

ACADEMICA

REVISTĂ EDITATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

DIRECTOR: ACAD. IOAN-AUREL POP, PREȘEDINTELE ACADEMIEI ROMÂNE

Nr. 11–12, NOIEMBRIE-DECEMBRIE 2020

Anul XXX • 361–362

DIRECTORI:

Acad. Mihai DRĂGĂNESCU
(director fondator)
octombrie 1990 – ianuarie 1994

Acad. V.N. CONSTANTINESCU
februarie 1994 – ianuarie 1998

Acad. Eugen SIMION
februarie 1998 – aprilie 2006

Acad. Ionel HAIDUC
mai 2006 – aprilie 2014

Acad. Ionel-Valentin VLAD
mai 2014 – decembrie 2017

Acad. Cristian HERA
ianuarie 2018 – aprilie 2018

Acad. Ioan-Aurel POP
mai 2018

COORDONATOR:

Acad. Răzvan THEODORESCU
Vicepreședinte al Academiei Române

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef
Dr. Narcis ZĂRNEȘCU

Redactori I
Dr. Andrei MILCA
Mihaela-Dora NECULA
Elena SOLUNCA-MOISE

CONSILIUL EDITORIAL:

Acad. Ioan-Aurel POP
Acad. Bogdan C. SIMIONESCU
Acad. Victor SPINEI
Acad. Răzvan THEODORESCU
Acad. Victor VOICU
Acad. Ioan DUMITRACHE

Acad. Dan BĂLTEANU
Acad. Cristian HERA
Acad. Constantin IONESCU-TÎRGOVIȘTE
Acad. Eugen SIMION
Acad. Alexandru SURDU
Acad. Maria ZAHARESCU

E-mail: academica@acad.ro

revista_academica2006@yahoo.com

Adresa web: http://www.acad.ro/academica2002/pag_academica.htm

Tel. 021 3188106/2712, 2713; Fax: 021 3188106/2711

SECTOR TEHNIC:

Tehnoredactor
Dr. Roland VASILIU

Operatori-corectori
Aurora POPA
Monalisa STANCA

Responsabili de număr:
Mihaela-Dora Necula
Andrei Milca
Narcis Zărnescu

Cuprins

THE GEOPOLITICAL BLACK SEA ENCYCLOPAEDIA	
Bogdan Lucian Aurescu, Geopolitica Mării Negre – factor determinant pentru politica externă a României	6
Dan Dungaciu, Marea Neagră are Enciclopedie	12
Răzvan Theodorescu, Parte a Euromediteranei	16
CONVORBIRI	
Academicianul Cristian Hera: un om de știință desăvârșit	19
INVITAȚIE LA LECTURĂ	
Nicolae Anastasiu, Pandemia Covid-19 în România – între medici și geologi	34
UN SECOL DE MUZICĂ MODERNĂ ROMÂNEASCĂ. CENTENARUL UCMR (1920–2020)	
Ioan-Aurel Pop, La Centenar	38
Răzvan Theodorescu, Academia Română și muzica	40
Cornel Țăranu, La o aniversare	42
Octavian Lazăr Cosma, Reverențe la Centenarul Societății Uniunii Compozitorilor Români (I)	43
Adrian Iorgulescu, Gânduri la o aniversare	52
EVENIMENT EXPOZIȚIONAL	
Nicolae Noica, Biblioteca Academiei Române, un adevărat tezaur	56
Florin Cîțu, Avem nevoie de cultură și de educație	58
Ioan-Aurel Pop, Ion I.C. Brătianu s-a născut odată cu Academia Română	60
Răzvan Theodorescu, Iubire pentru patrimoniul național	62
PREOCUPĂRI CONTEMPORANE	
Napoleon Pop, Valeriu Ioan-Franc, O uniune fiscală mai necesară ca oricând (I)	64
SAVANȚI ROMÂNI	
Jean-Jacques Askenasy, Jubileul reflexului palmo-mentonier	73

CULTURĂ SCRISĂ	
Cristian Radu Nema, Performanțe editoriale la Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”	77
Silviu-Constantin Nedelcu, Donația Bibliotecii „Petre Gârboviceanu” către Biblioteca Academiei Române (II)	85
PAGINI DE ISTORIE	
Alexandru Porțeanu, Trianonul în publicistica maghiară din Transilvania (1920–1921)	89
DIALOG CU UN ANTROPOLOG	
Gheorghică Geană, Antropologia și bucuria ideilor	93
OPINII	
Nicolae Bud, Alexandru Nicolici, Munții noștri aur poartă (IV)	104
PREMIILE ACADEMIEI ROMÂNE	
Premiile Academiei Române pe anul 2018, decernate în anul 2020	108
IN MEMORIAM	
Mircea Petrescu (1933–2020)	113
Nicolae M. Manolescu (1936–2020)	115
Gavril Ștrempel (1926–2020)	117
CRONICA VIETII ACADEMICE	119
APARIȚII LA EDITURA ACADEMIEI	122
GHID PENTRU AUTORI	125

**Prima Enciclopedie
dedicată geopoliticii Mării Negre**

**THE
GEOPOLITICAL BLACK SEA
ENCYCLOPAEDIA**

Edited by
DAN DUNGACIU

Geopolitica Mării Negre – factor determinant pentru politica externă a României*

Bogdan Lucian Aurescu
Ministrul Afacerilor Externe

Domnule vicepreședinte al Academiei Române, Mulțumesc foarte mult pentru cuvintele dumneavoastră amabile. De asemenea, îi mulțumesc domnului profesor Dungăciu pentru invitație și vreau să îl felicit pentru munca pe care a depus-o în calitate de coordonator al acestui volum, dar, în același timp, vreau să felicit ansamblul echipei care a lucrat la fiecare dintre definițiile pe care le găsim în această enciclopedie. Vreau să vă spun de la început că împărtășesc, alături de dumneavoastră, cele două convingeri care, cred eu, stau la baza acestui proiect editorial. În primul rând, faptul că geopolitica Mării Negre reprezintă un factor determinant pentru politica externă a României, fiind mai importantă decât oricând, în ciuda percepțiilor publice de aparentă lipsă de interes, pentru că, așa cum veți vedea în ceea ce voi spune mai departe, dacă se scrie relativ puțin în bibliografia de specialitate, asta nu înseamnă că importanța Mării Negre nu a crescut progresiv în ultimii ani și, în al doilea rând – exact ceea ce spunea mai devreme și profesorul Dungăciu –, bibliografia de referință în domeniu este prea puțin dezvoltată.

Această combinație de factori are efecte. Pe de o parte, am un subiect extrem de important pentru politica externă a României și nu numai, pentru ceea ce înseamnă politica de securitate a NATO în general, un subiect care crește în relevanță și pe agenda Uniunii Europene, și pe agenda Statelor Unite ale Americii. Am, pe de altă parte, mai puține documente de tip academic care se ocupă de acest areal, ceea ce produce anumite

consecințe. De aceea, consider că această *Enciclopedie* este un pas extrem de necesar în direcția cea bună. Îmi doresc să-l văd continuat, aprofundat, mai ales pe acele subiecte care au relevanță mai apropiată pentru interesele naționale ale României și, în opinia mea, mai ales aceste subiecte trebuie să fie teme pentru cercetarea sistematică, riguroasă, în mediile academice românești. Și aici, cu siguranță, vom avea un parteneriat între Ministerul Afacerilor Externe și colectivul de autori al acestui volum, pentru că, așa cum se spune, în momentul în care o carte apare, deja trebuie să lucrăm pentru ediția următoare.

Este un moment cum nu se poate mai potrivit, având în vedere faptul că, în ultimii ani, cu o deloc neglijabilă contribuție din partea României și a diplomației române, regiunea a beneficiat de o atenție tot mai crescută pe agenda Uniunii Europene, a NATO și a SUA, materializată prin multiple inițiative care au legătură cu această regiune.

Multe dintre conceptele, instituțiile și inițiativele prezentate în volum au beneficiat de susținerea și de contribuția Ministerului Afacerilor Externe. Aș merge chiar mai departe și aș spune că o parte dintre conceptele care sunt abordate în această *Enciclopedie*, inițiativele, instituțiile care sunt incluse aici reprezintă idei și inițiative ale Ministerului Afacerilor Externe, chiar dacă acest lucru este cunoscut mai puțin de către publicul larg sau, în orice caz, au beneficiat de o susținere consistentă din partea diplomației române.

---

*Discurs rostit cu ocazia lansării volumului *The Geopolitical Black Sea Encyclopaedia* (5 octombrie 2020, Academia Română)

Bogdan Lucian Aurescu, diplomat

Lansarea The Geopolitical Black Sea Encyclopaedia, Parcul Academiei Române (Credit foto: Alina Bălan)

Este natural ca analiștii să aibă o abordare de problematizare, o abordare critică asupra tuturor aspectelor, evoluțiilor, conceptelor și instituțiilor, iar, prin natura profesiei, diplomației trebuie să le promoveze în așa fel încât să se obțină rezultate bune, eficiente pentru obiectivele de politică externă ale statului respectiv, în cauză – România. De aceea sper să echilibrez cumva, prin intervenția mea, această balanță între analiză și acțiune.

Aș da două exemple pro-memoria, diferite între ele, dar care sunt reprezentative pentru structurarea unor soluții și formate care sunt reflectate în această publicație și care au beneficiat de sprijinul diplomației române; de exemplu, în 2007, înființarea unei filiale a German Marshall Fund al SUA la București, prin Black Sea Trust, demers care la momentul respectiv nu a fost deloc facil, sau adoptarea, tot în 2007, de către Uniunea Europeană, a unei Comunicări a Comisiei privind Sinergia Mării Negre, sub președinția germană a Uniunii Europene, exact ca acum, la inițiativa României și cu eforturi diplomatice susținute. De fapt, Ministerul Afacerilor Externe este actor și, în egală măsură, susținător și parte interesată în demersurile de mai bună înțelegere a regiunii Mării Negre, pentru că evoluțiile din regiune au constituit întotdeauna o prioritate pentru activitatea noastră, iar tematica Mării Negre rămâne, prin natura lucrurilor, o dimensiune

definitorie, atemporală, aș spune, a profilului strategic al României.

Realitățile geografiei strategice din prezent, dacă ne uităm la ceea ce reprezintă astăzi Flancul Estic al Alianței Nord-Atlantice care, în partea sa de sud, include regiunea Mării Negre, interconexiunea geopolitică și geoeconomică cu Mediterana de Est, cu Orientul Mijlociu, cu Caucazul de Sud, toate fac din Marea Neagră, în continuare, o parte dintr-un arc de instabilitate, până la urmă, care preocupă și trebuie să preocupe în cel mai înalt grad și NATO și Uniunea Europeană. Acest arc de instabilitate este adesea alimentat, instrumentalizat de oponenții traseului nostru european și euroatlantic, ceea ce creează dificultăți și pentru partenerii noștri din regiune, partenerii noștri apropiați, care încearcă să obțină, prin eforturi deseori mai puțin cunoscute publicului larg, un viitor mai bun, mai prosper și mai european. De aceea, cred că este un obiectiv comun să insistăm prin demersurile noastre, prin munca noastră, atât diplomatică, cât și academică, analitică, pentru confluente regionale benefice pentru cât mai mulți, care să prevaleze asupra logicii de sumă nulă pe care deseori o întâlnim și care transpare, de altfel, din paginile *Enciclopediei*.

Momentul actual și complexitatea acestor conexiuni nu fac decât să crească mizele, să sporească imperativele politice și diplomatice.

*Lansarea The Geopolitical Black Sea Encyclopaedia
Parcul Academiei Române (Credit foto: Alina Bălan)*

De la Minsk la Damasc, vedem o serie de provocări persistente la adresa stabilității și securității regiunilor afectate. Avem o criză politică în Belarus, conflicte înghețate și reaprinse în funcție de context, adesea cu aceiași salvatori autoproclamați, cu obiective care nu sunt deloc aliniate cu ceea ce ne dorim noi, acutizarea unor diferende în Mediterana de Est – toate acestea au implicații asupra Mării Negre. Stabilitatea democratică, drepturile fundamentale ale cetățenilor, integritatea teritorială a statelor, securitatea, toate sunt amenințate de abordări care încalcă norme și principii de bază.

În anul în care aniversăm 75 de ani de la fondarea Organizației Națiunilor Unite, nu putem să nu constatăm cum – sigur, în acest punct de intersecție a unor plăci geopolitice diverse, dar și pe un fond complicat de criza pandemică actuală – cresc riscurile care derivă din subminarea, programatică uneori, a dreptului internațional, a ordinii globale bazate pe reguli, a multilateralismului principal și eficient. Modul în care abordăm aceste provocări este, prin urmare, un moment definitoriu pentru politica externă a României. Nu degeaba la Reuniunea Anuală a Diplomației Române am dedicat întregul concept al reuniunii analizei lecțiilor învățate în urma pandemiei și a efectelor pe care pandemia le-a produs la nivel global în ceea ce privește accele-

rarea unor tendințe existente sau apariția unora noi; una dintre concluziile pe care le-am tras în urma acestor dezbateri fiind aceea că România trebuie să continue să susțină în mod pragmatic, în mod sistematic, soluții fondate pe norme și practici de drept internațional și de ordine globală deja consacrate, să ne bazăm pe multilateralism, pe cooperare, pe drept internațional, pe formule deja testate, care ne ajută să ne atingem obiectivele și să continuăm să găsim noi formule care să ne permită coagularea energiilor pozitive din această regiune.

Succesul acestui tip de abordare, în spiritul respectului pentru cadrul multilateral bazat pe reguli, este evident și în direct contrast cu abordările unilaterale. Vă dau un exemplu din propria experiență profesională, și anume, diferendul pe care România și Ucraina l-au avut pentru delimitarea platoului continental și a zonelor economice exclusive în Marea Neagră, unde avem, prin soluțiile obținute, o dovadă că, dacă folosim instrumente pașnice care ajută la soluționarea diferendelor prin mecanisme de drept internațional consacrate, putem să găsim soluții eficiente atunci când alte tipuri de abordări, de natură politică, de natură unilaterală, nu dau rezultate. Pentru că beneficiul depășește chiar și dimensiunea bilaterală a unui astfel de caz, prin exemplul pe care îl oferă pentru modul în care se

Acad. Victor Voicu, vicepreședinte al Academiei Române, Bogdan Lucian Aurescu, ministrul Afacerilor Externe Lansarea The Geopolitical Black Sea Encyclopaedia, Parcul Academiei Române (Credit foto: Alina Bălan)

poate găsi o soluție într-o problemă complicată într-o astfel de regiune care, în sine, este complicată. Instabilitatea, riscurile de securitate, amenințările, diferențele de viziune nu pot fi soluționate prin forță, pentru că aceasta are costuri pe care părțile implicate și regiunea în ansamblul său nu și le pot permite.

Marea Neagră are, sigur, din această perspectivă, așa cum rezultă din paginile *Enciclopediei*, trăsături specifice, care sunt definite de tot felul de elemente ce s-au acumulat de-a lungul timpului: unele mai vechi, cum este, de pildă, Convenția de la Montreux privind statutul strâmtorilor, unele mai noi, care derivă, de exemplu, din Tratatul privind forțele armate convenționale din Europa sau din alte documente care au consacrat măsuri de creștere a încrederii și

securității în regiune; pe lângă acestea se pot adăuga și alte instituții și inițiative, proiecte regionale – toate conturează un regim specific pentru această regiune.

Încălcarea sistematică a principiilor și normelor de drept aplicabile de către o țară riverană complică, însă, realitățile și pune în joc securitatea tuturor țărilor riverane, inclusiv pe cea a României. Și aici vorbim despre exemple pe care toată lumea le știe: de la criza georgiană, la anexarea ilegală a Crimeei, la diverse încălcări ale spațiului maritim sau aerian ale țărilor riverane sau, iată, acutizarea conflictului din Nagorno-Karabakh. Toate acestea sunt resimțite și mai acut în contextul global actual.

Ca reacție la invadarea și anexarea Peninsulei Crimeea, NATO a adoptat o postură de apărare și

descurajare cu o prezență consolidată pe Flancul Estic, inclusiv cu o prezență înaintată la Marea Neagră, România fiind atât contribuitor, cât și beneficiar al acesteia. Inclusiv datorită implicării și eforturilor României, în cadrul *Summit*-ului NATO de la Varșovia din 2016, deci acum patru ani, Alianța a transmis un mesaj politic clar, prin care s-a reconfirmat faptul că regiunea Mării Negre rămâne o componentă importantă a securității euro-atlantice. Este o contribuție importantă pe care președintele României, domnul Klaus Iohannis, a avut-o în cadrul aceluși summit, în pregătirea lui și în cadrul *summit*-ului propriu-zis. De asemenea, vreau să menționez adoptarea pachetului privind Marea Neagră, anul trecut: Pachetul Cuprinzător privind Marea Neagră, adoptat la reuniunea miniștrilor de Externe din aprilie 2019, de la Washington.

Nu vreau să uit să menționez aici faptul că, în Declarația comună din august 2019, pe care președintele României și președintele Statelor Unite au adoptat-o în cadrul vizitei președintelui Iohannis la Washington, se găsește o frază care este iarăși revelatoare pentru modul în care importanța securității Mării Negre este percepută de către dimensiunea politică și de securitate a Parteneriatului Strategic cu Statele Unite. Acolo se vorbește despre faptul că Marea Neagră are o importanță strategică pentru securitatea transatlantică. Iată cum a crescut, de-a lungul timpului, prin eforturi diplomatice consistente, importanța Mării Negre în percepția aliaților noștri.

Vom continua să susținem activ nu doar această dimensiune de securitate, avem și o dimensiune de interconectare economică, ce duce la creșterea coeziunii în cadrul Uniunii Europene, la dezvoltarea economică a regiunii și, evident, la întărirea relației transatlantice. Mă refer aici la Inițiativa celor Trei Mări care, prin *Summit*-ul de la București, găzduit, de asemenea, de președintele Iohannis, în septembrie 2018, a dobândit maturizare politică și conceptuală, precum și instrumente concrete de acțiune, în vederea atingerii acestor obiective de interconectare regională, mai ales pe axa nord-sud.

În materie de combatere a dezinformării, mă uit și la ceea ce face Uniunea Europeană, mă uit la

care SEAE le folosește, dacă vreți, cu *target* pe această regiune, de unde vin cele mai importante provocări în materie de dezinformare și *fake news*. Prin urmare, România va continua să sprijine activ aceste eforturi aliate, ale Uniunii Europene, ale partenerilor din vecinătate, în favoarea unei regiuni a Mării Negre cu o cooperare regională intensă, care să aducă beneficii politice și economice cetățenilor. Pentru că noi credem că este posibil să imaginăm și o astfel de perspectivă pozitivă, constructivă, a dezvoltării regiunii. Sigur că, pentru asta, trebuie să folosim instrumentele pe care le avem deja și să încercăm să le îmbunătățim permanent. Mă refer la instrumentele pe care le avem în interiorul Parteneriatului Estic, în cadrul Organizației Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN), a cărei președinție, în acest an, o deține România – și o să mă mai refer puțin la acest subiect. Sau să ne uităm la ceea ce am obținut anul trecut – două instrumente foarte importante în timpul președinției României a Consiliului Uniunii Europene, și anume, la Agenda Maritimă Comună pentru Marea Neagră și la Agenda Strategică de Cercetare și Inovare la Marea Neagră. Sunt două succese notabile ale României, anul trecut, în 2019, în timpul președinției Consiliului Uniunii Europene. Sau putem să ne uităm în continuare și la o implementare mai substanțială a Sinergiei Mării Negre, de la care cele două agende din 2019, de altfel, se revendică. Rămâne, de asemenea, de o valoare specială și aportul societății civile, cum este cazul Forumului ONG-urilor la Marea Neagră, iarăși o inițiativă a Ministerului Afacerilor Externe român, care a fost sprijinită din primul an de Uniunea Europeană și de Black Sea Trust, și care se bucură de continuitate din 2008, de la prima ediție, și până în prezent.

Nu vreau să uit să menționez și un instrument pe care noi nu l-am folosit încă, deși noi suntem cei care l-am inventat. Este vorba despre conceptul din 2015, pe care l-am propus, și care se chema, atunci când era în fază de proiect, Security Trusts și care, în Comunicarea comună a Înaltului Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate și a Comisiei, din noiembrie 2015, a dobândit denumirea de Thematic Frameworks, și anume „cadre tematice”. Este o formulă sau o propunere de platformă de cooperare și dialog

---

regional pe teme neconflictuale, care să permită o mai bună interacțiune între statele riverane la Marea Neagră, de exemplu, sau putem să folosim acest concept și în alte zone de interes, acolo unde sunt conflicte sau diferențe notabile, pentru a încerca, prin dialog, să găsim formule de ieșire din impas.

Referitor la OCEMN, în calitate de președinție în exercițiu, pe 25 septembrie, în marja Adunării generale a ONU, am prezidat o reuniune informală a miniștrilor de Externe din statele membre, care au urmărit, de fapt, să discute despre lecțiile învățate în urma pandemiei și modul de adaptare a statelor membre ale acestei organizații regionale la ceea ce se întâmplă în jurul nostru. Ne-am concentrat asupra modalităților prin care OCEMN poate să răspundă pe dimensiunea regională de cooperare, în vederea gestionării implicațiilor socioeconomice ale pandemiei, fiind, iarăși, un bun prilej de a reconfirma interesul pentru acest areal, pentru această organizație, pe dimensiunea economică. De asemenea, trebuie subliniat aici – ceea ce am mai amintit, de-a lungul timpului – faptul că, dacă România, în acest an, a exercitat două mandate succesive ale acestei organizații ca președinție în exercițiu, asta se datorează faptului că am reușit să soluționăm niște probleme pe care le avea această organizație, în ceea ce privește asumarea succesivă a președințiilor organizației. Era un blocaj din punctul acesta de vedere – și am reușit să identificăm o soluție pachet care să fie acceptată de toată lumea și, astfel, să deblocăm impasul instituțional.

Închei prin a spune că această carte pe care astăzi o discutăm aici, deși nu este încă în materialitatea ei, în formă fizică – dar vă asigur că există, pentru că am citit-o –, face o trecere în revistă foarte importantă, așa spune, o primă trecere în revistă a unui număr mare de evoluții relevante, de actori, de probleme, de formate, de inițiative. Și revin la ceea ce spuneam la început – cu siguranță, este un format care poate să fie îmbunătățit, poate să fie adus la zi. Avem deja o serie de sugestii pentru a doua ediție și sper ca acest parteneriat pe care îl propunem să fie acceptat de către colectivul de autori.

Nu am nicio îndoială, însă, că viitorul stabilității, al securității și prosperității României și al regiunii depinde inclusiv de efortul celor care se apleacă asupra dimensiunii teoretice și analitice. Chiar dacă deciziile politice au un alt traseu și un alt parcurs procedural de adoptare, și uneori nu putem să vorbim deschis la momentul la care facem toate demersurile diplomatice pe care le facem, vă asigur că, în continuare, Marea Neagră rămâne extrem de sus pe agenda de politică externă a României, ceea ce sper că am reușit să și demonstrez un pic, prin inventarul foarte sumar de inițiative, de proiecte și de demersuri pe care le-am făcut, precum și prin rezultatele pe care le-am obținut în ultimii ani.

Vom continua parteneriatul cu instituțiile academice, cu cercetătorii, vom continua acest exercițiu de reflecție prospectivă care și pentru noi reprezintă – pentru Ministerul de Externe, pentru diplomație – un parteneriat extrem de profitabil. Vă mulțumesc foarte mult!

Marea Neagră are Enciclopedie*

Dan Dungaciu**

„O luptă pentru Marea Neagră între Rusia și Europa...”
(Gheorghe Brătianu, 1941)

Această reuniune este prilejuit de apariția la o editură din Cambridge (Marea Britanie) a primei enciclopedii din lume dedicate explicit geopoliticii Mării Negre: *The Geopolitical Black Sea Encyclopaedia*. Această premieră este rodul muncii cercetătorilor de la Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române „Ion I.C. Brătianu” (19 autori și 154 de intrări), același care, cu ocazia Centenarului Marii Uniri, a publicat, tot la Cambridge, un volum dedicat acestui eveniment: *100 Years since the Great Union of Romania*.

Un prilej bun pentru a puncta ce ar trebui să știe publicul occidental despre Marea Neagră. Cu o precizare obligatorie: în ciuda faptului că regiunea este singura unde au existat sau există conflicte militare explicite (Georgia, 2008), „hibride” (Ucraina, 2014), decupaje teritoriale (Georgia, Ucraina) și „frozen conflicts” (Republica Moldova) – Marea Neagră este regiunea strategică cel mai puțin cunoscută. Și cel mai bun indicator pentru asta este numărul extrem de redus de lucrări care se ocupă cu regiunea.

Această enciclopedie este scrisă pentru publicul occidental, pentru care Marea Neagră nu este un subiect familiar, nici ca istorie, nici ca prezent. De aici și strategia pe care am adoptat-o: am încercat să aducem în fața cititorului principalele

reperre pentru a înțelege evoluțiile de la Marea Neagră, fără să îngreunăm foarte mult abordarea. Nu am exagerat cu bibliografia, reducând-o la minim. Spațiul alocat acestui volum ne-a obligat și el la o selecție a intrărilor în enciclopedie, care nu a fost deloc ușoară.

Punctul de plecare a fost, evident, unul local, respectiv perspectiva lui Gheorghe Brătianu din 1942, celebrul curs predat la Universitatea din București, niciodată reeditat, care este de o provocatoare actualitate: teza principală a viziunilor sale era aceea potrivit căreia sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor inaugurează o etapă care s-a prelungit și în secolul al XX-lea, respectiv, „o luptă pentru Marea Neagră între Rusia și Europa”. Suntem tot acolo și astăzi.

Ocupația comunistă a „arestat” și Marea Neagră

Marea Neagră nu a fost, în realitate, niciodată un subiect de conversație academică. Nu a existat niciun Fernand Braudel, consacrat, care să fi impus subiectul Mării Negre pe agenda europeană, precum a fost impusă Marea Mediterană de marele reprezentant of the *Annales School* (Braudel, 1966).

În timpul WWII, istoricul român Gheorghe Brătianu a fost primul din regiune care a făcut o sinteză legată de chestiunea Mării Negre, într-un curs deocamdată nepublicat din 1941–1942. Dar vremurile nu erau atunci propice unor dezbateri

*Discurs rostit cu ocazia lansării volumului *The Geopolitical Black Sea Encyclopaedia* (5 octombrie 2020, Academia Română)

**Profesor universitar, președinte LARICS, directorul Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I.C. Brătianu”

Prof. univ. Dan Dungaciu

Lansarea The Geopolitical Black Sea Encyclopaedia, Parcul Academiei Române (Credit foto: Alina Bălan)

academice europene. După sfârșitul războiului și ocupația sovietică, marele istoric a fost arestat de către autoritățile comuniste și a murit în închisoare, alături de alte sute de intelectuali români din toate domeniile de activitate. Post-mortem a reușit să i se publice o lucrare dedicată explicit Mării Negre în anul 1969, la München, în limba franceză, dar fără referințele contemporane la Marea Neagră. În România, cartea lui Gheorghe Brătianu avea să fie publicată abia în anul 1988. Nu este vorba însă de Cursul din 1941–1942 pe care l-am invocat mai sus, rămas nepublicat până astăzi.

Sfârșitul lui Gheorghe Brătianu este emblematic și pentru destinul livresc al Mării Negre: a fost și acesta „arestat”, niciodată nu a ajuns subiect de discuții academice, iar Marea Neagră a devenit în perioada postbelică, practic, un lac sovietic.

Lucrarea istoricului Gheorghe Brătianu este de o provocatoare actualitate: teza principală a viziunilor sale era aceea potrivit căreia sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor inaugurează o etapă care s-a prelungit și în secolul al XX-lea, respectiv, „o luptă pentru Marea Neagră între Rusia și Europa”. Suntem tot acolo și astăzi.

Prima viziune despre Marea Neagră. Marea Neagră a riveranilor

Enciclopedia de care vorbim aici este scrisă pentru publicul occidental, pentru care Marea Neagră nu este un subiect familiar, nici ca istorie, nici ca prezent.

Cum ar trebui să înțeleagă acesta Marea Neagră?

În esență este vorba despre două viziuni despre Marea Neagră care au fost și sunt, și astăzi, în competiție. Pe de-o parte, există viziunea care crede că *Marea Neagră trebuie să aparțină riveranilor*. Ei trebuie să o gestioneze, ei trebuie să decidă asupra destinului acesteia, inclusiv strategic. Această abordare a câștigat o victorie importantă la Montreaux, când faimoasa Convenție de la Montreaux din 1936 a dat cheile de intrare și de ieșire în Marea Neagră, Turciei. Marele diplomat român Nicolae Titulescu, fost ministru de Externe al României și de două ori ales președinte al Ligii Națiunilor (1930 și 1931), s-a așezat în fruntea acestei tabere la Montreaux și a pledat pentru această abordare (cu numeroase critici din partea adversarilor acestei poziții, nu doar britanici, ci și de la București!).

*Lansarea The Geopolitical Black Sea Encyclopaedia
Parcul Academiei Române (Credit foto: Alina Bălan)*

Această viziune a Mării Negre a riveranilor avea să fie reiterată atunci când, după prăbușirea sistemului comunist, în anul 1989, a fost posibilă abordarea chestiunii Mării Negre. Prima inițiativă instituționalizată consacrată Mării Negre este consacrată la începutul anilor '90. Prin semnarea la 25 iunie 1992 a Declarației *summit*-ului și Declarației de la Bosfor de către șefii de stat și de guvern din unsprezece țări: Albania, Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Georgia, Grecia, Republica Moldova, România, Rusia, Turcia și Ucraina, a fost înființată Black Sea Economic Cooperation (BSEC) / Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN). Șase ani mai târziu, cele 11 state au semnat o cartă care ridică statutul BSEC la nivelul de organizație internațională și au creat un secretariat permanent, localizat într-o superbă vilă în centrul Istanbulului, cu fața la Bosfor.

Inițiativa viza spațiul riveran – nu era o platformă occidentală – și a devenit, ulterior, o organizație prin care Turcia și Federația Rusă supravegheau și controlau evoluțiile din regiune. Eficiența ei este însă aproape nulă în regiune, nereușind să împiedice sau să soluționeze niciun conflict înghețat sau hibrid sau să fie o platformă credibilă pentru negocieri. Strategic, BSEC nu există, în realitate.

Pariul Mării Negre

O a doua viziune este aceea după care Marea Neagră trebuie să fie *o mare deschisă*, nu doar pentru comerț, dar și strategic, că trebuie admis ca și alți actori strategici să poată influența evoluțiile strategice din regiune. Această viziune – înfrântă la Montreaux în 1936, unde fusese susținută, împotriva lui Nicolae Titulescu, în principal de britanici –, a reapărut relativ târziu, când Marea Neagră intră în sfera interesului occidental. Interesul occidental explicit avea să apară doar după ce frontiera euro-atlantică ajunge la Marea Neagră, respectiv după anul 2004, când s-a decis integrarea în NATO și în Uniunea Europeană a României și a Bulgariei.

După acest moment, începe marele pariu strategic. Marea Neagră urma să devină *deschisă*, „euro-atlantică”, sau cel puțin deschisă unei asemenea influențe. Anul 2004 este anul formalizării interesului pentru Marea Neagră, din toate punctele de vedere. În acest an, istoricul american Charles King publică o lucrare dedicată explicit acestui subiect, o apariție rarisimă în peisaj, unde lucrările despre Marea Neagră practic nu existau. Aproape concomitent, în publicația „Policy Review”, apare faimosul manifest pentru Marea Neagră scris de Ronald D. Asmus și Bruce P. Jackson: „The Black Sea and the Frontiers of

---

Freedom”, în care sunt prezentate, pe larg, toate tipurile de argumente pentru o implicare occidentală, substanțială în regiune. În anul 2004 apare și strategia girată de GMF – A New Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region, editată de Ronald D. Asmus, Konstantin Dimitrov și Joerg Forbrig, document de referință în economia preocupărilor occidentale față de Marea Neagră.

Europa reacționează și ea. În mai 2004 se publică un document de strategie mai amplu privind Politică Europeană de Vecinătate (PEV), document prin care se definește în termeni concreți modul în care Uniunea Europeană propune cooperarea cu statele din regiunea extinsă a Mării Negre.

În anul 2007, ca urmare a demersurilor României, flancată de Bulgaria și de Grecia, pe perioada președinției germane a Consiliului Uniunii Europene, se lansează o nouă inițiativă pentru o politică regională a UE numită „Sinergia Mării Negre”. Și lucrurile pot continua. Trebuie să spunem că proiecția Mării Negre ca mare deschisă inclusiv din punct de vedere strategic a inclus la un moment dat chiar și o dezbatere despre caducitatea Convenției de la Montreaux (1936) și au fost numeroase voci care pledau pentru modificarea acesteia, ca fiind irelevantă în fața noilor realități strategice și tehnologice.

Lucrurile s-au oprit, formal vorbind, în 2008, când *summit*-ul NATO de la București nu a conferit Ucrainei și Georgiei *road map*-ul pentru acce-

sul la NATO, iar, ulterior, războiul ruso-georgian a arătat limpede lipsa de apetență a Occidentului pentru confruntarea explicită cu Rusia la Marea Neagră. Au urmat anexarea Crimeii (2016), războiul hibrid din Ucraina și declanșarea separatismului în această țară.

Deocamdată, frontiera euro-atlantică s-a înecat în Marea Neagră.

Marea Neagră: un *limes* pentru secolul al XXI-lea?

Pentru o perioadă lungă de timp, extinderea frontierei NATO și a Uniunii Europene spre Est iese din discuție. Marea Neagră nu a fost preluată, așadar, în proiectul occidental și este menită să rămână *un spațiu de frontieră*, un *limes* între Est și Vest, o zonă strategică ambiguă: nu este nici (doar) „lac rusesc” – Turcia, România și Bulgaria sunt membre ale NATO –, dar nici *o mare deschisă* – prezența strategică a Americii, a Uniunii Europene sau a NATO este redusă și condiționată de acordurile Convenției de la Montreaux (1936), care au dat cheile de intrare Turciei și pe care Ankara le consideră sacrosancte.

Astăzi știm *ce nu este* Marea Neagră din perspectivă strategică, dar nu știm *ce este*. Această indecizie strategică este explicație tuturor conflictelor, înghețate sau nu, explicite sau tacite, tuturor tensiunilor politice și geopolitice care se petrec acum în acest spațiu și care devin endemice.

Povestea Mării Negre nu este încheiată.

Parte a Euromediteranei*

Acad. Răzvan Theodorescu
Vicepreședinte al Academiei Române

Acad. Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al Academiei Române
Lansarea The Geopolitical Black Sea Encyclopaedia, Parcul Academiei Române (Credit foto: Alina Bălan)

Voi începe cu o remarcă asupra unui gest simbolic.

Institutul academic care poartă numele lui Ion I.C. Brătianu publică astăzi o lucrare dedicată Mării Negre, adică un subiect de cercetare al strălucitului și tragicului fiu al creatorului României Mari: s-a înțeles că vorbesc despre istoricul George Brătianu.

Marea Neagră devine tot mai mult, în geopolitica Uniunii Europene, un spațiu esențial aparținând, alături de Marea Adriatică, de ceea ce este dimensiunea euromediteraneană a civilizației

noastre, cuprinzând cele trei peninsule meridionale: cea iberică, cea italică și cea balcanică. Binomul adriatico-pontic a fost, de altminteri, subliniat de iluștrii înaintași.

În perioada interbelică, Rupert von Schumacher desemna Sud-Estul european – adică arealul carpato-dunărean și cel al Balcanilor – drept teritoriul cuprins între cel mai nordic punct al Adriaticii, Trieste, și cel mai nordic punct al Mării Negre, Odessa, iar în 1940 – anul dispariției sale dramatice – Nicolae Iorga observa cele două perspective sud-est europene, cea vestică spre Adriatică și cea estică, spre Pontul Euxin.

---

*Discurs rostit cu ocazia lansării volumului *The Geopolitical Black Sea Encyclopaedia* (5 octombrie 2020, Academia Română)

Există, pe de o parte, o Mare Neagră care leagă Uniunea Europeană de spațiul agitat al Caucazului – cu ani în urmă am sugerat chiar existența unei „civilizații ponto-caucaziene”, atunci când Consiliul Europei a statuat nevăzuta graniță a continentului nostru în Georgia, Armenia și Azerbaidjan –, dar și de spațiul bogat în resurse al fostelor republici sovietice turcofone; după cum există o Mare Neagră care aduce în relații diverse și adverse cu Uniunea Europeană pe cei doi mari jucători demografici și politici, purtători de amintiri imperiale țariste și sultanale, care sunt Rusia lui Putin și Turcia lui Erdogan.

Salut în această complexă lucrare, coordonată de profesorul Dungaciu, zăbovirea asupra conceptului de „geopolitică a ortodoxiei”. Atât timp cât mulți oameni politici ignoră cu mediocră superbie datele ce țin de spiritualitate, unde afinități religioase în istoria politică și economică între state sunt ocultate (ținem minte cu toții scepticismul idiot care a întâmpinat faimosul „the kin country syndrome” al politologilor de la Harvard), o asemenea preocupare este salutară și, adaug, plină de învățăminte și consecințe.

Academicianul Cristian Hera

Președintele Secției de științe agricole și silvice a Academiei Române
Președintele Academiei Române (ianuarie-aprilie 2018)
Vicepreședinte al Academiei Române (2010–2017)
Președintele de onoare al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură
„Gheorghe Ionescu-Șișești”

Academicianul Cristian Hera: un om de știință desăvârșit*

Stimate domnule Academician Cristian Hera, sunteți specialistul român în fertilitatea solului și nutriția plantelor cunoscut și recunoscut în peisajul științific european și internațional de specialitate de câteva zeci de ani. Cum a izvorât pasiunea pentru cercetarea în agricultură? Care au fost întrebările care nu vă dădeau pace? Sunt persoane care v-au influențat în alegerea carierei?

Îngăduiți-mi, stimate domnule Cătălin Mosoia, să încep prin a exprima bucuria și alese mulțumiri pentru inițiativa de a acorda acest **interviu pentru numărul din decembrie al Revistei Academica**¹.

La 18 decembrie împlinesc 87 de ani și 60 de ani de când, în 1960, am fost angajat la **Academia Română în calitate de Secretar științific al Secției de biologie și științe agricole**, secție al cărei **Președinte** era **academicianul Gheorghe Ionescu-Șișești**, în acea perioadă și **Vicepreședinte al Academiei Române**. În anul 1965, din această secție **s-au format două secții: științe agricole și silvice și științe biologice**, secții care funcționează și astăzi.

Înainte de a răspunde întrebării dumneavoastră, îmi îngădui să menționez că am avut șansa ca, în decembrie 2008, să fiu ales **Președinte al Secției de științe agricole și silvice**, iar doi ani mai târziu, în aprilie 2010, **Vicepreședinte al Academiei Române, funcții pe care, la angajarea mea în prestigiosul forum academic (1960), le îndeplinea marele nostru agronom, academicianul Gheorghe Ionescu-Șișești**.

Al doilea agronom Președinte al Academiei Române.

După alegerea ca Președinte de secție, zece ani mai târziu, am fost ales Președinte al Academiei Române (2018 ianuarie-aprilie; noiembrie-decembrie 2017 am avut *decizie de exercitare a prerogativelor de Președinte*). **Mărturisesc cu emoție, dar și cu înalt respect pentru breasla agronomilor, că am avut șansa și onoarea de a fi al doilea agronom, în istoria forumului nostru, Președinte al Academiei Române. Primul agronom Președinte al Academiei Române a fost acad. Petre S. Aurelian** la începutul secolului al XX-lea (1901–1904), **prestigios agronom, om de știință și înalt demnitar de stat, în urmă cu 119 ani**.

„Școlirea copiilor, să ajungă oameni mari, cu mai multă carte, cu mai multă minte.” (Ion Hera)

Cu alte cuvinte mă întrebați cum a izvorât pasiunea pentru cercetare în domeniul științei solului, agriculturii. Din curiozitate, domule Mosoia, din dorința de a ști, de a cunoaște. Încă din copilărie, când mergeam cu bunicul meu, Ion Hera, în câmpurile pe care le muncea cu grijă, pasiune, răbdare și pricepere, pentru a produce bunurile necesare cu care să poată hrăni familia și întreține pe cei patru copii ai săi **„în școli superioare”**, cum îi plăcea să spună. Răsăritul soarelui îl găsea întotdeauna în câmp. În timpul vacanțelor îl însoțeam adesea. Plantele cultivate de bunicul meu erau porumbul și grâul, urmate de lucernă, ovăz, dughie și floarea-soarelui. Cultiva lucerna, ovăzul și dughia pentru hrana animalelor pe care le creștea, mai ales, pentru vânzare, pentru a adăuga valoare producției vegetale

*Interviu realizat de Cătălin Mosoia, jurnalist de știință, Biroul de comunicare al Academiei Române

și obținerii banilor necesari pentru nevoile familiei și educarea copiilor sau, cum obișnuia adesea să se mândrească, „școlirea copiilor, să ajungă oameni mari, cu mai multă carte, cu mai multă minte”.

De fiecare dată *observam diferențe mari între plantele cultivate pe aceeași parcelă de teren*. Unele erau sănătoase, viguroase, altele mici, mai firave.

Din „poveștile” bunicului aveam convingerea că își însușise toate tainele naturii, tainele pământului care îi aparținea și pe care îl muncea. *Îi puneam mereu întrebări*. Răspunsurile erau pe măsura înțelepciunii și înțelegerii sale. Acasă *discutam cu părinții, ambii învățători în satul Bătești, comuna Brazi, județul Prahova*, de la care primeam răspunsuri pe înțelesul meu, subliniind că solul, pământul are posibilități diferite de a da plantelor hrana și apa de care au nevoie pentru creșterea și dezvoltarea lor normală. Dărnicia pământului depinde de „bogăția” lui naturală și de felul în care este îngrijit, de fiecare dată provocându-mă la învățătură, lăsându-mi permanent curiozitatea pentru îmbogățirea cunoștințelor. Așa am ajuns să dau examen de admitere, în anul 1952, la **Institutul Agronomic** din București, **Facultatea de Agricultură**, în cadrul căreia, în acel an, s-a înființat **Secția de pedologie și agrochimie**.

Specializare în știința solului – agromonomie: București – Kazahstan – București.

După absolvirea primului an, am fost selectat și am continuat studiile la **Facultatea de Pedologie și Agrochimie** de la **Academia Timiriazev** din Moscova, facultate de prestigiu, cu profesori de înaltă ținută profesională. Pe lângă acumularea cunoștințelor teoretice, la sfârșitul anilor trei și patru de studii, **am participat**, în primul an (1955) două luni, în al doilea (1956) trei luni, **la expediția complexă organizată la pământurile virgine din Kazahstan**. Aici a fost **adevărată școală de cunoaștere a pământului**. Cartând pedologic și agrochimic multitudinea de soluri din „nesfârșita” stepă a Kazahstanului, am cunoscut „pe viu, practic”, vasta diversitate de soluri, de la cernoziomuri până la podzoluri, solonceacuri și solodii. Prin analizele de laborator

și observațiile făcute asupra vegetației spontane, apreciam starea lor de fertilitate, potențialul de producție. **Pe baza rezultatelor obținute în cei doi ani în expediția din Kazahstan**, în anul cinci de studii, 1957, **am pregătit lucrarea de diplomă**, după susținerea căreia am primit calificativul excelent și **recomandarea de a lucra în cercetarea științifică**.

Întors în țară am fost repartizat cercetător stagiar la **Institutul de Cercetări Agronomice al României (ICAR)**, creat în anul 1927 de profesorul Gheorghe Ionescu-Șișești, institut care, cu timpul, prin realizările obținute, și-a consolidat numele și „a prins renume” în țară și în lume.

În cei cinci ani cât am lucrat la ICAR (1957–1962), am beneficiat permanent de îndrumarea prestigiosului prof. David Davidescu și a dr. Gheorghe Pavlovschi, cercetător de excepție în chimia solului, fost colaborator apropiat al prof. Teodor Saidel – cel care a elaborat pentru prima dată pe plan mondial (1913) metoda potențio-metrică de determinare a pH-ului solului – pe care am avut șansa și marea bucurie să îl cunosc în vizitele pe care le făcăm acasă la Domnia Sa împreună cu dr. Pavlovschi.

În laboratorul de la ICAR am obținut rezultatele pe baza cărora am pregătit lucrarea „Fenomenul de adsorbție ca mijloc de cercetare analitică”, pe care am prezentat-o la cel de al IV-lea Congres Mondial pentru Îngrășăminte, Opatija, Iugoslavia, la care am avut onoarea să particip, împreună cu acad. Gheorghe Ionescu-Șișești. Atunci, în 1961, a fost primul meu contact cu **Centrul Științific Internațional pentru Îngrășăminte (CIEC)**, fondat în 1933 – *anul în care m-am născut* – de 29 de țări din cinci continente, dintre membrii fondatori făcând parte și **România, reprezentată de acad. Gheorghe Ionescu-Șișești și de prof. Teodor Saidel**, devenit, în iunie 2016, **membreu post-mortem al Academiei Române**.

Spun cu tărie, și acum, după 65 de ani de activitate, că Laboratorul de îngrășăminte din cadrul Secției de agrofitehnie de la ICAR a constituit „piatra de temelie” în parcursul activității mele de cercetare științifică.

Cariera dumneavoastră profesională ascendentă este marcată și de întâlniri cu personalități de mare prestigiu științific – mă

Acad. Cristian Hera în timpul Discursului de recepție intitulat „Pledoarie pentru sol. Elogiu slujitorilor pământului românesc” (18 noiembrie 2016, Aula Academiei Române). Credit foto: Alina Bălan
Notă: Discursul de recepție al academicianului Cristian Hera, vicepreședinte al Academiei Române (18 noiembrie 2016, Aula Academiei Române), „Academica”, nr. 12, 2016, p. 28–45

gândesc la acad. Gheorghe Ionescu-Șișești (1885–1967). Povestiți-ne când l-ați întâlnit prima dată și cum a decurs întrevederea cu Domnia Sa. Ce a reprezentat această întâlnire pentru dumneavoastră?

Da, domnule Mosoia, așa este. Am avut șansa și bucuria ca pe tot parcursul activității profesionale să am legături și colaborări apropiate cu personalități de excepție, cunoscute și recunoscute în comunitatea științifică națională și internațională.

Cel mai tânăr secretar științific din Academia Română.

Pe academicianul Gheorghe Ionescu-Șișești l-am cunoscut în luna februarie a anului 1960, la o sesiune de referate din Aula ICAR, la care care **am prezentat primul meu referat științific**, întocmit pe baza rezultatelor obținute în experiențele cu îngrășăminte lichide cu azot (amoniac anhidru, carboamoniacați, ape amoniacale) la cultura porumbului, comparativ cu îngrășămintele solide (uree, azotat de amoniu), executate la Stațiunea de Cercetări Agricole de la Moara Domnească. La

sfârșitul sesiunii am fost solicitat să merg la cabinetul directorului ICAR, unde era acad. Gheorghe Ionescu-Șișești. Mărturisesc că îmi este greu să descriu emoția. După circa cincisprezece minute de discuție, m-a invitat a doua zi la cabinetul său de Vicepreședinte al Academiei Române (atunci ICAR-ul era în subordinea și coordonarea Academiei Române), spunându-mi că postul de secretar științific al Secției de biologie și științe agricole este vacant și ar dori să mă angajeze pe acest post. Aveam 26 de ani. Am îndrăznit să-i spun că nu am pregătirea și experiența necesare să fac față acestei înalte și onorante funcții. Răspunsul Domniei Sale a fost simplu: „Discutăm mâine la ora 10”. **Așa am ajuns cel mai tânăr secretar științific de secție din istoria de 154 ani a Academiei Române, „performanță” care se menține și astăzi.**

Răspunzând întrebării dumneavoastră, afirm, fără rezervă, că activitatea depusă cu dăruire, conștiinciozitate și perseverență la Secția de biologie și științe agricole a constituit temelia lansării mele în activitatea performantă de cercetare științifică și a aprins „făclia” către nesfârșitul drum al cunoașterii.

Am învățat de la maștri.

În activitatea desfășurată în cadrul secției **am avut șansa să cunosc personalități de mare prestigiu științific: David Davidescu**, creatorul agrochimiei moderne în România, **Nicolae Cernescu**, președinte (1960–1964) al Societății Internaționale de Știința Solului (SISS), președinte al celui de al VIII-lea Congres Mondial de Știința Solului, **Amilcar Vasiliu**, șeful Secției de agrofitehnie din ICAR, **Nichifor Ceapoiu**, viitor director general al Institutului de la Fundulea, **Constantin Chiriță**, **Mircea Motoc**, **Marcu Botzan**, **Teodor Bordeianu**, **Gherasim Constantinescu**, **Eugen Rădulescu**, **Irimie Staicu**, pentru a numi numai câțiva dintre membrii Academiei Române de la care **am avut privilegiul să culeg „roade” din cunoștințele dobândite până atunci în vastul domeniu al științelor agricole.**

În anul 1960 au început pregătirile pentru organizarea celei mai mari manifestări științifice din istoria României „Al VIII-lea Congres Mondial de Știința Solului” (31 august–9 septembrie 1964), la care au participat **1190 de specialiști din 63 de țări de pe toate continentele.** Lucrările congresului, prezentarea de referate științifice, dezbateri, sesiunile de deschidere și încheiere ale congresului s-au desfășurat în București, la Sala Palatului, excursiile științifice au fost organizate în principalele zone pedoclimatice ale țării.

Acad. David Davidescu, vicepreședinte al Comisiei a 4-a „Fertilitatea solului și nutriția plantelor” din cadrul SISS, în acea perioadă și ministru adjunct al Agriculturii, m-a ales **secretar științific al comisiei al cărei vicepreședinte era.**

Ce amintiri vă leagă de colaborarea cu academicianul David Davidescu, inginerul agronom care a contribuit la modernizarea Școlii agrochimice românești?

Amintiri? Sigur, sunt multe, nenumărate, dar îngăduiți-mi să mă refer concret la câteva care au influențat în mare măsură viitorul cunoștințelor și performanțelor mele profesionale. Încep cu cea referitoare la **repartizarea în cercetarea științifică.**

Așa cum spuneam, după susținerea lucrării de diplomă, am primit recomandarea de a lucra în

cercetare. Părinții mei locuiau în satul Bătești, comuna Brazi, *pentru a fi mai aproape de casă*, am solicitat să fiu repartizat la stațiunea de cercetări legumicole Țigănești, la jumătatea distanței dintre Ploiești și București. Acad. Davidescu, șeful Laboratorului de îngrășăminte de la ICAR, m-a întrebat dacă nu cred că este mai bine să încep activitatea la ICAR, nu la o stațiune de cercetări. Pentru mine, ca proaspăt absolvent de facultate, ICAR-ul era un vis la care nici nu îndrăzneam să gândesc. I-am răspuns imediat, cu entuziasm, că este o mare bucurie la care nu aveam curajul să gândesc. Așa am **început activitatea profesională, de cercetător stagiar, la cea mai prestigioasă unitate de cercetare agricolă din România, ICAR.**

Continui cu **alegerea mea ca secretar științific al Comisiei a 4-a, „Fertilitatea solului și nutriția plantelor” a Societății Internaționale de Știința Solului (SISS), la cel de al VIII-lea Congres Mondial de Știința Solului. Alegerea de către prof. David Davidescu în această calitate mi-a deschis calea către comunitatea științifică internațională**, cu atât mai mult cu cât congresul, la care au participat numeroase personalități științifice, a fost considerat un succes deosebit. Ca argument, citez un fragment din telegrama adresată de secretarul general al SISS F.A. van Baren: „Participanții la cel de al VIII-lea Congres Mondial al Științei Solului, reprezentând pe cei **5000 de membri ai societății, din 91 de țări, din toate continentele, reuniți astăzi, 9 septembrie 1964, în ședința plenară de încheiere a lucrărilor, exprimă profunda lor recunoștință pentru condițiile excepționale create bunei desfășurări a Congresului, care se încheie cu un mare succes și care a însemnat punctul culminant în activitatea Societății Internaționale de Știința Solului. Plecând din încântătoarea dumneavoastră țară, vom duce cu noi sentimente înălțătoare și amintiri de neuitat despre ospitalitatea poporului român, despre munca sa creatoare încununată de succes”.**

Bursier FAO² în Franța și Statele Unite ale Americii.

După încheierea lucrărilor Congresului **am obținut o bursă FAO în Franța, pentru șase**

luni. Acad. David Davidescu, considerând că pentru pregătirea tezei mele de doctorat, pe tema studierii îngrășămintelor lichide cu azot, al cărei conducător științific era, țara cea mai performantă în domeniu este SUA, a trimis o scrisoare **profesorului N.C. Brady, secretar de stat perpetuu la Departamentul Agriculturii din SUA (USDA), participant la Congresul de la București**, prin care solicita să fie de acord cu efectuarea bursei **în Statele Unite**, timp de patru luni, **pentru încadrarea în fondurile alocate**. Răspunsul a fost prompt: „De acord cu efectuarea bursei *pe o perioadă de șase luni*, diferența fiind susținută de USDA”. Ca urmare, **în anul 1965, iulie-decembrie, am efectuat bursa FAO în SUA**.

La pregătirea programului pentru efectuarea bursei a participat **Lester Brown, fondator și președinte al Institutului de Politică Planetară, Washington DC, autor al seriei de lucrări referitor la „mobilizarea pentru salvarea omenirii”, unul dintre cei mai apreciați gânditori la nivel mondial**, în acea perioadă, tânăr consilier pentru politica externă a Secretarului USDA, Orville Freeman. De atunci am rămas în relații apropiate de colaborare cu Lester Brown până astăzi. **Pentru sublinierea relațiilor apropiate, timp de 55 de ani, exemplific:**

- La 22 februarie 2010 mi-a dăruit lucrarea sa *PLAN B 4.0 – Mobilizing to Save Civilization* cu dedicația: „*For Cristian whose environmental concerns and hopes I share*” („*Pentru Cristian, ale cărui îngrijorări și speranțe despre mediu le împărtășesc*”).

- În lucrarea sa *Breaking New Ground*, dăruită la 25 septembrie 2013, a scris: „*To Cristian; thanks so much for your help and guidance over the years*” („*Pentru Cristian, multe mulțumiri pentru sprijin și călăuzire de-a lungul anilor*”).

1995 – Ales membru corespondent al Academiei Române.

Acad. David Davidescu a prezentat, în anul 1995, în Adunarea generală a Academiei Române, **propunerea Secției de științe agricole și silvice**, al cărei președinte era, propunere susținută de academicienii Nichifor Ceapoiu, Mircea Motoc, Marcu Botzan, Valeriu D. Cotea,

Păun Ion Otiman și de membrii corespondenți Nicolae Săulescu, Victor Giurgiu, Alexandru Bogdan, Nicolae M. Manolescu, **pentru alegerea mea în calitate de membru corespondent al Academiei Române**.

Cred că am prezentat suficiente „amintiri”, cum subliniați dumneavoastră. La această întrebare, care mă leagă de colaborarea cu acad. David Davidescu, **arăt și acum, cu aleasă recunoștință, contribuția Domniei Sale la formarea mea profesională**.

Lucrările științifice publicate care poartă semnătura dumneavoastră în calitate de autor unic sau în colaborare sunt impresionante: 35 de cărți, tratate și monografii; aproape 300 de articole științifice în limbi străine; 90 de participări cu expuneri științifice la reuniuni internaționale; peste 60 de articole de popularizare și introducere a progresului tehnic; aproximativ zece lucrări tehnico-științifice sub formă de broșuri și nouă brevete-inovații. Câte ore lucrați într-o zi? Care este succesul unei administrări atât de eficiente a timpului?

Mărturisesc că nu am ținut niciodată evidența numărului de ore lucrate într-o zi. **De fiecare dată am lucrat atât cât a trebuit, uneori atât cât am rezistat. Mi-am făcut întotdeauna datoria** cu devotament și conștiinciozitate. **Simțul datoriei împlinite m-a călăuzit permanent**.

Continuând răspunsul la partea finală a întrebării, cred că numai prin prioritizarea și ordonarea programului de lucru funcție de importanța tematicii, de cerințe și prin implicare totală, fără rezervă, **se poate administra cu succes timpul de lucru. „Planificări” se pot face, dar nu întotdeauna pot fi realizate pe măsură**.

„Am lucrat atât cât a trebuit, uneori atât cât am rezistat.”

Activitățile pe care le-am desfășurat, lucrările pe care le-am elaborat, participările cu expuneri la reuniunile științifice interne și internaționale le-am făcut cu dorința de a avea **satisfacția lucrului bine făcut, a datoriei împlinite**. În plus, **ceea ce am reușit să fac nu am făcut singur. Am pus accent deosebit pe cooperare, pe colaborarea cu**

colegii din unitățile de cercetare și învățământ din România și din lume.

Pasiunea pentru știința solului s-a îmbinat cu profesia de inginer agronom, astfel încât activitatea dumneavoastră științifică a fost și îndeletnicire extraprofesională exercitată în timpul liber.

Sigur, nu numai în timpul liber, ci și în activitatea de zi cu zi. Rezultatele obținute în domeniul științei solului și nutriției plantelor le direcționam către teoria și, mai ales, practica agricolă. Pot spune că am urmărit permanent impactul rezultatelor cercetărilor mele, și nu numai, asupra producției agricole, cantității și calității acesteia. Atât în timpul studiilor universitare și postuniversitare, cât și pe parcursul anilor lucrați în laborator și în câmpurile experimentale, tematica de bază, preocuparea principală a fost **studiul fertilității solului și nutriției plantelor. Fertilitatea solului nu este altceva decât capacitatea acestuia de a satisface permanent și continuu necesarul de elemente nutritive și apă pentru plante, pe întreg parcursul perioadei de vegetație, în vederea realizării unor recolte sigure și stabile, performante cantitativ și calitativ.**

De la prestigioșii noștri predecesori ne-au rămas caracterizări cu o înțelepciune, zic eu, aparte. Citez numai trei exemple ce m-au impresionat profund:

1. *Ion Ionescu de la Brad, în 1873: „Fertilitatea pământului este avuția și puterea lui, adică bunătatea lui, facultatea rodirii sale”.*

2. *Teodor Saidel, în 1927: „Uzina agricolă este în aparență printre cele mai simple... Totul se petrece în taină și liniște. Energia îi revine direct de la soare, materia primă este pământul, apa și sămânța, aparatura și produsul uzinei se confundă cu una și aceeași făptură minunată, care este planta. Planta este vasul de reacție al uzinei chimice, dar – crescând și ajungând la maturitate – ea alcătuiește în același timp și produsul obținut din substanțele solului și aerului, combinate între ele cu ajutorul energiei solare”.*

3. *Gheorghe Ionescu-Șișești, în 1937: „Un popor ajunge creator de civilizație și dobân-*

dește dreptul de a trăi neatârnat [...], când cunoaște [...] moștenirea istorică și pământul său propriu, cu tainele pe care le închide în sânul său și cu viața care se desfășoară pe toată întinderea lui”.

Dacă **primii cinci ani de activitate la ICAR i-am dedicat mai ales cercetărilor de laborator și câmpurilor experimentale** pentru cunoașterea și evaluarea fertilității solului, la Institutul de la Fundulea **cercetările au fost extinse și axate pe cunoașterea factorilor care contribuie la menținerea, sporirea sau scăderea fertilității acestuia, la găsirea căilor, a mijloacelor și metodelor de menținere sau creștere a fertilității, în vederea obținerii unor producții agricole superioare cantitativ și calitativ, conservând sau păstrând un mediu sănătos, nepoluat.** Cu alte cuvinte, pot spune că **am beneficiat de acumularea de cunoștințe din domeniul agrotehnicii și fitotehniei, specialitatea de bază „fertilitatea solului și nutriția plantelor” îmbogățindu-se cu cele agronomice.**

Contribuțiile științifice originale pe care le-ați adus în domeniul științei solului, nutriției plantelor și folosirii raționale a îngrășămintelor sunt ca niște borne care evidențiază o intensă și bogată activitate de cercetare. Reamintesc:

– *perfecționarea metodelor de analiză a solului – elaborarea bazelor teoretice ale unor metode practice de stabilire a necesarului de îngrășămintă;*

– *introducerea în tematica de cercetare a metodelor moderne de prelucrare a datelor privind influența îngrășămintelor asupra unor indici agrochimici ai solului și asupra producțiilor și calității acestora la principalele plante de cultură;*

– *studiul îngrășămintelor lichide cu azot – recomandări tehnologice de utilizare la cultura plantelor;*

– *conceperea, inițierea și organizarea, începând cu anul 1966, a experiențelor de lungă durată cu îngrășămintă; rețea geografică, cu tematică unitară pe țară: studierea transformărilor chimice ce au loc în sistemul sol-plantă; elucidarea unor aspecte teoretice și practice referitoare la evoluția fertilității*

solului, calității recoltelor și protecției mediului;

– introducerea și utilizarea tehnicilor nucleare în cercetările din agricultura României;

– introducerea și promovarea în agricultura României a conceptului de agricultură durabilă și performantă.

Descrieți în câteva cuvinte fiecare dintre contribuțiile dumneavoastră. Ce tip de rezultate furnizează tehnicile nucleare în agricultură și la ce folosesc?

Cea de a șasea întrebare mă face, domnule Cătălin Mosoia, să traversez prin „truda” celor 65 de ani de activitate. Ați realizat o sinteză a rezultatelor obținute, prelucrate și publicate în diferite lucrări. Voi face o scurtă incursiune în timp.

La 1 septembrie 1957, în prima zi de activitate în laborator, după o scurtă discuție cu prof. David Davidescu și doamna Eugenia Davidescu, cercetător științific principal, am continuat, împreună cu dr. Gheorghe Pavlovschi, activitatea în laborator. Mai întâi a dorit să cunoască „experiența” acumulată, apoi să vadă „abilitatea” mea de lucru cu aparatura existentă. Experiența era „de începător” și consta în analizele făcute pe probele de sol recoltate în expediția complexă de la pământurile virgine din Kazahstan: determinarea reacției solului, fosforului și potasiului, folosind metodele analitice din laboratorul de lucrări practice pentru studenți.

La ICAR am început cu determinarea principalelor elemente nutritive din sol, folosind metodele utilizate în acea perioadă. În anul 1958 am lucrat împreună cu dr. Gheorghe Pavlovschi la perfecționarea unor metode de lucru. Primele rezultate au fost sintetizate în referatul „**Fenomenul de adsorbție ca mijloc de cercetare analitică**”, publicat în „*Revista de Chimie*” nr. 6, 1958, București, altele în referatul „**Contribuții la studiul condițiilor de fixare a azotului amoniacal în sol în vederea controlului încorporării**”, publicat în „*Revista de Chimie*” nr. 5, 1958. În 1961, rezultatele obținute în laborator au fost prezentate la cel de al IV-lea **Congres mondial de îngrășăminte de la Opatija, Iugoslavia, primul meu contact cu CIEC**.

Prima lucrare amplă referitoare la metodele analitice *Metode de apreciere a stării de fertilitate*

a solului în vederea stabilirii necesarului de îngrășăminte a fost publicată în colaborare cu **fos-tul meu coleg de facultate și prietenul meu de o viață, dr. Zenoviu Borlan**, la Editura Ceres, București, 1973, 487 pagini.

Referitor la elaborarea metodelor moderne de prelucrare a datelor privind influența îngrășămintelor asupra unor indici agrochimici ai solului și asupra producțiilor și calității acestora la principalele plante de cultură, pot spune că preocupările pe această tematică au fost, sunt și rămân în continuare prioritare. Rezultatele obținute au fost publicate, tot împreună cu colegul și prietenul meu, Zenoviu Borlan, în lucrarea *Optimizarea agrochimică a sistemului sol-plantă*, Editura Academiei Române, 1984, 271 pagini, precum și în lucrarea *Fertilitatea și Fertilizarea solurilor – Compendiu de agrochimie*, Editura Ceres, 330 pagini, în colaborare cu Zenoviu Borlan, Dumitru Dornescu, Paul Kurtinecz, Mihai Rusu, Ion Buzdugan, Gheorghe Tanase.

Menționez cu satisfacție că obținerea rezultatelor din îndelungata mea activitate, diversitatea și acuratețea acestora, s-a datorat în mare măsură și colaborării permanente cu cercetătorii de la Fundulea și cu rețeaua de stațiuni de cercetări agricole a institutului, rețeaua ASAS, cadre didactice din învățământul universitar agronomic sau din alte domenii.

„Cercetările mele de suflet.”

Mă bucur mult că întrebarea dumneavoastră se referă și la **experiențele de lungă durată cu îngrășăminte**. Sunt, într-adevăr, experiențele mele „de suflet”. Le-am conceput și organizat în anul 1966, în rețea geografică, în diferite condiții de climă și sol, cu o tematică unitară. Inițierea lor s-a datorat și faptului că am avut șansa să cunosc, din literatura de specialitate sau direct, la locurile de amplasare a acestora, pe **cele mai reprezentative**, care de-a lungul anilor au devenit **de referință**: Stațiunea Experimentală de la Rothamsted, Anglia, 1853, **primele pe plan mondial**, Göttingen, 1873, Centrul de Cercetări, Grignon, Franța, 1875, Morrow-Urbana, SUA, 1876, Halle/Sale, Germania, 1878, Sappemeer, Olanda, 1881, Stațiunea Experimentală Dolgoprutnaia, Rusia, 1883, Sanborn, SUA, 1888, Askow, Danemarca, 1894.

În anul 1993, la **conferința internațională de la Rothamsted**, organizată cu prilejul aniversării a **140 de ani de la amplasarea primelor experiențe cu îngrășăminte pe plan mondial**, după ce am prezentat referatul cu rezultatele obținute, s-a evidențiat faptul că **experiențele de lungă durată cu îngrășăminte din România sunt unice pe plan mondial**, datorită faptului că sunt amplasate în rețea geografică, **în condiții diferite de climă și sol (22 localități)**, cu o tematică unitară, în celelalte țări experiențele de acest gen fiind amplasate în una sau două localități diferite.

Tehnici nucleare în agricultură.

O altă temă de cercetare, pe care am abordat-o cu interes și entuziasm, a fost cea privind **utilizarea tehnicilor nucleare în studiul fertilității solului, nutriției plantelor și valorificării superioare a elementelor nutritive și apei**.

La sfârșitul anilor '50 ai secolului XX, la una dintre vizitele făcute cu dr. Gheorghe Pavlovschi acasă la prof. Teodor Saidel, acesta mi-a sugerat să abordez în cercetare marcarea îngrășămintelor cu izotopi radioactivi și stabili, ca domeniu nou, de perspectivă, în știința solului. **În anul 1959 am început cercetările cu roci fosfatice marcate cu izotopul radioactiv al fosforului ^{32}P** , în vederea utilizării acestora ca îngrășăminte. **În anul 1963, la Agenția Internațională de Energie Atomică (AIEA) din Viena, s-a inițiat programul de cercetare la cultura porumbului, folosindu-se ca metodă de cercetare marcarea îngrășămintelor cu izotopi stabili și radioactivi și sondele cu neutroni**. În luna iunie a aceluiași an, dr. Maurice Fried, directorul Diviziei Mixte FAO/AIEA, cunoscând preocupările noastre în cercetările cu fosforite, a făcut o vizită la Institutul de Cercetări pentru Cereale și Plante Tehnice (ICCPT) Fundulea, prilej cu care am fost **invitat să particip la întâlnirea grupului de pregătire a noului program de cercetare**. După elaborarea programului au fost nominalizate **țările în care se vor organiza experiențele: Argentina, Brazilia, Columbia, Mexic, Peru din America de Sud, SUA și România, toate țări cultivatoare de porumb pe suprafețe mari**.

În fiecare an au fost organizate seminariile pentru prezentarea referatelor obținute. Având în

vedere numărul mare de țări din America de Sud, **seminariile au avut loc în țările sud-americeane**. Întotdeauna rezultatele obținute în România au fost apreciate de participanți și, îndeosebi, de AIEA. Ca urmare **am continuat colaborarea și la alte programe de cercetare ale Diviziei Mixte FAO/AIEA, coordonate și finanțate de AIEA Viena, până în anul 1982**. La aceste programe, alături și împreună cu responsabilul programului, autorul acestui interviu a **colaborat cu ing. Gheorghe Șuteu de la ICCPT Fundulea și dr. Margareta Bologa de la Institutul de Izotopi din Cluj-Napoca**. **În anul 1984 am publicat, la Editura Științifică și Enciclopedică, în colaborare cu Margareta Bologa și Alina Idriceanu, lucrarea Tehnici Nucleare în Agricultură, 302 pagini**.

Șef de secție la AIEA Viena.

Aprecierea privind rezultatele obținute a fost concretizată prin **numirea mea**, în urma concursului susținut în ianuarie 1991, ca **șef al Secției „Fertilitatea solului, nutriția plantelor, irigații și producție vegetală”, Departamentul de cercetare AIEA Viena**, începând cu februarie 1991.

Referitor la **conceptul de agricultură durabilă și performantă**, încă din anul 1991, când am fost angajat la AIEA Viena, am simțit nevoia să orientez noile programe de cercetare axate pe sustenabilitatea producției agricole și către obținerea **producțiilor performante, orientare pe care am dezvoltat-o după revenirea în țară**, prin organizarea unor dezbateri naționale la ASAS și Academia Română, cu tematici orientate pe **sustenabilitatea și performanța agriculturii**.

Confruntarea cu **diminuarea excesivă, de multe ori nerațională, a resurselor naturale**, în special a celor neregenerabile, **cu schimbările climatice globale, degradarea solurilor, diminuarea resurselor de apă, restrângerea biodiversității și creșterea populației pe Terra ne-a determinat să ne concentrăm atenția către agricultura sustenabilă și performantă**, care să fie capabilă să asigure securitatea și siguranța alimentară a populației mereu crescânde la nivel planetar. Să nu uităm că primul miliard de locuitori pe planeta noastră s-a realizat în anul 1804, următorul miliard în 1927, după

123 de ani, ca apoi să crească rapid, ajungându-se în mai puțin de o sută de ani la 7,5 miliarde de locuitori.

O sinteză rezultată din dezbateri a fost publicată în lucrarea *Agricultura, domeniu strategic pentru securitatea și siguranța alimentară*, editor Cristian Hera, Editura Academiei Române, 2013, 480 pagini, precum și în lucrarea *Schimbări climatice globale. Grijă pentru resursele naturale*, editor Cristian Hera, Editura Academiei Române, 2015, 419 pagini.

Activitatea de cercetare ați început-o în anul 1957 la Institutul de Cercetări Agronomice al României, locul în care v-ați consacrat în domeniul științelor agricole. După cinci ani, în 1962, institutul s-a desființat și ați fost transferat la Institutul de Cercetări pentru Cereale și Plante Tehnice de la Fundulea, actualul Institut Național de Cercetare-Dezvoltare Agricolă de la Fundulea. La acest institut ați desfășurat timp de 30 de ani o susținută activitate științifică. Mai întâi ca cercetător științific principal (1962), apoi în calitate de director științific (1970–1981) și ulterior ca director general al institutului (1982–1991). Ce ne puteți spune despre modul în care se realiza activitatea de cercetare în cadrul institutului? Dar despre lucrul în echipă al colectivului de cercetători? Care considerați că sunt atuurile unui performant coordonator de program de cercetare?

De fapt, ICAR-ul nu s-a desființat, a fost reorganizat, devenind Institutul Central de Cercetări Agricole (ICCA) al cărui director a fost numit prof. Irimie Staicu, membru corespondent al Academiei Române, care înainte de numire era șef de laborator la ICCPT Fundulea. **Cercetătorii de la ICAR au fost transferați la institutele de profil nou-înființate.** Personal, în anul 1962, am fost transferat cercetător științific principal la ICCPT Fundulea. Aici am început activitatea la *Laboratorul de îngrășămintă, condus de dr. Grigore Coculescu*, laborator din *Secția de agrofitehnie condusă de prof. Nicolae Hulpoi care era și director științific. Directorul institutului în acea perioadă era prof. Tiberiu Mureșan, viitor președinte al ASAS.*

30 de ani de cercetare în celebrul Institut de la Fundulea.

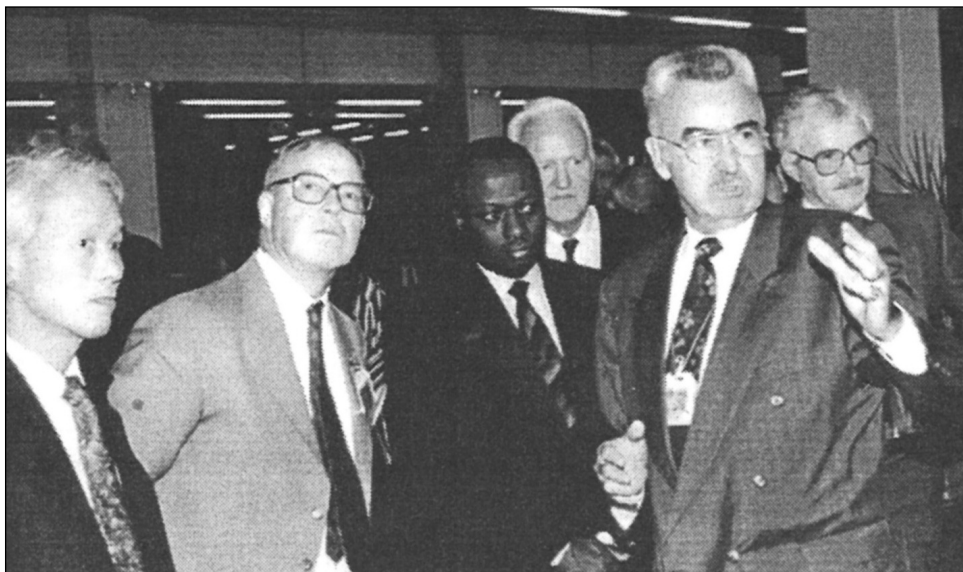
Cu riscul de a mă repeta, afirm că **Institutul de la Fundulea a fost adevărata „tribună” de lansare spre performanțele mele profesionale în comunitatea agronomică.** Amintesc și aici că în acest institut **am traversat cele mai înalte și responsabile „trepte” din cercetarea științifică: cercetător științific principal gradele III, II și I, șef de laborator, șef de secție, director științific, 1970–1982, ales democratic, prin vot secret, de către cei 37 de membri ai consiliului științific al institutului, apoi numit, prin decizia președintelui ASAS, director general, funcție exercitată în perioada 1982–1991.** Menționez că, în 1969, ICCA a devenit ASAS, acad. Nicolae Giosan fiind primul președinte al forumului științific agronomic.

Ca urmare a realizărilor de excepție obținute de colaboratorii ICCPT Fundulea, institutul a devenit „nava amiral” a cercetării științifice, nava la care pot spune, fără rezervă, că „am vâslit” cu responsabilitate și dăruire timp de aproape 30 de ani.

Activitatea cercetătorilor din institut consta în obținerea unor organisme biologice, soiuri, hibrizi sau tehnologii de cultură a plantelor, adaptate condițiilor de climă și sol cât mai apropiate de performanță. Colaborările științifice inter- și multidisciplinare sau colaborările cu stațiunile experimentale din rețeaua institutului erau considerate esențiale pentru succesul rezultatelor obținute în cercetare.

În anii 1970–1990, suprafața cultivată cu soiuri sau hibrizi realizați la institut și în stațiunile experimentale de profil era cuprinsă între 70 și 100%, tehnologiile de cultură fiind aplicate pe întreaga suprafață cultivată cu cereale, plante tehnice sau furajere.

În perioada 1991–1997 ați fost șef al Secției de utilizare a tehnicilor nucleare în cercetările privind studiul fertilității solului, nutriției plantelor și aplicării îngrășămintelor la Agenția Internațională de Energie Atomică de la Viena. Acest moment a condus la o a doua consacrare științifică, de data aceasta în domeniul utilizării tehnicilor nucleare în

Acad. Cristian Hera împreună cu dr. Hans Blix, director general AIEA – Viena, dr. J. Diouf, director general FAO – Roma, dr. Sueo Machi, director general adjunct al AIEA – Viena, dr. Björn Sigurbjörnsson, director al Diviziei Mixte FAO/AIEA (1996)

cercetarea științifică din agricultură. Cum era o zi obișnuită de lucru la Agenția Internațională de Energie Atomică de la Viena?

De la început trebuie să spun că ziua obișnuită de lucru la AIEA Viena nu semăna deloc cu o zi obișnuită la Academia Română sau la alte instituții în care mi-am desfășurat activitatea. Programul era astfel organizat încât să pot realiza, împreună cu colaboratorii din cadrul secției, cercetători sau cadre didactice, pe domenii, angajați la AIEA Viena din diferite țări din Africa, Asia, America de Nord și Sud, Europa sau Oceania, îndeplinirea principalelor obiective prevăzute în **programele de cercetare științifică** sau în cele **de asistență tehnică**. În secția pe care o coordonam, în fiecare an aveam în derulare, la fiecare dintre cele două categorii, cinci-șapte programe, **cu deosebire în țări în curs de dezvoltare** din cele cinci continente. Pregătirea cercetătorilor participanți la programele cu tehnici nucleare se realiza prin **cursuri regionale** sau **interregionale**. Cele regionale într-o anumită țară din Africa, Asia sau America de Sud, cele interregionale la Laboratoarele AIEA de la Seibersdorf, Austria. Ca atare, aveam **zile de lucru la sediul AIEA, în laboratoarele de la Seibersdorf sau zile cu deplasări în țările în care se efectuau experiențele, în cele în care se acorda asistență tehnică sau în care se organizau cursurile de pregătire.**

Activitatea mea a fost întotdeauna **extrem de intensă și complexă, de mare responsabilitate**, am lucrat cu dăruire și **am sentimentul datoriei împlinite.**

La terminarea activității de la AIEA Viena, am primit următoarea scrisoare de la dr. Hans Blix, directorul general al AIEA: „Dear Mr. Hera, On the occasion of your retirement, I wish to express to you on behalf of the International Atomic Energy my sincere appreciation for the competent and loyal service you have rendered through the years. Your contribution to the Agency’s work has been greatly valued by all concerned and I also want to use this opportunity to convey to you my personal thanks and best wishes for the years ahead. Yours sincerely, Hans Blix”. („Dragă Domnule Hera, Cu prilejul pensionării dumneavoastră, doresc să vă adresez în numele Agenției Internaționale de Energie Atomică sincerele mele aprecieri pentru serviciile competente și loiale pe care le-ați acordat acestei instituții de-a lungul anilor. Contribuția dumneavoastră la activitatea Agenției a fost extrem de prețuită de toți cei cu care ați lucrat și eu doresc să folosesc acest prilej pentru a vă transmite dumneavoastră mulțumirile mele personale și cele mai bune urări pentru anii ce vin. Al dumneavoastră sincer, Hans Blix.”)

Revenirea în țară a condus la multiple recunoașteri a personalității dumneavoastră

Membrii Prezidiului Adunării generale din 5 aprilie 2018, trei foști președinți ai Academiei Române, pentru alegerea noului președinte: acad. Ionel Haiduc (aprilie 2006–aprilie 2014), acad. Cristian Hera (ianuarie–aprilie 2018), acad. Eugen Simion (ianuarie 1998–aprilie 2006). Credit foto: Alina Bălan

științifice. Profesor la Catedra de agrochimie de la Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară. Ați fost ales Președinte al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești”, calitate pe care ați îndeplinit-o timp de două mandate, după care ați fost ales Președinte de Onoare al acestei Academii. 2004 a fost anul alegerii dumneavoastră în calitate de membru titular al Academiei Române. În 2008 ați fost ales Președinte al Secției de științe agricole și silvice a Academiei Române. Doi ani mai târziu, în 2010, ați fost ales Vicepreședinte al Academiei Române și, în 2018, pentru o perioadă de cinci luni președinte al acestui prestigios forum. Ce reprezintă Academia Română pentru dumneavoastră?

Da, revenirea în țară a reprezentat pentru mine consolidarea, așa putea spune „desăvârșirea” activității mele profesionale.

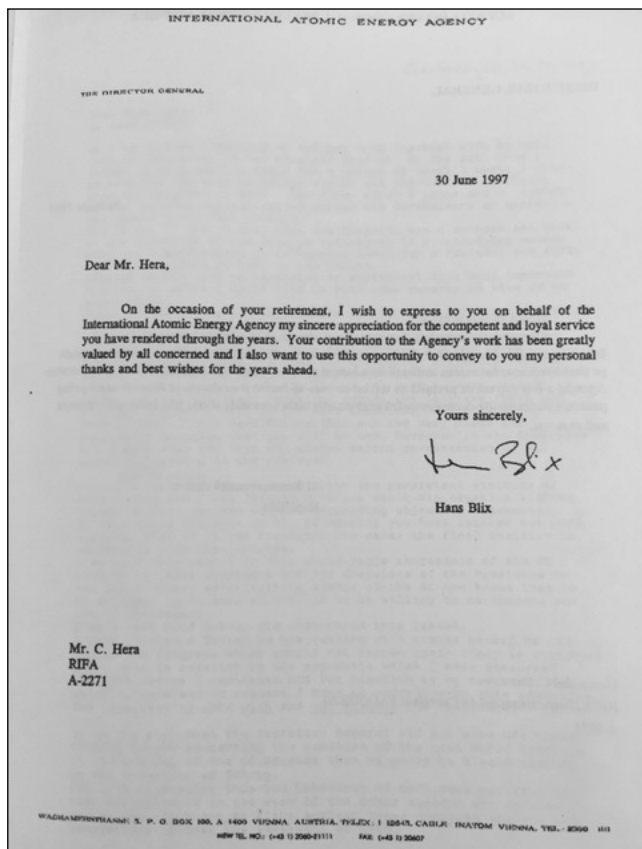
Am reluat, pentru scurt timp, activitatea de cercetător la ICCPT Fundulea și pe cea de profesor la Catedra de agrochimie, USAMV București. La începutul anului 1998 am fost reales Președinte al Secției de cultura plantelor, ASAS și Președinte al Comisiei de protecția solului din Academia Română. În noiembrie 2001 am fost ales Președinte al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești” și, în decembrie 2005, reales în aceeași funcție pentru încă un mandat de patru ani.

În Adunarea generală a Academiei Române din decembrie 2004, am fost ales membru titular (corespondent în 1995), ca în aprilie 2010 să fiu ales Vicepreședinte al Academiei Române, calitate în care am fost reales, în mai 2014, pentru încă un mandat.

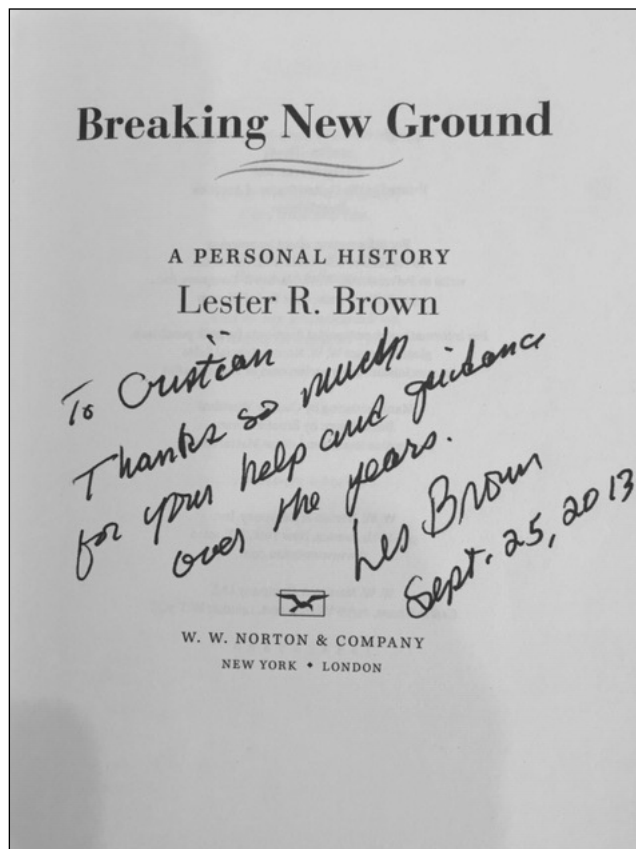
În timpul mandatului de Vicepreședinte am primit decizii de a exercita prerogativele Președintelui Academiei Române, ultimele fiind pentru perioada 13–29 noiembrie și 4–29 decembrie 2017, apoi am fost ales Președinte de Birou al Prezidiului și Prezidiul Academiei Române, validat în această funcție de Adunarea generală a Academiei, funcție pe care am exercitat-o în perioada ianuarie-aprilie 2018, până la alegerea noii conduceri a Academiei Române.

Deși am fost propus oficial, în ședința din 23 februarie 2018, de către membrii Secției de științe agricole și silvice și de alți membri ai Academiei să candidez pentru înalta demnitate de Președinte, în Adunarea generală din 5 aprilie 2018 m-am retras din competiție, subliniind, așa cum am spus, de fapt, și înainte de alegeți, că starea precară a sănătății mele, la vârsta de 85 de ani, nu îmi îngăduie să mă angajez în îndeplinirea marilor responsabilități pe care le are Președintele Academiei Române.

Pentru mine Academia Română a reprezentat și reprezintă marea for de consacrare românească, care, timp de 154 de ani, a fost, este și

Scrisoarea de mulțumire a dr. Hans Blix, directorul general al AIEA

Dedicația lui Lester Brown, fondator și președinte al Institutului de Politică Planetară, Washington DC

trebuie să rămână în serviciul națiunii. Prestigiul Academiei noastre depinde de performanța membrilor săi, titulari, corespondenți și de onoare. Avem datoria să păstrăm permanent în memorie realizările marilor noștri predecesori, să milităm, pe măsura cunoștințelor și capacității de care dispunem, la „clădirea” unui viitor demn și prosper, izvor de cunoaștere, Academia să fie permanent lăcaș de creație și performanță.

Domnule academician Cristian Hera, sunteți un om de știință desăvârșit. Care sunt calitățile pe care credeți că trebuie să le dețină un tânăr cercetător?

Calități ale unui tânăr cercetător? Sigur, multe sunt calitățile pe care trebuie să le îndeplinească, dar, din punctul meu de vedere, înainte de toate ar trebui să aibă **capacitatea și dorința de a înțelege că temeinicia viitorului depinde de cunoștințele dobândite, de împlinirea și perfecționarea permanentă a cunoașterii.**

Pe parcursul timpului, când devii conștient de contribuția, rolul și rostul tău la rezolvarea

obiectivelor tematicii la care lucrezi, este nevoie de atașament, de entuziasm, iar **entuziasmul apare pe măsura obținerii rezultatelor așteptate.** Aici apar **pasiunea, dorința de a realiza mai mult și mai bine, dorința de perfecționare.** Din propria experiență știu că se ivesc greutăți, obstacole. **Nu trebuie să cedezi, nu trebuie să eziți să ceri sprijin.** Reușita stimulează, ambiționează.

Tânărul cercetător trebuie să lucreze cu plăcere, cu dăruire și încredere, să nu ezite să discute și să își facă cunoscute rezultatele obținute, să le comunice, să le concretizeze prin publicarea rezultatelor, să urmărească impactul produs. **Succesul nu va întârzia să apară.**

Note

¹ Sublinierile aparțin interviuatului.

² Food and Agriculture Organization (FAO), organizație internațională, cu sediul la Roma, fondată în anul 1945 de Națiunile Unite, pentru a eradica problemele legate de malnutriție și foamete și a încuraja impunerea unor standarde de alimentație ridicată. Detalii la www.fao.or

Acad. Cristian Hera în timpul ceremoniei de acordare a Premiilor Academiei Române, 15 decembrie 2017, Aula Academiei Române (Credit foto: Alina Bălan)

Acad. Cristian Hera – Titluri științifice

- 1967 • **Doctor în Agronomie**, Institutul Agronomic „Nicolae Bălcescu” (IANB), București
- 1973 • **Doctor docent în științe**, IANB, București
- 1982 • **Membru cooptat** al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură (ASAS)
- 1990 • **Membru titular** ASAS
- 1995 • **Membru corespondent al Academiei Române**
  - **Profesor de onoare**, Academia de Științe Agricole din China, Institutul de Aplicații a Energiei Nucleare în Agricultură
- 1999 • **Doctor honoris causa**, Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară (USAMV), Cluj-Napoca
- 2002 • **Doctor honoris causa**, Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară (USAMV), București
- 2003 • **Membru de onoare**, Accademia dei Georgofili, Italia
- 2004 • **Membru de onoare**, Academia Rusă de Științe Agricole
  - **Doctor honoris causa**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
  - **Doctor honoris causa**, Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară (USAMV), Iași
  - **Doctor honoris causa**, Academia de Științe Agricole „K.A. Timiriachev”, Moscova
  - **Membru titular al Academiei Române**
- 2007 • **Doctor honoris causa**, Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
- 2008 • **Doctor honoris causa**, Universitatea „Ovidius”, Constanța
- 2009 • **Doctor honoris causa**, USAMV Banat, Timișoara
  - **Doctor honoris causa**, Universitatea „Transilvania”, Brașov
  - **Doctor honoris causa**, Academia de Științe a Bulgariei
- 2013 • **Membru de onoare**, Academia de Științe a Moldovei
  - **Doctor honoris causa**, Universitatea „Alecu Russo”, Bălți, Republica Moldova
- 2014 • **Doctor honoris causa**, Universitatea „Vasile Goldiș”, Arad
- 2018 • **Doctor honoris causa**, Academia de Studii Economice, București

Acad. Cristian Hera – Membru în societăți științifice naționale și internaționale

- 1961 – prezent • Societatea Internațională de Știința Solului
- 1962 – prezent • Societatea Română de Știința Solului

- 1962 – prezent • Centrul Științific Internațional pentru Îngrășăminte (CIEC)
- 1978 – prezent • Societatea Europeană – Tehnici Nucleare în Agricultură (ESNA)
- 1990 – prezent • Societatea Română de Agronomie
  - Societatea Europeană pentru Agricultură – membru fondator, Paris
- 1992 – prezent • Societatea Americană de Știința Solului
  - Societatea Turcă de Știința Solului
  - Societatea Malaieziană de Știința Solului
- 1994 – prezent • Societatea Austriacă de Știința Solului

Acad. Cristian Hera – Distincții

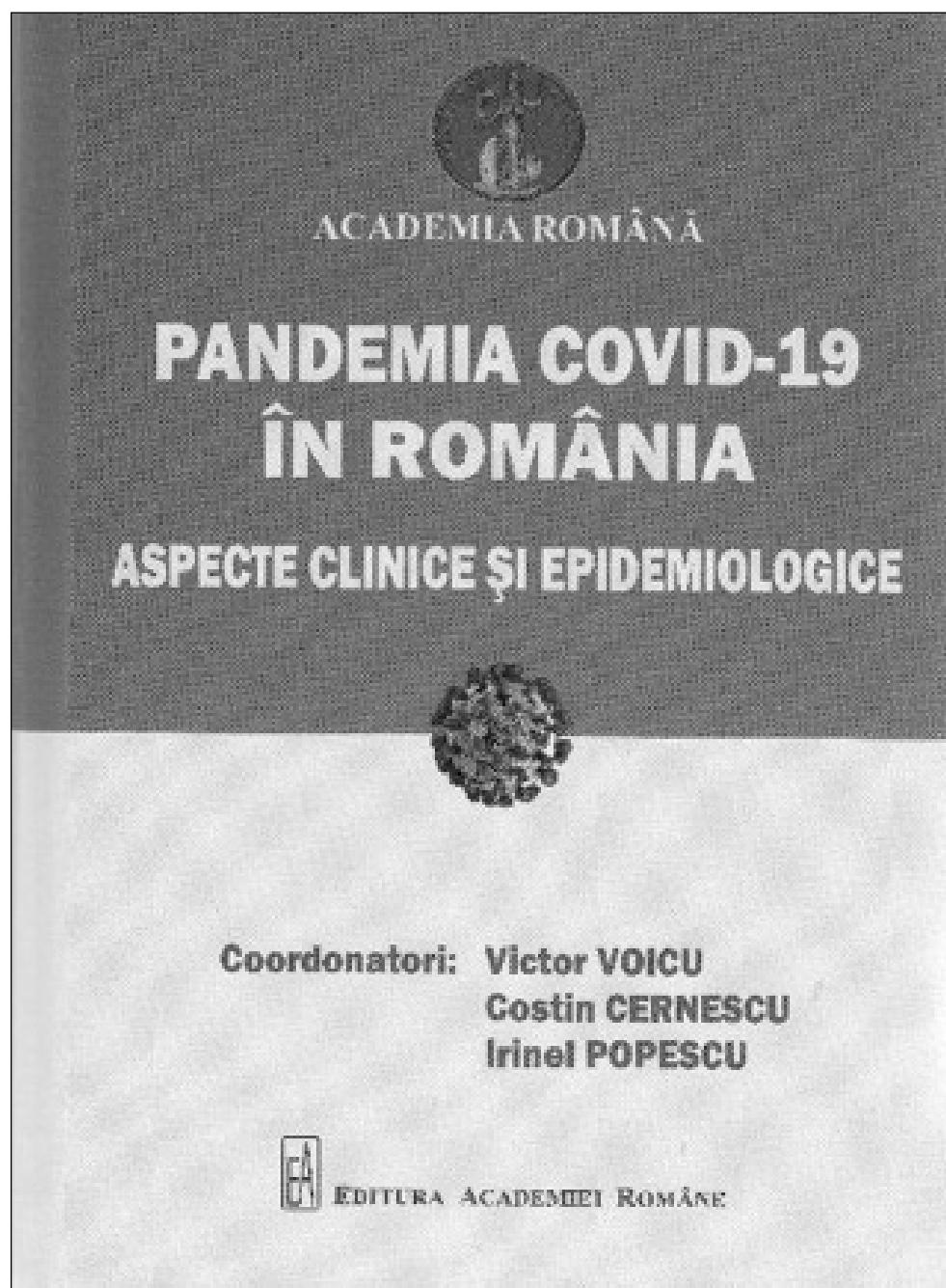
- 1957 • Medalia pentru participare (1955–1956) la expedițiile pentru „Desțelenirea pământurilor virgine” din Kazahstan
- 1972 • **Laureat al Academiei Române**, Premiul „Ion Ionescu de la Brad”
- 1987 • **Ordinul „Meritul științific”**, Clasa I
- 1992 • **Membru de onoare**, Societatea Turcă de Știința Solului
- 2000 • **Ordinul Național „Pentru Merit” în grad de Ofițer**, Decretul nr. 556 din 1 decembrie 2000
- 2003 • **Ordinul Național „Pentru Merit” în grad de Comandor**, Decretul nr. 627 din 16 octombrie 2003
- 2008 • **Medalia de Aur cu COLAN**, Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
- 2009 • **Premiul OPERA OMNIA**, acordat de Consiliul Național pentru Cercetarea Științifică din Învățământul Superior (CNCSIS)
  - **Titlul de Cetățean de Onoare** al comunei Brazi, județul Prahova
- 2012 • **Decorația Regală „Nihil Sine Deo”**, prin Ordinul Majestății Sale, Regele Mihai I, Brevet nr. 216
- 2013 • **Ordinul Național „Steaua României” în grad de Cavaler**, Decret nr. 810, Brevet nr. 615
- 2015 • **Ordinul Național „Steaua României” în grad de Ofițer**, Decret nr. 872, Brevet nr. 262

Galeria Președinților, Secția de științe agricole și silvice a Academiei Române

Impactul pandemiei Covid-19

Pandemia Covid-19 în România – între medici și geologi

Acad. Nicolae Anastasiu

Iată-mă în fața unei dileme. Sunt geolog și nu pot rămâne indiferent la un eveniment editorial de excepție, chiar dacă el ține de domeniul științelor medicale.

Răsfoind volumul *Pandemia COVID-19 în România*, apărut recent la Editura Academiei Române, nu m-am oprit la atât, la o simplă răsfoire, și i-am început lectura, lent, lent. Iată-mă comentându-l, cu percepția unui naturalist.

Viața pe Pământ a apărut cu miliarde de ani în urmă și a evoluat, rapid, de la forme moleculare la mamifere. La Pilbara (Australia), în scutul Gondwanei, în roci carbonatice datate 3,5–3,7 miliarde de ani au fost descoperite urme de *cyanobacterii* (alge prokariote, cu celule lipsite de membrană), care au apelat la fotosinteză pentru a evolua.

puri extraterestre), schimbările climatice severe. Nu s-au găsit, până acum, dovezi pentru a lua în discuție rolul pe care l-ar fi putut avea epidemii spontane.

Trăim astăzi, cu toții, efectele unei epidemii SARS-CoV-2 (COVID-19) generalizate la scara întregului glob și ne temem pentru viața noastră. Cunoaștem prea puțin despre originea virusului, această moleculă submicroscopică, și boala pe care o provoacă. Nu mai știm cum să ne apărăm. Lumea din domeniul biologiei și al medicinei a intrat în alertă de gradul zero. Cine este responsabil pentru ceea ce se petrece și cine își asumă meritul de a găsi soluții împotriva dușmanului necunoscut?

Academia Română, prin secțiile sale de specialitate (de științe medicale și științe biologice),

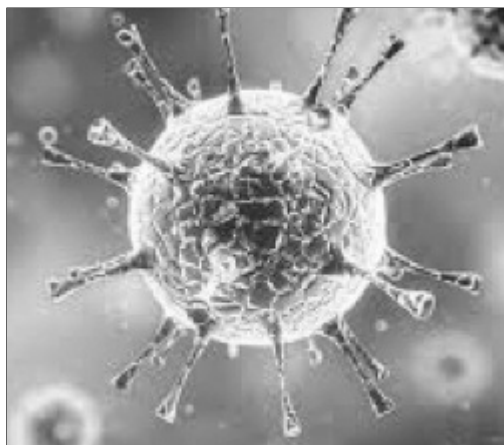

Radiolaria (test din SiO₂)

De atunci și până astăzi, regnul vegetal și cel animal au trecut prin procese complexe de adaptare și diversificare. Ciclurile de viață ale speciilor din cadrul lor au fost, repetat, întrerupte. Geologii le spun acestor întreruperi *extincții*: așa au ieșit din scena vieții *trilobiții*, în Paleozoic, *dinosaurii*, la sfârșitul Mezozoicului. Cauzele presupuse de geologi au putut fi erupțiile continue de cenușă ale unor megavulcani, impactul la suprafața scoarței terestre al unor meteoriți (cor-

s-a implicat din primele momente ale declanșării pandemiei, a început cercetări de laborator (prin institutele sale de profil), a emis comunicate și puncte de vedere, a format echipe de specialiști și... iată, specialiștii au început să scrie pentru știința tuturor.

Este meritul celor trei coordonatori, membri ai Academiei Române (acad. Victor Voicu, vicepreședinte al Academiei Române, acad. Costin Cernescu și prof. Irinel Popescu, membru

corespondent al Academiei Române), de a fi știut să-și facă o echipă (45 de autori), formată din membri de onoare, membri titulari și membri corespondenți ai Academiei Române, profesori universitari, cercetători de la institute și clinici de prestigiu. O frumoasă carte de vizită pentru aceia care vor să cunoască mai mult despre cei ce s-au angajat într-un astfel de proiect. Într-un timp foarte scurt (două-trei luni) și în acord cu cerințele societății, după un efort conjugat, coordonatorii volumului au avut satisfacția să facă acest volum cunoscut.

Cei care au scris și au publicat o carte cunosc drumul lung pe care-l parcurge un manuscris până când el vede lumina tiparului și capătă difuzarea.

Meritul coordonatorilor este vizibil și în modul în care este structurat volumul. În cele 446 de pagini, aflăm, într-o ordine logică și edificatoare despre pandemie, evoluția epidemiei, modul de transmitere a bolii, factorii de risc, tabloul clinic, diagnosticul infecției, bolile cronice, leziuni, tratament, impact, strategia Ministerului Sănătății, despre vaccin și perspectivele vaccinării. În puține cuvinte, putem afirma că volumul reprezintă o invitație la cunoaștere, o abordare exhaustivă a fenomenului, o viziune. O școală pentru toată lumea. O oglindă a interesului pe care Academia Română îl acordă evenimentelor cu impact social, dar și a prezenței secțiilor și institutelor sale în centrul AGOREI.

Lectura atentă a fiecărui articol îți relevă specialistul, știința lui de a utiliza metode de studiu de ultimă oră, de a obține rezultate pe care le interpretează și de a oferi modele de referință.

Cartea se deschide cu o extrem de utilă cronologie despre **Pandemia COVID-19**, care

surprinde terminologia specifică fenomenului, soluții de combatere, evoluția bolii pe glob (inclusiv, în România), consecințe profesionale și sociale.

Asocierea pandemiei COVID-19 cu bolile cronice și concluziile pe care le trag autorii vin în sprijinul medicilor din alte specialități și al pacienților ajunși în saloanele de terapie intensivă, ca să înțeleagă dimensiunea și motivele acestei asocieri.

Listele bibliografice anexate articolelor sunt o altă dovadă a seriozității și probității cu care au lucrat autorii respectivi, a erudiției lor. Graficele, tabelele și *smartdesign*-ul aplicat ridică valoarea cărții. Sutele de titluri citate deschid ferestre și spre alte păreri. O invitație la dezbateri și la un control al originalității textelor este, astfel, lansată.

Volumul mai include numeroase mesaje către forurile decizionale din țară (Ministerul Sănătății) privind organizarea spitalelor și, spre sfârșit, despre nevoia/obligația noastră de a învăța mereu..., pentru că am intrat în era digitală și un mariaj între generații este inevitabil. Dar și o conciliere a generațiilor pentru a ușura viața pacienților.

Dacă depășesc spectrul tehnic, uneori foarte specializat, am câteva remarci legate de forma și aspectul volumului, care bucură, de multe ori, cititorul. Pe tehnoredactora volumului am cunoscut-o direct, când am publicat câteva cărți la Editura Academiei. Performanța Domniei Sale este evidentă și în cazul de față: modul de tehnoredactare, punerea în pagină, ierarhizarea titlurilor, inserarea figurilor. Astfel, cartea a avut mult de câștigat ca aspect, iar tiparul ei este, și acesta, excelent.

Cititorul acestor rânduri s-ar putea întreba: „Cui folosesc aceste articole, cu excepția specialiștilor? Ce mesaj lansează cartea, în ansamblul ei? Ce audiență poate avea?”

Cartea *Pandemia COVID-19 în România* asigură accesul la o informație științifică elevată și corectă, combate, indirect, scenariile catastrofice și ajută decidenții să iasă din improvizații. Ea se constituie într-un model pentru cei ce vor să fie prezenți în mijlocul unor evenimente/procese naturale, care pot avea un important impact social și demografic.

O lectură necesară și, aș putea spune, obligatorie și pentru cei ce nu acceptă pandemia, pentru toți cei ce *nu vor să poarte mască*, a ignorantilor. Și să nu uit, citiți și Prefața, semnată de cei trei coordonatori: „[...] Monografia de față își propune să fie un instrument de etapă în lupta cu pandemia COVID-19 în România [...] În situații de criză, știința și decizia politică trebuie să lucreze transparent și solidar, în interesul Națiunii”.

Mă pregătesc să termin această invitație la lectură, iar ca geolog rămân cu o provocare: când Charles Darwin a emis teoria selecției naturale (*On the Origin of Species* – 1859), pentru a explica lupta dintre specii și supraviețuirea lor, a luat în considerare, pe lângă cauzele extincțiilor de care am pomenit, și apariția unui posibil SARS-arhaic sau proterozoic (?). Cercetările rămân deschise, iar geologii pot lansa un astfel de proiect de cercetare. Academia Română este gazda cea mai bună.

Charles Darwin

Centenar Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România

La Centenar

Acad. Ioan-Aurel Pop

Președintele Academiei Române

Din perspectiva istorică actuală, se vede limpede că, după Marea Unire, vreme de două decenii, s-a creat în România o emulație spirituală fără precedent. Lucian Blaga, prin titlul volumului său *Poemele luminii*, apărut în 1919, exprima acel sentiment de iluminare a unei națiuni, ieșite din bezna unor vremuri prea frământate. Toată acea generație care a făcut Unirea a rămas copleșită pentru întreaga viață de împlinirea fără precedent și de conștiința acestei împliniri. Marii omeni de stat care au făcut atunci România unită, vegheați cu înțelepciune de Regele Ferdinand Întregitorul și de Regina Maria, au înțeles de la început că un stat este puternic prin instituțiile sale, mai ales prin cele culturale, promotoare ale virtuților și valorilor minții și inimii. De aceea, s-au creat atunci noi universități la Cluj și Cernăuți, Opera Națională și Teatrul Național din Cluj, institute de cercetări, licee românești, uniuni de creație, asociații și fundații, menite toate să dezvolte elanul creator al elitei intelectuale. Între aceste așezăminte din anii de după 1918, Uniunea Compozitorilor ocupă un loc aparte. La 2 noiembrie 1920, la sediul Conservatorului bucureștean, s-a materializat inițiativa creării unui organism profesional care să apere și să garanteze prioritățile fundamentale ale creatorilor de muzică: Societatea Compozitorilor Români. Printre cei care au semnat actul de naștere al nou-fondatei organizații se numărau: Ion Nonna Otescu, Alfred Alessandrescu, Constantin Brăiloiu, Dumitru Georgescu-Kiriac, Mihail Jora, Filip Lazăr, Dimitrie Cuclin, Constantin Nottara, Mihail Andricu, Theodor Rogalski, Sabin Drăgoi. Nefiind prezenți în Capitală, transilvănenii Gheorghe Dima, Tiberiu

Brediceanu și Ion Vidu au comunicat în scris acceptul integrării lor, iar George Enescu – aflat în străinătate, dar pus la curent cu proiectul și demersul constituirii – și-a dat acceptul său de a deveni președintele Societății. Mulți dintre fondatori erau sau aveau să devină membri ai Academiei Române.

Cu anii, Societatea Compozitorilor Români și-a schimbat numele și structura, a trecut prin câteva avataruri faste și nefaste, dar a rămas reperul fundamental al creației muzicale din România. Între președinți, s-au numărat, de-a lungul timpului, Matei Socor, Ion Dumitrescu, Petre Brîncuși, Nicolae Călinoiu. Primul președinte de după 1990 a fost Pascal Bentoiu (1990–1992), urmat de Adrian Iorgulescu (1992–1994, 1994–1998, 1998–2002, 2002–2005) și de Octavian Lazăr Cosma (2005–2006, 2006–2010). Din aprilie 2010 președinte a redevenit Adrian Iorgulescu. Acești „maestri cântăreți” și colegii lor și-au asumat misiunea „să ajute dezvoltarea producțiunii muzicale românești”, să promoveze tiparul și execuția lucrărilor, să apere drepturile de autor ale membrilor ei și, în final, „să se ocupe de orice chestiune care ar atinge muzica sau muzicanții români”. Reiese cu claritate intenția fondatorilor de a întemeia un for de importanță națională, a cărui menire consta în susținerea și promovarea valorilor artei sonore autohtone, precum și în protejarea intereselor profesionale, morale, sociale și materiale ale membrilor săi.

La o sută de ani de la fondare (1920–2020), **Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România** (UCMR) rămâne organizația profesională de prim rang a breslei muzicienilor creatori

---

din țara noastră. Aniversarea de-acum ne dă onorantul prilej de a felicita această comunitate a muzicii și de a-i ura viață lungă în continuare, întru îndeplinirea cu brio a scopurilor sale.

Creația muzicală românească de elită, intrată prin George Enescu, prin festivalul care poartă numele geniului muzical al românilor, prin

operele urmașilor săi de marcă în circuitul internațional de valori și chiar în patrimoniul muzicii universale, a avut mereu în UCMR un adevărat *spiritus rector*. De aceea, păstrând tradiția moștenită prin latinătate, urăm uniunii-simbol a creatorilor români de muzică *Vivat, crescat, floreat!*

Academia Română și muzica

Acad. Răzvan Theodorescu

Vicepreședinte al Academiei Române

La 22 mai 1933, în prezența regelui Carol al II-lea, această aulă găzduia discursul de recepție al membrului titular George Enescu, intitulat „Despre Iacob Negruzzi și despre intrarea muzicii la Academia Română”. Trecuseră 17 ani de când ilustrul interpret și compozitor devenise membru de onoare al acestei companii savante, al „selectei adunări” cum o denumea suveranul; dar acum, socoteau președintele Academiei, geologul Ludovic Mrazek, și secretarul general, matematicianul Gheorghe Țițeica, dând răspunsul academic – și rememorând momentul parizian în care asistase la prima interpretare a *Poezii Române* – acum abia, după litere, istorie și științele exacte intrau în Academie și artele. Omagiindu-și înaintașul junimist ce înnobilase fotoliul academic, George Enescu „cel mai umil slujitor al muzicii” cum se socotea el însuși, ca membru al Secției literare (pe care avea să o prezideze între 1943–1945), omagia muzica drept locul „în care se oglindesc, fără posibilitate de prefăcătorie însușirile psihice ale omului, ale popoarelor”. „Astăzi – continua Enescu – pentru întâia dată Academia Română, sanctuar al cuvântului, își deschide porțile spre a primi muzica sub cupola sa... azi este o zi de bucurie, când în templul cugetării și al înțelepciunii, solemn pășește Euterpe, muza mândră și triumfătoare”.

Pentru a fi preciși, să amintim că la 24 mai 1932, cu trei zile înaintea primirii lui Enescu ca membru titular, Academia votase intrarea în sânul său a oamenilor de artă (în ciuda faptului că pictorul național Nicolae Grigorescu intrase ca membru de onoare încă în 1899, cu 17 ani înaintea muzicianului național George Enescu!). Căci, așa cum s-a înțeles, muzica intra în Academie în 1916, pentru ca trei ani mai târziu, în

mirabilul 1919, profesorul de muzică de la liceul brașovean „Șaguna” și viitorul conducător al Conservatorului din Cluj, Gheorghe Dima, să devină membru de onoare al Academiei, într-un moment euforic din luna iunie când în șase ședințe consecutive înaltul for primise un lot de cărțurari din provinciile acum reunite cu țara mamă, Iuliu Maniu și Vasile Goldiș, Paul Gore, Octavian Goga și Miron Cristea.

Acum când prieteni compozitori și muzicologi sărbătoresc Centenarul Uniunii lor, nu pot să nu amintesc că vârful lor au pătruns în Academia Română într-un context cultural și chiar politic modificat de la deceniu la deceniu, în secția care s-a numit rând pe rând, Literară, de Literatură și Artă, de Filologie, Literatură și Artă, de Istorie, Limbă, Literatură și Artă, de Științe Istorice, Literatură și Artă, de Limbă, Literatură și Artă, în fine, de Arte, Arhitectură și Audiovizual.

Într-un ritm mai curând lent – dar ilustrând dominante ale întregii culturi românești, căutătoare de specific național – devenea membru corespondent, în 1937, Tiberiu Brădiceanu, ilustrând importanța Transilvaniei și cea a folclorului, acesta din urmă cinstit după un deceniu când, în 1946, devenea membru corespondent Constantin Brăiloiu (amintesc că folcloristul Ion Mușlea era membru corespondent în 1947), pentru ca foarte curând, în 1948, să devină membru corespondent Mihail Andricu.

Există, este drept, în plină epocă și „secetă” stalinistă episodul Matei Socor – echivalentul „muzical” al lui Roller la istorici și al lui Toma la literați – autorul celor două imnuri ale R.P.R. și chiar președinte al Uniunii dumneavoastră între 1949 și 1954, care intră în Academie ca membru corespondent alături de nume profund

---

respectabile, precum medicul Marius Nasta și chimistul Ilie Murgulescu.

Mai apoi în două momente distincte de efemeră liberalizare – în 1955 prin Mihail Jora și în 1963 prin Paul Constantinescu și George Georgescu –, o ordine firească avea să fie instituită.

A urmat o lungă agonie academică ce a durat și pentru domeniul muzicii mai bine de un sfert de secol, pentru ca după 1990 să vină în prestigioasa adunare Wilhelm Berger, Sergiu Celibidache, Sigismund Toduță, Mariana Nicolesco, Ștefan Niculescu, Octavian Lazăr Cosma, Cornel

Țăranu și Valentin Gheorghiu. Nu mai puțin în acest răstimp a fost declarat membru post-mortem Dinu Lipatti, iar doi muzicieni maghiari născuți în spațiul românesc, Béla Bartók și György Ligeti, au primit aceeași recunoaștere.

Mult stimați colegi întru creație culturală, prezenți în viața spirituală a României reuniți de o sută de ani printr-o asociere de nobilă breaslă, ați fost parteneri permanenți ai Academiei Române prin aleșii dumneavoastră, maeștri care, tot de un secol, au ilustrat instituția noastră prin secția de specialitate, în numele acesteia vă mulțumesc și vă urez „La mulți ani!”.

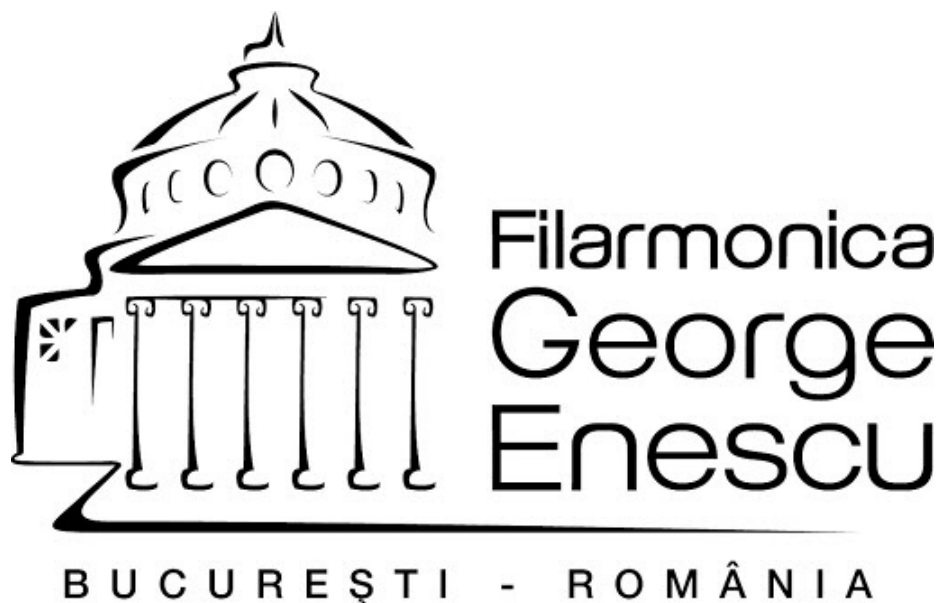
La o aniversare

Acad. Cornel Țăranu*

Centenarul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România (UCMR) nu poate fi decât reamintirea rolului esențial al lui George Enescu, de altfel primul muzician ales membru al Academiei Române. Premiul Enescu, inaugurat de el, a aureolat timp de decenii creații ale compozitorilor români. A dirijat, la București sau la New York, noile partituri românești.

Perioada 1949–1989 de tristă amintire a fost urmată în 1990 de primele alegeri libere. Au urmat file bogate de istorie, pe care sperăm să le continuăm pe viitor.

VIVAT, CRESCAT, FLOREAT!

Reverențe la Centenarul Societății Uniunii Compozitorilor Români (I)

Acad. Octavian Lazăr Cosma

Din inițiativa și propensiunea lui Constantin Brăiloiu, un mănunchi de muzicieni creatori, bucureșteni, cu activitate notorie în domeniu, convocați în biroul rectorului Conservatorului, Ion Nonna Otescu, la 2 noiembrie 1920, au decis, cu unanimitate de voturi, înființarea Societății Compozitorilor Români. Primiseră și acordul telegrafic al lui George Enescu, aflat într-un turneu peste hotare, inclusiv de a deține funcția onorifică de președinte al proaspetei înjghebări. Momentul era terifiant, solemn, impunător, entuziasmul celor prezenți apărea greu de stăpânit și, cu siguranță, imposibil de redat în cuvinte! Se plămădise atunci breasla compozitorilor și, implicit, a muzicologilor, adică, a criticilor, folcloriștilor, bizantinologilor, teoreticienilor, esteticienilor și, nu în cele din urmă, a istoricilor în sferile artei sunetelor, cu activitate neîntreruptă de intemperiile vremurilor.

Se impune în acest moment să aducem reverențe membrilor fondatori: Alfred Alessandrescu, Mihail Andricu, Constantin Brăiloiu, Nicolae Caravia, Alfonso Castaldi, Dimitrie Cuclin, George Enacovici, Virgil Gheorghiu, Mihail Jora, Dumitru G. Kiriatic, Filip Lazăr, Constantin C. Nottara, Ion Nonna Otescu și, evident, George Enescu. Figurează, de asemenea, numele lui Ion Borgovan, care reprezenta un grup de compozitori transilvăneni, împuternicindu-l să-i reprezinte, afirmându-și totala susținere și adevărate: Gheorghe Dima, Tiberiu Brediceanu, Leonida Domide și Ion Vidu. Bineînțeles, în discuțiile purtate s-au conturat și țelurile urmărite, formulate, lapidar, după scurgerea primului deceniu de către secretarul ce devenise omul providențial al breslei, ce o va conduce cu pasiune, chibzuință, energie și diplomatie, să se ajute dezvoltarea producției muzicale românești,

să se dea compozitorului mijlocul de a-și executa și tipări lucrările și să se aperse interesele lor de tot felul, dincoace și dincolo de hotare. Mai mult, Constantin Brăiloiu, în felul său sarcastic și haios, nu se sfiește să se pronunțe, oarecum deconcertant, că Societatea s-a făurit când compozitorii noștri nu știau prea bine că România are și compozitori.

Demararea unei activități active, antrenante în cadrul tinerei structuri organizatorice nu s-a conturat decât foarte târziu, din varii motive, timpurile nefiind deloc favorabile, nimeni nu și-a pus problema banilor, funcțiile atribuite odată cu prima întâlnire nefiind remunerate. Ceea ce s-a izbutit, cu enorme dificultăți, a fost organizarea primelor concerte camerale, căci despre un concert simfonic nu se spera să aibă loc decât unul pe an. Societatea nu dispunea de sediu, fiind găzduită de către binevoitori care ofereau câte o cameră, două... Opțiunile s-au definit încetul cu încetul, câștigând teren chestiunea drepturilor de autor, în țară și peste hotare, precum și colecționarea melodiilor populare, cu scopul valorificării acestora în partituri. Conta și reprezentarea în sferele de propulsare internațională. Nu mai vorbim de formele de capacitate a atenției pentru creația autohtonă, ceea ce înseamnă programarea în repertoriile instituțiilor și formațiilor.

Menirea Societății, organism prin excelență profesional, apare extrem de importantă căci, principiul fundamental care se urmărea viza imprimarea unui apăsător relief școlii componisticii autohtone prin valorificarea tezaurului muzicii populare.

Deviza sacră a compozitorilor acelei etape care urmăreau să se identifice cu ceea ce Constantin Brăiloiu denumea estetica națională „a fost să nu rămână asociația scriitorilor de note,

un *clearing-office* muzical, un teren neutru, un organism obiectiv, ferit de zbuciumul obștesc. Au căutat, dimpotrivă, ca din legile și faptele sale să vorbească lămurit credința în puțința de înnoire a muzicii noastre [...] prin întoarcerea la melodia patriei”.

Societatea era confruntată cu o avalanșă de probleme administrative și organizatorice, care apăreau insurmontabile, cel puțin la început, curând se ivesc și probleme de fond ale procesului de creație, din ce în ce mai stringente, de natură concepțională, orientativă, stilistică, estetică, cum ar fi: identitatea națională, raportarea la curentele muzicale contemporane, personalitatea școlii muzicale românești. Apar materiale în publicațiile timpului vehiculând îndemnuri, lansând platforme, având conotații subiective, ce, de multe ori, derutau, spre exemplu, originalitatea muzicii populare autohtone, influențele străine. Pe asemenea subiecte a curs destulă cerneală. În cele din urmă, revista „Muzica” a publicat o amplă anchetă, în numere din anii 1920–1921, deci debutând dinaintea fondării Societății. Faptul că în respectiva anchetă se ridicau semne de întrebare asupra naturii, purității muzicii populare, trădează neclarități cronice în mințile unora dintre participanți. Sferele dezbătute apăreau nelimitate, infinite, ceea ce n-a facilitat lămuriri concludente. Cu toate asemenea minusuri, ancheta a avut darul să confere dimensiuni inedite procesului de creație și să limpezească apele, astfel s-au conturat două direcții majore, simplificând lucrurile, autori ce-și manifestau încrederea în virtuțile artistice ale melosului folcloric, apte să ofere sens și expresie națională. Cealaltă direcție se cantona în resorturile articulațiilor tehnicilor muzicii apusene, de unde și denotația, direcția universalistă. Au decurs din asemenea încadrări în tabere, etichetări justificate sau nu, ca la analize mai profunde să rezulte inconsistența și caducitatea unor asemenea poziționări.

Sunt dificil de urmărit și imposibil de evaluat numeroasele acțiuni și demersuri ale lui Constantin Brăiloiu, care a devenit motorul, factorul dinamizator al întregii activități a tinerei societăți, folosindu-se și de relațiile cu presa, la care recurgea adeseori. În acest fel, vizibilitatea lui se dovedea deosebit de eficientă. Nu scăpa evenimentele, prilej de a interveni, de a comenta, de a

lansa idei și purta bătăliile pentru propulsarea fenomenului muzical indigen. Un singur exemplu. La sărbătorirea prilejuită de împlinirea a cincizeci de ani de către George Enescu, Constantin Brăiloiu a publicat articolul *Jubileul Maestrului*, în „Adevărul literar și artistic” din 1 noiembrie 1931, unde lansează aserțiunea *De la „Baba Hârca” la „Oedip” se plămădește ființa muzicii românești*. O teză de o neînchipuită încărcătură ideatică, vizând două borne în evoluția creației noastre muzicale. Plasează la un pol un vodevil de succes, datorat interpretului Matei Millo, pe text de Vasile Alecsandri, muzica, Alexandru Flechtenmacher. La polul opus, George Enescu, care trăsese bara finală la cel mai răsunător număr de opus, de o sonoritate expresionistă copleșitor de modernă și, totodată, transfigurant de românească, pe libretul lui Edmond Fleg. Cheia inspiratei metafore a lui Constantin Brăiloiu se află în sintagma „ființei muzicii românești”. Ce a intenționat să afirme prin această profundă reflecție? Nu ne hazardăm să ghicim aici ori să recurgem la interpretări speculative. Singura reflecție pe care ne-o permitem este că, beneficiind de versiunile și exemplificările oferite de genialul compozitor, Constantin Brăiloiu a sesizat subtilitățile adânci, rezultante ale operațiunilor efectuate în decursul anilor, pentru atingerea parametrilor artistici superiori pe linia adjudecării unor efigii stilistice generalizate din sferele tradițiilor orale ale zăcămintelor muzicale folclorice și bisericești.

Revenind la momentele semnificative ale parcursului muzicii noastre, ne putem întreba de ce *Baba Hârca*, titlu ieșit din circulația repertorială, datând din 1842, l-a captat pe secretarul breslei compozitorilor, și nu o altă partitură a aceluiași autor *Uvertura Națională Moldavă*, din 1847, grefată pe melodii cu iz folcloric, de corectă factură artistică, ce s-a bucurat de prețuirea lui Franz Liszt? Era fecunda perioadă din preajma revoluției pașoptiste, când s-a produs un curent favorabil colecțiilor de muzică populară, sub forma prelucrărilor pentru pian, datorită mai multor autori, putându-se sesiza progresele obținute prin purificarea liniilor melodice de intemperii ornamentale și cromatice în favoarea unor procedee armonice diatonice. Societatea românească se afla în plin proces de adoptare a formelor de

civilizație europeană. În acest context se publică o meritorie colecție de către Carol Miculli, pianist rasat, elev al lui Frederic Chopin. Stilul rafinat al acestui romantic se prelinge prin miniaturile de autentică factură românească. Edificatoare artistic fiind piesa de deschidere, intitulată grăitor *Doină*. A fost oare acest muzician vizionar? Cu bunăvoință se poate spune că cei doi compozitori de anvergură universală, Franz Liszt și Frederic Chopin, s-au interceptat cu fenomenul genezei muzicii autohtone de alură apuseană, mai exact, europeană.

Din nefericire, stadiul incipient al mișcării noastre culturale nu a permis oferte sigure, încărcate de profesionalism pentru un muzician calibrat de talia lui Carol Miculli. L-am pierdut. L-a atras Lembergul, cu postul de profesor de pian, apoi, director al Conservatorului. Curând, pe tărâm muzical, domnitorul Alexandru Ioan Cuza semnează decrete de înființare a Conservatoarelor din Iași și București, în fruntea acestuia s-a aflat Alexandru Flechtenmacher. Pe scenele teatrelor naționale din cele două orașe, deja menționate, susțin stagiuni de operă trupe italiene, ceea ce avantajează venirea unor artiști, soliști, vocali și instrumentali, dirijori, chiar și compozitori, profesori, unii destul de importanți în propensiunea gustului pentru muzica stilului clasic și chiar se petrec lucruri încurajatoare pe romantic.

O altă instituție ce se naște a fost Orchestra *Filarmonică* la București, condusă vreme de patru decenii de către Eduard Wachmann, autoritar cu merite în promovarea partiturilor celor mai prestigioși compozitori europeni, însă, deși avansase veleitățile de compozitor, cu studii serioase la Paris, își formulase o platformă artistică de neînțeles, anume, nu includea pe afișele concertelor sale titluri inedite, necunoscute, altfel spus, creații în primă audiție absolută, în primă audiție. Era o poziție refractară, nefavorabilă muzicii noi, ceea ce dezavantaja creația orchestrală, simfonică românească. Fapt ce explică inapetența autorilor indigeni pentru formele ample simfonice.

Gustul publicului pentru muzica de operă, existența la *Conservatoare* a claselor de canto cu profesori de anvergură a condus în capitală, prin râvna și sacrificiile compozitorului și dirijorului George Stephănescu la întemeierea *Operei Române*, la 6 mai 1885, moment de referință majoră

în cultura țării noastre, promovând o strălucită pleiadă de soliști lirici.

Miracolul produs în a doua parte a veacului al nouăsprezecelea îl reprezintă afirmarea, am spune, spontană, a unor tineri compozitori însuflețiți de idealul făuririi unor partituri în stil clasic, mai corect, european, cu declarate efigii naționale, atât tematic, cât și prin conotațiile pur muzicale. Anterior, la începuturi, predominau muzicienii de import, ale căror merite au constat în popularizarea valorilor partiturilor stilului apusean, de scurtă respirație. Acestea vor stingheri și vor elimina produsele muzicii orientale, mai ales că, în unele case boierești, se cumpără pianе și domnițele studiau de zor, cu profesoare angajate pentru a insufla repertoriul de salon. Tranziția se produce și prin școli, unde ajung copiii din mediul rural ce aduc melodii țărănești, bisericești, contribuind la scoaterea din uzanțe a vechilor cântări. Totul se primenește, se europenizează.

Se ivesc, mai ales din clasele conservatoarelor, tineri cu veleități componistice, modești, lipsiți de o instruire de specialitate, însă care înțeleg repede că nu au șanse decât în măsura în care își vor adjudeca formele, structurile tehnicilor autorilor europeni de circulație, în primul rând, apoi, când vor investi aceste tipare cu rezonanțele propriilor melodii populare, indiferent de proveniență, urbană ori rurală, de la lăutari ori de la oameni de rând, aflați în postură de cântăreți.

Îndrăgită, muzica este foarte căutată, cerută, ceea ce favorizează extinderea mișcării artei sonore, concertante sau nu, tarafuri, dar mai ales ansambluri corale, inclusiv sătești, îndeosebi în Banat, fanfare, ceea ce reclamă repertoriu, creații, altfel spus, compozitori. Înflorește cererea de melodii, coruri patriotice, favorizând idealul unirii. Se impun nume de creatori muzicali, precum bucovineanul Ciprian Porumbescu, cunoscut prin celebre coruri, balada, opereta *Crai Nou*, piese instrumentale de factură nepretențioasă, dar împănate cu rezonanțe folclorice. Din nefericire, a fost curând doborât de tuberculoză, neputându-și vedea realizată inițiativa convocării principalilor compozitori români din diferite provincii, inclusiv aflate sub stăpânire străină, pentru identificarea unei platforme estetice, adecvate stilului național.

Moldoveanul Gavriil Muzicescu, dirijorul ansamblului Mitropolitan din Iași, profesor, recunoscut polemist, dă la iveală piese corale, prelucrări de succes și impresionante pagini religioase, concerte prestigioase. Au rămas neuitate turneele cu corul său în Ardeal și Banat. La școlile Blajului a activat pianistul, dascălul Iacob Mureșianu, care va edita o revistă, „Musa Română”, propovăduitoare pe linia specificului românesc. Avea studii la Lipsca, chiar și un premiu de compoziție. Este autorul unor titluri monumentale vocal-instrumentale, *Erculean*, *Mănăstirea Argeșului*, dar și al unor creații de virtuozitate pentru pian, în cel mai veritabil limbaj romantic, cu motive românești pregnante. Iacob Mureșianu apare însemnat și pentru elevii-compozitori pe care i-a avut, Tiberiu Brediceanu, deținătorul numeroaselor cântece pentru voce și pian, foarte cultivate și azi, datorită coloritului, expresiei naționale, autenticității. Apoi Leonida Domide și Guilem Șorban. Și Bucureștiul a oferit creațiile a doi autori, George Stephănescu și Constantin Dimitrescu, ambii cu studii în Franța. Primul a compus o *Simfonie* în La major, de școală, ce are doar avantajul de a fi prima în literatura muzicală indigenă, ca și *Uvertura Națională*, pagină cu evident substrat folcloric citadin. De asemenea, creații destinate teatrului, nefinalizate. Am reține și *Idilă pentru vioară și pian*. La rândul său, Constantin Dimitrescu este compozitorul ce a abordat concertul, pentru violoncel, un *Concert patetic* destinat vioarei a semnat anterior Ludovic Wiest, Cvartetul pentru coarde, în cel mai limpede stil clasic, a constituit forma lui preferată, fără tentative de sublimare folclorică. A făcut-o cu aplomb în *Dans țărănesc*, pentru violoncel și pian.

În această pleiadă a precursorilor ar mai putea figura și alte personalități, cum ar fi Eusebiu Mandicevschi, autor de titluri corale, numeroase liturghii, dar și muzicolog, cu domiciliul la Viena. Totodată, Ion Vidu, adânc cunoscător al vieții țărănești din vestul țării, admirabil tălmăcitor al doinei și jocului ardelenesc în partituri corale de veritabilă frumusețe.

Acești compozitori, ce nu au beneficiat de susținere oficială, de instituții care să-i încurajeze, au pus bazele de pionierat ale artei componistice indigene, nefiind băgați în seamă de curtea regală,

de regina Elisabeta, Carmen Sylva, ea însăși muziciană, nelipsind de la concerte simfonice din capitală, care organiza frecvente concerte la reședințele sale. Mai mult, instituise funcția de „muzician al palatului”, angajând, printre alții, pe Zdislav Lubicz, căruia i-a cerut să compună pe textele sale, opera *Vârful cu dor*, ba și rapsodii române sau pe suedezul Ivar Halstrom, opera *Neaga*.

Atitudinea reginei față de muzicienii români se va schimba, odată cu afirmarea foarte tânărului George Enescu, care, sesizând efortul compozitorilor autohtoni de a închea, coagula și înfripa ideea de școală națională, principiile generatoare ale acesteia, le preia și le conferă dimensiuni inedite, obținând parametri superiori, în primul său opus, *Poema Română* pentru orchestră, pe care îl încredințează să îl prezinte în primă audiție absolută celei mai prestigioase orchestre pariziene. Fiind muzică de autentică ținută artistică, datorată unui geniu de șaisprezece ani, debutul și, deci, triumful au fost răsunătoare. După trei săptămâni, George Enescu a debutat și în calitate de dirijor, pe lângă aceea de compozitor, cu *Poema Română*, la București, înfrângând poziția rigidă a lui Eduard Wachmann de a nu programa creații semnate de autori români. Desigur, regina Carmen Sylva avusese un cuvânt greu, modificând o optică dezastruoasă pentru compozitorii români. Și de astă dată, ovațiile nu se mai terminau în sala Ateneului Român. „Din momentul de față, se citea în revista «România muzicală», din 15 februarie 1898, suntem și noi cunoscuți pe terenul muzical și putem zice în «Concertul European», în adevăratul înțeles al cuvântului și aceasta grație unui copil, însă unui copil genial”. A fost, într-adevăr, nu numai debutul compozitorului George Enescu, ci și intrarea muzicii românești în constelația universală! Dacă ne întrebăm care sunt atributele artistice ale acestei partituri muzicale programatice, va trebui să ne îndreptăm atenția asupra tematismului, arhitectonicii și timbralității, toate fiind de ținută. Referindu-ne doar la sferele motivice, vom sesiza două ample suprafețe, universală, trimițând către romantism și impresionism, și folclorică, evidențiindu-se admirabila doină instrumentală, caracterul cvasi-rubato, reflexiv și giusto-ul, expansiv, antrenantiv ce urmează al horei lungi și

sârbei. Culminația o va oferi finalul, unde se citează *in extenso*, *Imnul României*, imprimând atmosfera majestuoasă.

Aceste momente reținute din ascensiunea muzicii românești devin premise notabile, acumulări pregătitoare actului de fondare al *Societății Compozitorilor Români*, fiecare partitură enesciană devenind un reper semnificativ al căutărilor sale stilistice în efortul depus cu perseverență și insistență pentru găsierea reperelor deduse din matricea folclorică. Sunt notorii, aproape neverosimile opiniile cu care s-a confruntat George Enescu, de la primele apariții pe podiumul de concert, privit și aplaudat ca virtuoz violonist, în timp ce, în realitate, dorea să fie considerat ceea ce el știa că este, anume, compozitor. Concertele i-au servit la caratele existențiale, în timp ce creația îi servea la asigurarea eternității. Știut este câtă amărăciune i-au produs afirmațiile atribuite în interviul acordat, în 1912, revistei sibiene „Luceafărul”, prezentându-l ca necunosător al naturii specifice folclorului, tezele fiindu-i interpretate negativ. Or, creația sa demonstrează contrariul, căci nimeni n-a înțeles mai profund și mai inventiv decât el generoasele atribute ale stilisticii folclorice, începând cu stratul lăutăresc, pentru ca, în final, să zăbovească asupra stratului țărănesc, reținând componentele stilistice definitorii, microintervalele și câte altele, urmare a unui demers generalizator, esențializator. N-a trecut indiferent nici pe lângă paginile cântecelor de intensă vibrație patriotică ale compozitorilor indigeni, ale cântecelor lumești cu încărcătură socială.

Patrimoniul creației autohtone câștigă în amploare cu fiecare nou titlu semnat de George Enescu, într-o derulare angajată pe o spirală unde se refuză repetarea și conformismul. Astfel încât diferențele dintre diferitele opusuri devin normă de împrăștiere sau îmbogățire a procedeelelor stilistice. Personalitatea enesciană se detașează, se singularizează prin simplul fapt că, beneficiind de un talent neobișnuit, deprinde și își însușește în anii de studii vienezi și parizieni o cultură muzicală, o tehnică instrumentală vastă, memoria-i excepțională favorizându-i acumularea unei literaturi de specialitate impresionante. La acestea se adaugă fantezia-i bogată, ușurința și curiozitatea stăpânirii tainelor limbajului armonic, este atras de frumusețile împletirii lor polifonice, unul din-

tre idoli săi devine Johann Sebastian Bach, cu știința lui neobișnuită de alambicare a regulilor de compoziție. Ca atare, tânărul compozitor se distinge de alți confrăți prin tainicele sale joncțiuni cu marea tradiție muzicală, în care crede fără rezerve, convins fiind că îi oferă suficiente temeuri de a-i fi fidel. Problemele noi ce se cereau puse pe tapet pentru a fi rezolvate priveau însă modalitățile de a conjuga, de a fuziona atributele infinite moștenite ale uriașei tradiții muzicale cu vectorii fundamentali, constitutivi și atât de particulari ai structurii muzicii populare românești, pentru a realiza mult dorita sinteză, care să confere identitate a componisticii profesionale românești. Cultura muzicală europeană la care s-a aderat era prin excelență diatonică, limba muzicală a cântecelor și jocurilor românești era modală.

Foarte activ, George Enescu compune cele două *Rapsodii române*, primite cu entuziasm, valorificarea melodiilor folclorice conferind partiturilor luminozitate și vigoare. Apelarea la citate, reținute de compozitor, conform schițelor păstrate, ca urmare a investigațiilor personale, i-a permis să imprime discursului o puternică expresie lirică și, respectiv, epică. Aceste pagini strălucitoare au devenit cele mai populare din întreaga sa operă, însă folosirea excesivă a citatelor nu l-a mai preocupat pe autor, căci dorea alte modalități de întrupare a liantului orchestral. Ca atare de la rapsodism va ținti mai sus, la simfonism. Va compune *Octetul* pentru coarde, admirabilă frescă arhitecturală de inventivitate contrapunctică, unde verva inventivității contrapunctică atinge culmi fabuloase. Urmează *Preludiul la unison* din prima *Suită* pentru orchestră, ingenioasă stilizare a meditării profunde, în manieră doinită, în care se deconspiră vehicularea unor motive scurte, incipituri decupate din cântările străbune, într-o ambianță exoterică de profundă introspecție. Se poate deduce intensa preocupare a muzicianului pentru aflarea de noi căi pentru proiecțiile sale creatoare pe linia stilizării maxime a inspirației folclorice. Bineînțeles, se găsește în măsurile preludiului o formă a zăcământului din „ființa muzicii românești”. Compozitorul va relua linia melodică a acestei prime mișcări, în cea de a doua, *Menuet lent*, obținând o cu totul altă modalitate de zicere a meditației.

Ascensiunea zborului creației enesciene debordează odată cu *Simfonia nr. 1*, în mi bemol major, care facilitează o anume observație asupra întregii sale creații. Este vorba aici de o forță telurică de expresie, care captivează și se revarsă cu impetuozitate, copleşind. Eroismul cu efuziuni lirice și patetice devine apanajul celor trei părți ample, atestând o personalitate dăruită, înzestrată cu har, stăpână autoritar pe complexa încărcătură orchestrală. Experiența dobândită de autor în decursul anilor vienezi, când își adjudecase opțiunile și chemarea spre simfonie, apar, de departe, cele câteva opusuri de școală fiind o bună antrenare.

La începutul veacului XX, în peisajul muzical al țării activau personalități autoritare, cu stagii pe anumite domenii clar delimitate și, nu în ultimul rând, cel al compoziției. Se conturaseră și zone ale muzicologiei, mai ales al criticii muzicale. Mișcarea muzicală deținea teren nelimitat în divertisment, orchestrele de lăutari funcționau pretutindeni, virtuozii, nu puțini, cucereau publicul multor capitale europene. Viața concertistică își demonstra pulsul ridicat în mediile românești, afișe anunțau turnee, serii de reprezentații, recitaluri ale unor instrumentiști europeni și nu numai. Există și o febrilă activitate creatoare, edituri ce publicau cântece populare, șlagăre, melodii aflate la modă în Occident.

Pe frontul creației se manifestă o desfășurare de forțe, fapt ilustrat grăitor de moda montajului prezentat, în 1902, *Gazeta Artelor*, ca *Salba lui Alecsandri*, unde apar treizeci de compozitori.

Se modifică ceva și la Conservatorul din București, odată cu numirea la Clasa de armonie și compoziție a lui Alfonso Castaldi, muzician erudit, cu bogată cultură, admirator al noilor tendințe din componistica modernă franceză, ilustrate de Claude Debussy. La cursurile sale ajung talentații pianiști pregătiți de profesoara Emilia Saegiu, de Ion Nonna Otescu, Alfred Alessandrescu, mai apoi, Filip Lazăr. După modelul profesorului lor, care dă la iveală poemul simfonic *Marsyas*, inspirat din mitologia greacă, vehiculând cu îndemănare limbajul armonic și orchestral impresionist, Ion Nonna Otescu prezintă *Vrăjile Armidei*, iar Alfred Alessandrescu poemele simfonice *Didona*, *Acteon*, partitură de înaltă inspirație, măiestrie, autentică bijuterie muzicală. Odată cu

acest moment, componistica românească se situează decis pe faldurile impresionismului, unul dintre curentele de frunte ale peisajului sonor european.

Tot mai numeroși tineri absolvenți ai Conservatoarelor noastre simt acut nevoia de perfecționare în străinătate și se îndreaptă către centre europene cu intensă mișcare culturală, mai ales Parisul, nu atât la instituția universitară de stat, unde absolvise cu succes George Enescu, ci la particulara *Schola Cantorum*, condusă de Vicent D'Indy, mai permisivă, mai îngăduitoare cu pregătirea, fapt ce explică numărul mare de elevi din țara noastră. Unul dintre numele ce infirmă regula, Dimitrie Cuclin, compozitor cu mintea fecundă, de oarecare suflu simfonic și anvergură, numai că s-a lăsat prea mult sedus de concepțiile profesorului, care predica teza că evoluția artei sunetelor culminează și se încheie odată cu Titanul de la Bon. Astfel, se explică înfeudarea celor peste douăzeci de simfonii scrise în rețetarul clasic, de la care face, într-un fel, excepție a noua, cu interesant colorit folcloric.

Că muzica noastră s-a aflat sub o puternică înrăurire franceză o demonstrează și existența la Paris a unui mănunchi de muzicieni, de compozitori români animați de aceleași idealuri de afirmare națională. Avem în vedere pe Stan Golestan, Marcel Mihalovici, Filip Lazăr, Marius Constant, Constantin Mioreanu, Mihai Mitrea Celarian, Horațiu Rădulescu și alții. Desigur, fiind puternice personalități, diferențele dintre aceștia sunt enorme. Ca și însemnătatea aportului adus. Deocamdată, câteva cuvinte despre Stan Golestan, omniprezent în peisagiul, mai ales că a deținut și condeiul de critic la cotidianul „Le Figaro”, dar a colaborat și cu ziare ori reviste din țară; în 1909 a lansat și o teorie asupra modurilor caracteristice pentru muzica românească. Sunt concludente unele titluri semnate de acesta: rapsodia *Dâmbovița*, *Lăutarul*, *Cobzarul*, dansuri pentru vioară și orchestră, *Prima rapsodie română*, *Concerto roumain*, pentru vioară și orchestră, *Concertol moldave*, pentru violoncel și orchestră, *Concertul carpatic* pentru pian și orchestră... Este de prisos să stăruim asupra faptului că s-a complăcut o vreme în postura de șef al școlii muzicale române... Altitudinea meșteșugului însă nu l-a favorizat...

După studiile la Conservatorul bucureștean și la *Schola Cantorum*, la care se adaugă stagiul de dirijor al corului bisericii române ortodoxe din Paris, se întoarce în țară compozitorul Dumitru Georgescu Kiriac, care întemeiază corala *Carmen* și joacă un rol de seamă în organizarea și reușita „Festivalului coral” din anul 1906, ce marca o jumătate de veac de la venirea pe tron a Regelui Carol. Cu acel prilej, au fost invitate să evolueze pe scena din Parcul Carol formațiile prestigioase din toate provinciile, ceea ce a însemnat audierea unei impresionante literaturi corale indigene, grefate pe folclor, pe vehicularea celor mai înalte sentimente patriotice! În acele concerte au răsunat doinele și cântecele de jale în minunate acorduri eroice, împletiri polifonice, ritmurile jocurilor, sentimentele de unitate românească, sub sintagma „Soarele de la București răsare!” A fost manifestarea ce a anticipat actul de la Alba Iulia din 1918!

Se întâlnesc și cazuri de compozitori izolați, puțin cunoscuți, care s-au bucurat de o anume reputație, precum George Cosmovici, cu puține titluri, unul însă, de faimă, fiind autorul operei în trei acte *Marioara*, libret de *Carmen*, ce s-a bucurat nu numai de atenția lui George Enescu, dar a înregistrat numărul cel mai mare de montări, la Viena, Praga, Nuremberg și Cernăuți, având valențe în muzica de alură wagneriană cu inserții izbutite de plasmă folcloric românești.

Succes răsunător a cunoscut Alfonso Castaldi când, pe versurile lui Ștefan O. Iosif, a compus cântecul patriotic de luptă *La arme!*, care a figurat pe buzele tuturor în anii Primului Război Mondial, ca și marșul coral *Se-ntorc vitejii*. Să nu se creadă că muzicienii au desfășurat un apostolat liniștit, scutit de intense zbuciumări. Dimpotrivă, s-au aflat pe cele mai agitate furtuni, ținând capul sus, înfruntând adversități necruțătoare. Sub acest aspect, în prim-plan s-au aflat compozitorii transilvăneni, aceia care s-au identificat cu formațiile corale conduse, înțelegându-le rostul social, menirea sacră a cultivării artei românești. Ion Vidu, Gheorghe Dima au pășit pe urmele lui Ciprian Porumbescu, fiind deținuți în temnițele austro-ungare.

Era firesc ca tonul în muzica românească să-l dea personalitățile ce aveau să imprime orientarea națională și să confere imperatiivele tinerei școli. Treptat, supremația o preia George Enescu,

care se poziționează, prin creația făurită, în fruntea breslei de compozitori, partiturile sale răsunau pretutindeni. Recunoașterea vine din partea multor spirite luminate ale vremii, inclusiv ale unor muzicieni cu autoritate, bunăoară Alfonso Castaldi care, în 1911, în „Rampa”, din 25 decembrie, afirma: „Recunosc și admir pe unul dintre cele mai complexe temperamente muzicale”. La rândul său, criticul revistei „Flacăra”, la 9 martie 1913, scria: „Am întrevăzut în apariția fugitivă a acestui salvator nădejdiile îndeplinirii năzuințelor noastre: într-însul am salutat pe acela care într-un viitor apropiat ne va aduce cuvântul cel bun, prezidând la destinele muzicii în țara noastră – țara sa!”

George Enescu devine mentorul componisticii românești și prin rolul ce și-l asumă în 1912, când înființează *Premiul Național de Compoziție* ce-i poartă numele, chemat să stimuleze tinerele talente. *Premiul național* era gândit să răsplătească eforturile înscrise pe linia făuririi muzicii cu rezonanță românească, pentru a dobândi în scurt timp siguranța platformei proprii, vizibile nu numai în zonele genurilor vocale și teatrale, ci și în teritoriul orchestral și instrumental de cameră, genuri mai pretențioase, mai dificile, din cauza conceptului de simfonism pe care îl presupun, necesitând asimilarea tehnicii dezvoltării tematice, care se cerea racordată la specificul folcloric, național. Destinat tinerilor, premiul avea, după cum notifica inițiatorul, rolul unui imbold pe linia făuririi unei creații „nobile”, apte să sintetizeze experiențele interne și externe. Rezultatele s-au văzut la scurtă vreme, laureații *Premiului Național de Compoziție George Enescu*, ce s-a decernat începând cu anul 1914 și până în 1946, au fost din start personalități marcante: Ion Nonna Otescu, Dimitrie Cuclin, Alfred Alessandrescu, Mihail Jora, George Enacovici, Stan Golestan, Filip Lazăr, Nicolae Caravia, Marcel Mihalovici, Constantin Nottara, Theodor Rogalski..., compozitori ce alcătuiau generația enesciană. Este de observat că din primele liste de laureați absentează precursorii, deoarece, stilistic, apăreau surclasați, se descopereau noi posibilități de etalare a expresiei, orizontul era mai redus, arsenalul tehnic incita fanteziile, frontul creatorilor se extinsese, contactele cu muzicienii de peste hotare favorizau cunoașterea tendințelor și impulsurile ce veneau

pe axa diversificării; unii dintre compozitorii români asistaseră la premiera de la Paris a muzicii baletului *Sărbătoarea primăverii* de Igor Stravinski, fiind surprinși de febra inovațiilor în planul coloritului rusesc.

Compozitorii români urmăreau cu atenție demersurile enesciene, sesizând modalitățile atât de diversificate în înțelegerea matricei folclorice autohtone, modalismul diatonic își etala virtuțile, însă părea strâmtorat de cromatisme, structurile folclorului evidențiau originalitatea surselor țărănești, tot mai căutate; demult trecuse faza inspirației din hore, doina își revendica primatul, apoi va veni la rampă colindul și nu numai. Se trecuse și de metoda obținerii notei de specificitate prin simpla recurgere la citarea melodică, urmărindu-se căile de generalizare, de sinteză, de sublimare motivică. Altfel spus, păreau că se cam epuizaseră resursele monofoniei, căutându-se posibilitățile homofoniei și polifoniei. George Enescu țintea mult mai departe, căci deja sesizase, intuise zăcămintele posibile oferite în eterofonie. Oricum, noile partituri conțineau inedite unghiuri de racolare și sublimare folclorică, *Simfonia concertantă pentru violoncel și orchestră*, de o ingenioasă inventivitate melodică *cvasi-parlando*, condusă către exploziile, oarecum, „straussiene” ale ansamblului orchestral, *Șapte cântece pe versuri de Clement Maro* și *Dixtourul* pentru suflători, perlă a muzicii de cameră, cu un travaliu generos și surprinzător, dedus din amplificarea prin travaliul variațional al unei structuri folclorice, grefată pe un intervalul de cvintă. Câtă sensibilitate și poezie se găsesc în aceste nobile pagini de adâncă vibrație și intense trăiri!

Compozitorii etichetați mai sus, impresioniști dedicați subiectelor mitologice, ies din carapace, reconfigurându-și tematica noilor titluri. Astfel, Alfonso Castaldi scrie suita simfonică *Impresii românești*, schița pentru orchestră *Din bătrâni*, pe motive românești, tabloul simfonic *Impresii de iarnă* și opera comică *De la Matei cetire*, terminată de Aurel Stroe, proiectând minunate scene și portrete de pregnantă muzică românească. La rândul său, Alfred Alessandrescu a semnat partitura pentru orchestră mare, *Fantezie românească*, de aleasă tehnicitate instrumentală. Toate aceste partituri denotă o temeinică stăpânire a datelor folclorice românești.

Preocupat să deslușească „ființa muzicii românești”, George Enescu ajunge la constatarea că dorul ar fi o emblemă sigură a cântecelor noastre. O formă anume, un sentiment ce trădează tristețea, chiar și în cântecele de veselie. Apare greu de definit această originalitate. Totuși este o notă distinctă generală. Sentimentul acesta e inspirat din văile și dealurile noastre, de culoarea distinctă a cerului, de gândurile care apasă și fac ca în același timp să se nască în noi un dor ce nu se poate lămuri bine. „Un străin – afirma Enescu într-un interviu apărut în «Flacăra», din 8 septembrie 1912 –, auzindu-mă odată executând o bucată a mea, mi-a spus că în această compoziție este ceva ce nu se poate defini. Acest ceva ce nu se poate defini era partea originală de inspirație românească din bucata mea, acest dor nelămurit, dar adânc mișcător, mi se pare că este caracteristica sigură a cântecelor românești”.

De aceeași natură, George Enescu leagă și închegarea stilului „care este opera artiștilor”, ce se făurește când aceștia pun „pecetea geniului lor pe muzica inspirată de meleagurile noastre”. Muzica fiecărei țări, susținea compozitorul, redă originalitatea atunci când autorul „se pătrunde de un parfum cu totul special, care este fără îndoială parfumul decorului natural din acele regiuni, filtrat prin geniul compozitorilor”. Animat de asemenea idei, George Enescu, revenit în patrie, drept urmare a evenimentelor sângeroase, dramatice, generate de izbucnirea primei conflagrații mondiale, se dedică trup și suflet mișcării concertistice din capitală, etalând o energie debordantă, care conferă o amprență nemaicunoscută nivelului artistic. Atunci își revarsă harurile, oferind prime audiții cu opusuri de rezonanță cu adevărat mondială: *Simfonia Nr. 2*, *Suita Nr. 2 pentru orchestră* și *Simfonia Nr. 3 pentru orchestră, orgă*.

Realizată în anii '31–33 ai vieții, atunci când randamentul se găsește la o cotă maximă, *Simfonia Nr. 2 în La major*, este rod al etapei când muzicianul căuta cu înfrigurare noi orizonturi, preconizând soluții oferite de curente moderne, în planul prospectării modalităților specifice muzicii românești, animat fiind să furnizeze o sonoritate cu adeziune nedisimulată, capabilă să satisfacă cele mai exigente imperative. Sub acest aspect, compozitorul face un pas înainte,

---

comparativ cu prima sa simfonie, atributele deduse prin alambicări numai de autor știute, evident într-o manieră generalizatoare, ce pornește de la genuri muzicale, intervale predilecte, structuri modale, derulări cromatice și articulații ritmice. Acționează puternic principiul melodismului care declanșează, prin extrapolări, o neobișnuită abundență a traseelor polifonice, ceea ce avantajează o luxuriantă desfășurare.

Ascultătorul asistă la o uimitoare forță de transfigurare, efect al unei neobișnuite măiestrii. Simfonismul capătă în acest context, printr-o laborioasă tehnică variațională, apărând o salbă de ramificații care împânzesc întreaga partitură, conferindu-i relief, consistență și profunzime. Pe scurt, o muzică abisală, de o frumusețe cu totul aparte. A fost dirijată în concertul Filarmonicii din București de către autor la 15 ianuarie 1915, fiind primită cu aplauze zgomotoase, care, se pare, nu l-au încântat pe compozitorul care n-a mai programat-o și nici nu a retușat-o. Critica a fost, în parte, nefavorabilă audiției și recurgem la un fragment din cronică semnată de Emanuil Cerbu, în „Cortina”, 20 martie 1915: „...o simfonie violentă, roșie, revoluționară. O flamură care se desprinde în avalanșa unui tumult de sunete, țipătul unui arte noi, teroarea... Lăsați-mă să evit cuvintele strivitoare: continuitate, formă, stil și melodie. Ah! Ne-a plăcut dl Enescu și fără această simfonie!”

Presa bucureșteană a consemnat admirabil prima audiție a *Simfoniei Nr. 3*, prezentată sub bagheta compozitorului la 25 mai 1919, care „nu a mai fost un succes, ci un triumf”, cum se nota în „Steagul”, din 29 mai 1919. Impresia pe care a produs-o această partitură asupra auditoriului,

scria Alfred Alessadrescu, în „L’Orient”, a fost imensă și „cred că toți acei pentru care muzica modernă rămâne un sanctuar inaccesibil ar trebui să fie captivați de forța inspirației și măreția accentelor ce această muzică decelează”.

Când George Enescu abordează *Simfonia Nr. 3*, personalitatea sa componistică era pe deplin maturizată și, veșnic căutându-și reperele, atinge o sinteză care marchează un punct foarte înalt în ascensiunea sa. Această partitură încheie o lungă etapă creatoare, aceea a afirmărilor, deschizând orizonturi noi, îndreptându-se decis spre faza stilistică denumită „în caracter popular românesc”. Predominant rămâne sentimentul că aici se încheie faza acumulărilor, faza oscilațiilor, se elimină de acum înainte indiciile unor influențe, compozitorul devenind absolut sigur pe instrumentarul său de lucru.

Simfonia Nr. 3, „divina simfonie”, potrivit lui I.N. Otescu, este o monumentală înfăptuire în colierul hermeneuticii lui George Enescu, o culme a muzicii românești, fără îndoială cea mai somptuoasă realizare din respectiva epocă. Prin acest opus, simfonia indigenă își etalează virtuțile, fiind, totodată, o contribuție marcantă la îmbogățirea patrimoniului universal. Prin asemenea creații, școala muzicală românească demonstrează acea ținută artistică, orientare sau măiestrie, ce este proprie culturilor viguroase cu afișată forță de propensiune; George Enescu apare, așadar, în acest context, drept cel mai ilustru compozitor român, șeful școlii autohtone moderne, care a făurit capodopere, modele, a căror forță s-a repercutat și se repercutează cu intensitate, generând sugestii și certitudini în derularea frontului componistic.

Gânduri la o aniversare

Adrian Iorgulescu*

La 2 noiembrie 2020 am marcat centenarul existenței **Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România** (UCMR), indiscutabil o dată referențială în istoria artei sonore naționale. Se concretiza atunci, la vechiul sediu al Conservatorului bucureștean, după circa un an de incertitudini și tatonări, inițiativa înființării unui for de specialitate denumit **Societatea Compozitorilor Români**, care avea rolul să sprijine creația originală, să apere interesele fundamentale ale autorilor din domeniu.

Între semnatarii actului de naștere al nou-fondatei organizații se numărau: Ion Nonna Otescu, Alfred Alessandrescu, Constantin Brăiloiu, Dumitru Kiriac, Mihail Jora, Filip Lazăr, Dimitrie Cuclin, Constantin Nottara, Mihail Andricu, Theodor Rogalski. Nefiind prezenți în Capitală, transilvănenii George Dima, Tiberiu Brediceanu și Ion Vidu au comunicat în scris aderența lor, iar George Enescu – aflat în străinătate, dar la curent cu demersul constituirii – a anunțat acceptul său de a deveni președintele acesteia.

Tot atunci a fost ales primul Comitet de conducere și a fost adoptat Programul asociației, care prevedea expres „să ajute dezvoltarea producției muzicale românești”, să promoveze tiparul și execuția lucrărilor, să apere drepturile de autor ale membrilor ei și, în final, „să se ocupe de orice chestiune care ar atinge muzica sau muzicanții români”. Inutil a demonstra că cele patru teze-reper și-au păstrat nealterată valabilitatea, ele regăsindu-se și în cuprinsul unor articole din Statutele UCMR, elaborate și adoptate după așa-numita „Revoluție” încoace.

Componentă integrantă a ethosului indigen, arta fonică modernă s-a cristalizat, perpetuat și dezvoltat plener în perimetrul și climatul oferite succesiv de Societatea și apoi de Uniunea Compozitorilor. Ca atare, reușitele marcante ale componisticii de după 1920 se leagă nemijlocit de cadrul, activitățile și condițiile asigurate de acestea. Este revelator faptul că niciun autor reprezentativ nu a rămas vreodată în afara obștii, aici fiind concentrate principalele energii și forțe artistice. Patrimoniul de lucrări deținut actualmente de Biblioteca noastră – practic, cvasitotalitatea opusurilor de referință aparținătoare muzicii românești din ultimul veac – certifică și probează alegația. Izbânzile înregistrate s-au datorat – într-o măsură considerabilă – și raporturilor interactive, schimburilor de informație și experiență realizate în interiorul breslei, precum și cu exteriorul. (Face excepție, desigur, perioada comunistă). Dezbaterile, polemicele, confruntările colegiale – teoretice sau practice – au contribuit la definirea și clarificarea unor direcții, la alinieri ori distanțări stilistice, facilitând rapid recuperarea unui decalaj existent la începutul secolului trecut față de școlile europene cu tradiție; nu mai puțin, la o superioară situație axiologică a autorilor înșiși în contactul cu dinamica tehnicilor și a limbajelor contemporane, aflate la rându-le într-un proces continuu de înnoire.

Evident, nu voi face în contextul dat etapizări sau referiri comparative cu privire la traseul parcurs de către instituție de la debutul său până acum. La modul general, departe de a fi lineară, avansarea manifestă în perfecționarea structurilor

administrative, în diversificarea modalităților de afirmare a valorilor autentice, în întărirea prestigiului pe plan național și internațional al creației autohtone s-a perpetuat – în ciuda vicisitudinilor istorice, a dificultăților social-politice, economice, ideologice, manageriale de tot soiul. Din noianul întâmplărilor ce au influențat puternic destinul comunității profesionale, voi decupa un singur moment: acela al transformării forțate a Societății în Uniune.

Succesiv încheierii celui de al Doilea Război Mondial și instaurării regimului de ocupație, criza în care se afundă țara lovește toate compartimentele existenței sociale. Impunerea doctrinei marxist-leniniste atrage după sine represiunea elitelor intelectuale înțeleasă ca „măsură de stat”. Pe cale de consecință izbucnesc în viața culturală fenomene acute, precum teroarea psihică (adesea fizică), constrângerea, intimidarea, delatiunea, șantajul, directiva, cenzura.

Paralel cu jugularea capacităților de liberă exprimare a individului creator, s-a declanșat un proces constant urmărit de dezagregare sistemică în zona literaturii și artelor, care – inevitabil – a lovit și Societatea Compozitorilor Români. Desfășurările sunt elocvente: în '45 s-a înființat Comisia de epurare, iar Ministerul Artelor și-a impus tutela, ceea ce a atras după sine modificări semnificative în componența echipei de conducere. Pe fondul presiunilor exercitate de la centru și al noilor „comandamente superioare”, stabilimentul este integrat în Uniunea Sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști, care încearcă să domine și să controleze breasla, impunându-i tiparul organizatoric și orientarea promovate de partidul unic. Sunt incriminați o serie de maeștri „pentru tendințe decadente”, principalul acuzat fiind Mihail Jora – și nu întâmplător. După participarea la Adunarea generală din mai 1946, George Enescu va părăsi definitiv țara, rămânând numai formal președintele Societății, răstimp în care vicepreședintele, Mihail Jora, va face încercări deosebite, asumându-și serioase riscuri personale, pentru menținerea autonomiei instituției și evitarea unor ingerințe propagandistice prea manifeste. În pofida acestor eforturi, considerată de putere „o citadelă a spiritului reacționar”, „o piedică în dezvoltarea creației muzicale”, o officină „aservită intereselor de clasă ale burghezo-moșierimii”,

Societatea Compozitorilor Români va fi substituită prin lege în octombrie '49 cu Uniunea Compozitorilor.

Scopul urmărit era pe de o parte să facă din structura recent apărută un „factor activ pentru construirea socialismului în patria noastră”, iar pe de altă parte să lase în afara acesteia personalități emblematică ale lumii muzicale, precum „transfuzii” George Enescu, Ionel Perlea, Stan Golestan, Marcel Mihalovici, Constantin Brăiloiu, pe „retrograzii” Mihail Jora și Tiberiu Brediceanu, pe Dinu Lipatti (catalogat drept „fascistul care vegetează departe de țară”) sau pe Dimitrie Cuclin, care curând avea să fie arestat.

Ulterior înscăunării grupului prezidat de Matei Socor, în plin avânt proletcultist, călcând în „lumina Revoluției” pe urmele fratelui mai mare de la Răsărit și închinând osanale „tătucului” Stalin – „părintele popoarelor” –, dar și neașului Gheorghiu-Dej, compozitorii sunt chemați „să scrie lucrări angajate, partinice și revoluționare”; îndemn la care puțini dintre ei răspund din convingere, mulți din servilism, din mercantilism, din dorință de parvenire sau cedând presiunilor, în vreme ce autorii consacrați – cu mici excepții – refuzând oferta, se plasează pe poziții de așteptare. La aceștia din urmă, insuficient înrolați, se referă criticile lui M. Socor, care militează pentru „impunerea spiritului de partid în muzică” sau reprezentanta Ministerului, tovarășa G. Deleanu, care subliniază că „sarcinile Uniunii Compozitorilor sunt clare în privința reeducării unor creatori obișnuiți cu criteriile estetizante burgheze”. Toată această furibundă campanie de siluire nu și-a dovedit însă eficiența scontată, nici în planul activării politice a membrilor importanți, nici în plan axiologic, întrucât majoritatea producțiilor de factură bolșevistă s-au situat, din punct de vedere artistic, la granița dintre penibil și lamentabil. Din peisajul orwelian descris, nu ar trebui iarăși omisă întâmplarea că aproximativ un deceniu mai târziu, după premiera *Oedip*-ului enescian la Opera Română (1958) și după rămânerea sa în Anglia, dirijorul și compozitorul Constantin Silvestri este condamnat pentru fapta respectivă la moarte în contumacie. (Situția, ca și sentința, ne par astăzi de-a dreptul neverosimile...)

Dincolo de presiunile uneori insuportabile exercitate de sistemul securisto-bolșevic, afirm

---

în deplină cunoaștere de cauză și cu responsabilitate că, în ciuda tuturor vicisitudinilor, compo-nistica indigenă a scos la iveală, în cei aproape 50 de ani de opresiune, numeroase opus-uri de incontestabilă valoare în toate genurile sonorului: operă, balet, muzică simfonică și vocal-simfonică, de cameră, corală, ușoară. Nu mai puțin notabile rămân realizările din sfera muzicologiei ori a criticii de specialitate. Patrimoniul acesta, nealterat ideologic, cuprinzând sute de lucrări care, indubitabil, ar onora oricare cultură națională respectabilă, rămâne un fond neprețuit, pe care avem datoria să-l aducem permanent în imediatul cunoașterii publice – la noi, ca și aiurea.

Venind în actualitate, să observăm că instituția celebrată este una nebugetară, motiv pentru care sumele disponibile pentru implemen-tarea unor programe și proiecte atractive au fost mereu insuficiente. În plus, Uniunea constituie un microsistem subiacent, integrat în macrosistemul care este România post-decembristă, astfel că în orice bilanț este obligatoriu să se țină cont de evoluția unui complex de fenomene pe care întreaga națiune le-a resimțit. Dificultățile tranziției s-au repercutat într-un mod dăunător asupra culturii, nesuștinută suficient financiar, legislativ, ori logistic, lăsată pradă eroziunii, în conul de umbră al interesului general, blocată

deopotrivă de structuri birocratice și de mentalități retrograde de filiație socialistă, cât și de un capitalism autarhic, de factură brigandă. În circumstanțele descrise, simplul fapt al supraviețuirii devine criteriu de performanță, UCMR reușind prin mobilizarea rezervelor sale umane și materiale nu numai să depășească multi-plele impasuri, ci și să găsească și să activeze sur-sele dezvoltării.

Dacă suntem un popor și nu o populație (Nicolae Iorga), dacă avem o identitate și un des-tin, un prezent și un viitor – sperăm, mai bun – în lumea mileniului trei, dacă, în fine, datul nostru genuin reprezintă tocmai un factor de distincție, dar și de interes în spațiul unei Europe extinse și unite, aceasta se datorează și înaltelor cote de pro-fesionalism și valoare atinse de compo-nistica și muzicologia națională. Privind retrospectiv, trebuie să recunoaștem că aceste nobile biruințe nu s-ar fi putut concretiza, probabil, în absența mediului și a condițiilor oferite, de-a lungul vremii, de către instituția noastră. Privind înainte, să fim încrezători în puterea continuității unei tradiții și, deopotrivă, în posibilitatea de adaptare și modernizare a Uniunii în acord cu cerințele realităților de mâine. Suportul încrederii se regăsește inserat în capacitatea regenerării și în talentul pe care Dumnezeu le-a hărăzit neamului românesc.

Ion I.C. Brătianu 156 de ani de la naștere

ION I. C. BRĂȚIANU

*„Sunteți, domnilor, reprezentanții unui popor care
este mândru și poate fi mândru de trecutul său, și
care trebuie să aibă mare încredere în viitorul său”.*

156
de ani de la naștere

EXPOZITIE

SALA „IULI BENTILĂ”
octombrie 2020

Biblioteca Academiei Române, un adevărat tezaur*

Nicolae Noica**

Membru de onoare al Academiei Române

Din cartea pe care am scris-o despre istoria clădirii Academiei, pe care o cunoașteți, citez: „După Marea Unire, în 1925, când problemele țării au început să se așeze, guvernul Ion I.C. Brătianu a pus la dispoziția Academiei Române suma de 10 milioane de lei pentru a face primul corp de depozite al Bibliotecii Academiei Române, făcut de arhitectul și inginerul Gheorghe Balș și de marele antreprenor Ioan Ioanovici”.

Am vrut să marcăm acest moment, mai ales că, la intrare, ați văzut galeria donatorilor și ne simțim obligați să prezentăm ce au făcut acești oameni pentru Biblioteca Academiei Române, unde există un adevărat tezaur. În plus, colegii mei, care redactează foaia Bibliotecii, intitulată „Tezaur”, ajunsă la nr. 10, au dedicat acest număr lui Ion I.C. Brătianu. În acest ziar se găsește un discurs extraordinar despre modul de organizare al administrației în România. Dacă îl veți citi, veți

ajunge la concluzia că este de o actualitate formidabilă. Un alt motiv pentru care facem astăzi această manifestare este și acela că, după aproape șase luni, am reușit, datorită unui grup de oameni foarte serioși de aici din bibliotecă, să înființăm Asociația Prietenii Bibliotecii Academiei Române, unde sper că acei colegi ai mei, constructori, dar și ceilalți, ne vor ajuta pentru a pune în valoare acest tezaur pe care îl deține Biblioteca Academiei.

Doresc în mod expres să-i mulțumesc domnului ministru de Finanțe care, la rectificarea bugetului, ne-a alocat în cadrul unui proiect multi-anual, pentru anul acesta, pentru 2021 și 2022, suma de 75 milioane lei, adică 15 milioane de euro pentru Biblioteca Academiei și pentru o serie de case memoriale pe care le deține Academia Română. Mulțumim și sperăm să fie în continuare un urmaș al lui Ion I.C. Brătianu.

*Cuvânt susținut la vernisajul expoziției „Ion I.C. Brătianu – 156 de ani de la naștere” (22 octombrie 2020, Sala de expoziții „Theodor Pallady” a Bibliotecii Academiei Române)

**Profesor ing., directorul general al Bibliotecii Academiei Române

*Prof. ing. Nicolae Noica
Vernisajul expoziției „Ion I.C. Brătianu – 156 de ani de la naștere” (credit foto: Alina Bălan)*

Avem nevoie de cultură și de educație*

Florin Cîțu

Ministrul Finanțelor Publice

Suntem foarte fericiți că avem astfel de eveniment în această perioadă, căci aveam nevoie de așa ceva, chiar dacă sunt condiții diferite de cum eram obișnuiți. Este nevoie de un astfel de eveniment, pentru a arăta că putem să funcționăm și în această perioadă dificilă.

Pentru mine, ca liberal, este un moment cu o încărcătură emoțională foarte mare. Am în spate oameni ca Ion I.C. Brătianu, un om cu carieră politică și care a avut rezultate pentru România și peste generații; căci implicațiile a ceea ce au făcut liberalii în acea perioadă se văd și astăzi în România. De aceea, pentru noi, ca liberali, să avem în această perioadă un astfel de eveniment este un moment deosebit de important, pentru care mulțumim Academiei Române și Bibliotecii Academiei.

Este clar că pentru noi responsabilitatea este mare și, dacă putem să facem măcar o mică parte din ceea ce au reușit liberalii în acea perioadă, cred că putem să facem ca România să meargă mai departe.

Referitor la lucrările pentru Academie sau la rectificarea bugetară pentru cultură, este adevărat că bugetele pentru aceste domenii au fost mici în anii precedenți, dar cred că este datoria noastră ca societate, nu vorbesc aici doar de Partidul Liberal, să ne aplecăm mai mult asupra acestor domenii, deoarece avem nevoie de cultură și de educație. Ele ne ajută foarte mult să trecem peste această perioadă complicată și sper să mai avem astfel de evenimente, chiar în această perioadă.

Vă mulțumesc mult!

---

*Cuvânt susținut la vernisajul expoziției „Ion I.C. Brătianu – 156 de ani de la naștere” (22 octombrie 2020, Sala de expoziții „Theodor Pallady” a Bibliotecii Academiei Române)

*Ec. Florin Cîțu, acad. Ioan-Aurel Pop, prof. ing. Nicolae Noica
Vernisajul expoziției „Ion I.C. Brătianu – 156 de ani de la naștere” (Credit foto: Alina Bălan)*

*Prof. ing. Nicolae Noica, ec. Florin Cîțu, acad. Ioan-Aurel Pop
Vernisajul expoziției „Ion I.C. Brătianu – 156 de ani de la naștere” (Credit foto: Alina Bălan)*

Ion I.C. Brătianu s-a născut odată cu Academia Română*

Acad. Ioan-Aurel Pop

Președintele Academiei Române

Evenimentul acesta este unul insolit, pentru că trăim vremuri în care nu ne mai putem gândi neapărat la cultură și la valorile noastre, dar este unul necesar pentru dorința noastră de a intra în normalitate. În vremurile bune, Biblioteca Academiei Române avea aproape în fiecare săptămână sau la două săptămâni câte un vernisaj deosebit, datorită colectivului de erudiți și de experți pe care îi are și datorită zestrei spirituale deosebite găzduite aici, care se poate numi Tezaur, după numele publicației celei noi, care a ajuns, dacă nu mă înșel, la al zecelea număr, lucru deosebit de important.

În legătură cu cinstirea lui Ion I.C. Brătianu, mă bucur din mai multe motive. Ion Brătianu s-a născut odată cu Academia Română, 156 de ani de la naștere. În al doilea rând, ar fi trebuit să învățăm de la americani că cei care au contribuit la nașterea națiunii, cum spun ei, a țării, se pot numi și trebuie numiți părinții patriei. Noi am avut mai multe fondări și refondări, de-a lungul timpului, de la descălecat încoace, dar fondarea României contemporane s-a realizat în 1918, iar protagonistul acestui act, prezent la Paris, la

Conferința de Pace, după ce a contribuit la realizarea actului în sine, a fost primul ministru al României, Ion I.C. Brătianu. Lucru acesta nu avem dreptul să-l uităm niciodată și cinstirea lui se cuvine să se întâmple mereu, nu numai la aniversări.

În altă ordine de idei, vreau să vă spun că este încă un motiv pentru care trebuie să ne bucurăm. Un mare om de spirit spunea cândva că popoarele sau națiunile mari nu sunt numai acelea care au oameni mari, ci acelea care știu să-și cinstească oamenii mari pe care îi au, fie că mai sunt în viață, fie că sunt într-o altă lume mai bună decât a noastră. Trebuie să ne bucurăm, deci, să credem că spiritul lui Brătianu ne veghează și astăzi, ar fi bine să ne vegheze, inclusiv în arena politică, și să ne conducă la decizii înțelepte. De aceea, în final, îngăduiți-mi să felicit acest colectiv și să le doresc, în ciuda pandemiei, expoziții cât mai multe și să nădăjduim că în curând publicul va putea reveni să viziteze nestânjenit aceste comori ale culturii românești. Încă o dată, felicitări și spor în ceea ce faceți!

*Cuvânt susținut la vernisajul expoziției „Ion I.C. Brătianu – 156 de ani de la naștere” (22 octombrie 2020, Sala de expoziții „Theodor Pallady” a Bibliotecii Academiei Române)

Iubire pentru patrimoniul național*

Acad. Răzvan Theodorescu
Vicepreședinte al Academiei Române

Inginerul Ion I.C. Brătianu a fost, am spus de mai multe ori, nu numai astăzi, cel mai mare om de stat al românilor din toate timpurile, aceasta este opinia mea. A făcut parte dintr-o generație, cum spunea foarte bine președintele Pop, de părinți fondatori, Nicolae Iorga, Vasile Goldiș, Iancu Flondor, Constantin Stere, Ion Inculeț, aproape toți membri ai Academiei Române. Le datorăm imens, dar în primul rând inginerului Brătianu.

O asemenea expoziție este rodul unei iubiri pe care cei din bibliotecă o au pentru patrimoniul național.

Dați-mi voie să închei cu elogiul pe care vreau să-l fac unui alt inginer, inginerul Nicolae Noica. Nu este o „captatio benevolentiae”, dar ceea ce face domnul Noica de câteva luni în fruntea acestei instituții este absolut exemplar și vreau să-i mulțumesc, chiar dacă vorbim la telefon de trei ori pe zi. Nicolae Noica luptă pentru această instituție și mai este ceva... Domnul ministru Cățu spunea mai devreme și repet, în această epocă grea care ne marchează pe toți, domnul Noica a vrut să fie un om normal...

---

*Cuvânt susținut la vernisajul expoziției „Ion I.C. Brătianu – 156 de ani de la naștere” (22 octombrie 2020, Sala de expoziții „Theodor Pallady” a Bibliotecii Academiei Române)

*Acad. Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al Academiei Române
Vernisajul expoziției „Ion I.C. Brătianu – 156 de ani de la naștere” (Credit foto: Alina Bălan)*

O uniune fiscală mai necesară ca oricând (I)

Napoleon Pop*

Valeriu Ioan-Franc**

Membru corespondent al Academiei Române

Cu privire la instrumentele de care dispunem:

„We need decisive leadership to use them.

And we need to act now.

The clock is ticking. The future won't wait.”

Sir Suma Chakrabarti

„Changer l'Europe, c'est possible!” este răspunsul a peste 100 000 de semnatari la o sesiune de aflare a punctelor de vedere publice, derulată nu demult. Mai mult chiar, s-a apreciat că este un demers care nu mai trebuie amânat, pentru a arăta lumii o altă față a Uniunii Economice și Monetare, aflată în suferință după cele două crize majore de după introducerea monedei unice – euro. Dacă s-ar percepe mai bine impactul social al imperfecțiunii de azi a arhitecturii instituționale a Uniunii Economice și Monetare (UEM), unele State Membre (SM) ale Zonei Euro (ZE), atinse de efectele renunțării la principiile unei zone valutare optime din motive de pragmatism bine motivat, ar fi devenit implicate și s-ar plasa în centrul preocupărilor liderilor europeni pentru a lansa Uniunea Fiscală (UF).

Criza pandemică a convins parțial – dacă privim la soluțiile adoptate de Consiliul European din iulie 2020 – că Uniunea Europeană are nevoie de o integrare fiscală mai profundă. Susținem că acest lucru trebuie făcut într-un singur pas, bine definit și angajant, al tuturor Statelor Membre ale Uniunii Europene, și nu trenat cu soluții parțiale, flancate de lipsa de solidaritate față de întregul proiect politic al integrării. A trece serios spre Uniunea Fiscală poate definitivă mai repede reperele Uniunii Financiare – Uniunea Bancară

și Uniunea Piețelor de Capital. De acest lucru ar beneficia și România în pregătirea ei pentru adoptarea euro, respectiv asumarea întregului complex de acțiuni pe care îl presupune o Uniune Economică și Monetară completă. Ne-am dori ca România să manifeste o inițiativă activă pentru Uniunea Fiscală. Problema de fond, politică, este acceptarea partajării în egală măsură a beneficiilor și riscurilor integrării, Uniunea Fiscală fiind un promotor al acestui concept, ceea ce înseamnă depășirea mentalității unor State Membre care mai cred că cetățenii lor (deveniți, s-a uitat parcă, cetățeni europeni!) nu sunt doritori să plătească pentru dificultățile altor State Membre. Reamintim însă că Uniunea Europeană nu poate fi judecată în același spirit cu globalizarea, ca să fim de acord că și integrarea produce câștigători și perdanți.

O oportunitate care nu trebuie pierdută („ca nicio alta!”)

Se spune că o criză trebuie valorificată. Din provocările ei trebuie învățat, iar oportunitățile deschise trebuie folosite. Cu privire la dubla criză pandemică și efectele ei economice, opiniile sunt și mai accentuate din două motive: confruntarea cu o criză ca nicio alta și faptul că după ea lumea nu va mai fi aceeași. Ar fi o mare greșală să se trateze tradițional, teoretic, așteptându-se normalizarea după. Criza pandemică este determinată de un factor exogen și nu de o eroare umană în politicile economice. Iar dacă acestea din urmă au existat, atunci punctul de plecare în asanarea ei devine mai dificil din perspectiva instrumentelor pe care le avem la dispoziție. Dificil tot din

*Director științific, Institutul de Economie Mondială

**Profesor dr., director general adjunct, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”

două motive. *Primul* este lanțul de incertitudini întreținut de evoluția factorului exogen – un virus insidios, agresiv, mutant, încă necunoscut și greu de combătut. *Al doilea*, foarte bine exprimat de Sir Suma Chakrabarti, președintele BERD, și preluat în motto: „Avem nevoie de un leadership decis” în folosirea tuturor instrumentelor posibile, vechi și inovative, în contracararea efectelor pandemiei asupra economiei. Aceasta ne dă de înțeles că respectivul *leadership* trebuie să acționeze cu viteză și în timp real. Din păcate, lucrurile nu au stat așa. Efectul indeciziei și al tergiversărilor liderilor din mai toată lumea, mult mai vizibile în UE, a fost reducerea rapidă a încrederii investitorilor în economiile cu probleme și cele emergente, urmare a deteriorării echilibrelor macroeconomice interne, inclusiv din perspectiva structurii și a costului de finanțare a deficitelor, cel bugetar și cel al datoriei publice. Două riscuri sistemice devenite severe la adresa stabilității financiare europene și globale. Privirile se întorc spre politicile fiscale, fără de care efortul imediat făcut de băncile centrale nu poate fi consolidat în revenirea la o creștere economică sănătoasă. Dar ce trebuie înțeles prin viitoarea creștere economică sănătoasă, într-o lume în totală schimbare?

Dintre strigătele de urgență ale confruntării cu criza pandemică a anului 2020 (nu mai au nicio importanță codificările medicale date acestei pandemii, cu atât mai mult cu cât pandemiile vor deveni o componentă a „noii normalități”) rețin atenția două: „La situații excepționale avem nevoie de măsuri de excepție” (citată din Georgieva Kristalina, directorul general al FMI) și „trebuie să facem tot ce este necesar” (Ursula von der Leyen, președinta Comisiei Europene), complete de realitatea „că recesiunea anului 2020 este mai profundă, iar redresarea din 2021 mai încetă” (prognoză a FMI, Gita Gopinath, economist-șef). Se pare că fie nu s-a înțeles semnificația mai adâncă a acestor strigăte de disperare, având în vedere că ele au fost lansate în prima etapă de conștientizare a pericolului multi-dimensional al pandemiei, fie au avut rolul, din partea celor care le-au promovat, să ofere doar o mică certitudine temporară, în contextul incertitudinilor multiple. În același timp, se pare că este o neînțelegere a profunzimii mesajului care, decelat, înseamnă a ne feri de capcana soluțiilor

limitate ale trecutului, atunci când vorbim de macrostabilitate și sustenabilitate.

Ceea ce este curios pentru mulți dintre cei care urmărim eforturile Uniunii Europene (UE) – rămase, din păcate, în mare parte pe hârtie – de îmbunătățire a funcționării Uniunii Economice și Monetare (UEM), etapa a treia, este faptul că se încearcă cuplarea unor metehne vechi cu „noua normalitate” postcriză pandemică, în condițiile în care vorbim despre o nouă lume. Sintagma „noua normalitate”, aflată pe buzele tuturor, este descrisă de lumea economică, financiară, științifică și medicală ca fiind *ceva care nu va mai semăna cu nimic* din „vechea normalitate”. Este propagată ideea unei tranziții, respectiv diluarea căilor tradiționale de atac a unui șoc economic, printr-o nouă cale de abordare a dimensionalităților lumii în care trăim. Dacă nu vom face acest lucru, înseamnă că nu am învățat nimic din lecțiile ultimei crize financiare. Măsurile de natură fiscală, luate prin celebrele planuri de austeritate, au fost disproporționate și au înrăutățit situația multor țări, prin lipsa de efect asupra micșorării datoriilor suverane. Acestea au crescut și vor deveni și mai împovărătoare, dacă vom reveni la pragurile teoretice anterioare.

La semnalele multiple că „nimic nu va mai fi ca înainte”, credem că ar trebui să se înțeleagă că, de la o viziune istorică, devenită nefuncțională, nu se mai poate tranzita spre *o viziune nouă, practic revoluționară*, fără renunțări și noi compromisuri, bazate pe instrumentele teoriei economice a secolului XXI¹. Acest lucru explică, în fapt, critica inconsistenței măsurilor de răspuns la criza pandemică și efectele ei economice dezastruoase, când experți din toată lumea vorbesc de „o criză ca nicio alta”. Ca urmare, apare o primă întrebare: cât de serioși putem fi, asimilând mesajul strigătelor de disperare interpretat în ambele variante, când nu putem ieși instituțional din măsurile tradiționale ale vechii normalități (Komlos, 2019), al căror eșec este recunoscut? Criza financiară a coborât platoul de recuperare economică și are repercusiuni și în prezent asupra calității creșterii economice – mai redusă, fragilă, ușor atacabilă de șocuri –, neîncheiată deci prin trăirea continuă a terorii deficitelor și datoriilor. Răspunsul nu poate fi numai „optimismul” greu de înțeles dat de niște sume derizorii, numite fonduri de redresare, de

revenire, reconstrucție etc. (un talent deosebit al Comisiei Europene de a da denumiri frapante la orice), presupuse a asigura tranziția spre noua normalitate. Putem afirma, însă, că numai banii vor fi din nou singurii care vor face *legătura dintre vechea normalitate și cea nouă*. În acest caz, contează câți vor fi cei cu destinația clară spre o adevărată schimbare a destinului incert al UE.

Guvernanța Zonei Euro

Criza zonei euro, asimilată și cu criza monedei unice, pentru a cărei salvare Mario Draghi, președinte al BCE la acel moment, a spus că va face orice este necesar („what ever it takes”, o declarație celebră, preluată și în condițiile crizei pandemice), credeam că va da un puseu major în gândirea celor care au știut că proiectul euro este incomplet. Înlocuirea pilonului fiscal (lipsă) cu coordonarea economică, bazată pe voința politică a SM ale ZE și asumată prin regulile fiscale stabilite prin Pactul de Stabilitate și Creștere (PSC), nu a funcționat însă la parametrii așteptați. Dimpotrivă, pragurile stabilite au fost depășite, procedurile de deficite excesive s-au ținut lanț, România fiind client al stării de jos, din motive obiective, a indicatorilor macroeconomici. Un handicap cu care a intrat și în dubla criză abruptă a sănătății și a economiei din anul 2020.

Din anul 2008, tot se reiterează ideea că fragilitatea financiară a multor SM ale ZE a fost și rămâne principala cauză a perenității dificultăților UE și ale ZE, iar ZE a suferit cel mai mult de pe urma crizei financiare în termeni de creștere economică și șomaj, mai ales în rândul tinerilor. De asemenea, criza datoriilor suverane a multor țări din ZE a adus multă instabilitate internă, socială și politică în rândul unor SM, ceea ce a demonstrat, în opinia multor analiști, că arhitectura Uniunii Economice și Monetare (EMU) are încă multe defecte. Tocmai când se afirmă că EMU este mai puternică față de trecutul nu prea îndepărtat (al ultimei crize financiare), Comisia Europeană menționa într-un raport din anul 2018 – *Reflection Paper on the Deepening of the Economic and Monetary Union* – că nu poate garanta stabilitate și creștere în timpuri dificile, din mai multe motive: obiceiul măsurilor ad-hoc în managementul crizelor, puține schimbări în guvernanța Uniunii, puține încercări de a implementa reforme

pe termen lung și, lucrul cel mai critic relevat de documentul menționat, că *ZE nu are o guvernanță și instituții pe măsură, care să-i asigure o convergență economică satisfăcătoare între SM ale ZE*. Acest adevăr este valabil la nivelul întregii Uniuni, România ca SM deplin al UE fiind un exemplu real.

Din păcate, șefii de state și guverne, în cunoștință cu prescrierile documentului menționat, rămân în marasmul disonanțelor și disensiunilor în creștere și mult accentuate de modul în care UE, prin Eurogrup, a vrut să tranșeze dificultățile economice și de finanțare a măsurilor sanitare și de salvare a economiilor greu afectate ale unor SM ale ZE. Solidaritatea este uitată și se trece la soluții individuale și nu comune, afectate de lipsa de transparență și legitimitate, la care se adaugă și inabilitatea unor SM ale ZE „în a satisface așteptările propriilor cetățeni pentru o mai mare prosperitate”. Până acum am fost martori la multiple declarații prin care se susținea că *o uniune monetară sustenabilă are nevoie de o guvernanță efectivă, care să-i garanteze stabilitate și securitate, coordonare politicilor economice focalizate pe creșterea economică sustenabilă, instituții transparente și legitime*. Ne punem întrebarea ce s-a făcut de la celebrul *Raport al celor cinci președinți* (1 iulie 2015), dacă noul raport menționat reiterează multe alte necesități (cu repetarea celor expuse deja) și ni se vorbește de faptul că, de abia acum, *Comisia Europeană este parcă mai conștientă de ceea ce înseamnă și de ce are nevoie o uniune monetară stabilă*. Dar, și acum, în loc să decidă ceva, cheamă doar la dezbateri, lucru întâmplat deja de multe ori de la criza ZE încoace, în multe spații academice sau ale unor entități *think tank*, universități etc., altele decât cele ale Comisiei.

Ne bucură faptul că în raport se susține o regândire a EMU (*supports a deep rethinking of EMU*), cu o schimbare în guvernanța și instituțiile comunitare, ceea ce ar presupune ca o nouă guvernanță să se ocupe de reînnoirea acordului politic dintre SM ale ZE. Noi credem că ar fi normal și bine, mai ales după criza financiară, ca acest acord politic să fie reînnoit între toate SM ale UE (din ZE și din afara ei), lucru care ne preocupă vizibil în acest demers academic. Dacă lucrurile vor merge până la un acord de reconsiderare a

criteriilor de la Maastricht și la modificări în Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene (TFUE), după cum se recomandă, atunci credem că satisfacția, inclusiv a României, va fi mai mare, cu condiția ca și ea – România – să se exprime și să pună condiții, să nu mai rămână un simplu SM *follower* pasiv. Ca de obicei, mesajul orientării dezbaterilor dat de Comisie este ambiguu și nu merge la țintă pentru ca, nu care cumva, să supere pe cineva atunci când spune că „trebuie discutat rolul instituțiilor în echilibrarea intereselor SM prin care să se asigure o abordare consistentă a stabilității și creșterii”, probabil a conținutului și obligațiilor PSC.

Întrebarea capitală la care trebuie să se răspundă este *de ce fel de guvernare are nevoie EMU, pentru supraviețuirea ZE? Răspunsul este necesar chiar și pentru supraviețuirea UE*. Răspunsul direct și simplu este trecerea rapidă la Uniunea Fiscală (UF), proces mereu ocolit, dacă nu chiar împiedicat, de așa-numitele SM frugale (Danemarca, Suedia, Austria, Olanda și Finlanda), lucru clar văzut la Consiliul European din 18–19 iulie 2020. Ca de obicei, în ciuda multitudinilor de comentarii și opinii exprimate de cei pro și contra euro, se evită punerea degetului pe rană. Andrew Watt, șef al Unit European Economic Policy at the Macroeconomic Policy Institute (IMK – Institut für Makroökonomie und Konjunkturforschung) al Fundației Hans-Böckler, alături de mulți alți specialiști și analiști, spune că *UE trebuie să facă mai mult la nivel federal*. Recomandarea, deși circumscrisă planului de recuperare economică după pandemie („Europe needs to do more at federal level if a recovery plan is to be successful.”), ni se pare valabilă și de ordin general nu numai pentru destinul ZE, ci și al Uniunii în ansamblul ei.

Recunoașterea realităților prezente

De mult recunoscute, deficiențele în funcționarea ZE, în paralel cu discursurile meritorii privind rolul euro în UE și poziționarea lui pe plan global, decidenții politici europeni să facă bine și să recunoască faptul că, pentru a evita daunele, devenite continue, trebuie făcut ceva cu modul de finanțare a datoriilor suverane în cadrul UE. Pandemia a incitat la discuții serioase în cadrul Eurogrupului privind o formulă de mutualizare a unui instrument comun, pentru datoria publică (o

emisiune de eurobonduri sau coronabonduri), dar s-a ajuns până la urmă la un fond de redresare. Cu multe probleme în aprobarea lui la nivel de UE, discuția s-a purtat pe tema iscată de ce anume reprezintă acest fond ca parte a unui buget multianual și cum se va distribui – subvenție sau credite rambursabile, granturi – și în baza a ce criterii, cel cu respectarea statului de drept incitând chiar la poziții de veto din partea unor SM.

Pandemia a scos în evidență, măcar pentru cazul ei specific, necesitatea de a „comunitiza” parțial sau integral datoria publică acumulată de SM pentru a-i face față în același timp cu criza economică. Germania și Olanda s-au opus formulei de garantare comună a fondurilor necesare redresării, nefiind înțelese mesajul că înseși aceste țări nu vor mai prospera, dacă cea mai mare parte a SM ale UE vor suferi de penurie de fonduri. Este o lecție pusă în fața UE și de ultima criza financiară, iar măsurile luate în anii 2011–2012 nu au făcut decât să adauge, la slăbiciunea Uniunii de azi, greutatea cu care se poate ajunge la un consens politic într-o stare de urgență și sub presiunea unor realități mai mult decât periculoase.

Ironia unei astfel de poziții este că Germaniei, în baza Acordului de la Londra din anul 1953, i s-a soluționat datoria externă după opt ani de la atrocitățile asupra continentului european făcute de regimul nazist (*London Agreement of German External Debts*), iar printre semnatarii care au sprijinit înțelegerea s-au numărat SM de azi, care au cel mai mult de suferit de pe urma crizei pandemice: Italia, Spania, Grecia și Franța (Young², 2020). Președintele Franței, Emmanuel Macron, a avertizat, cu mult timp înainte de Consiliul European din luna iulie 2020, că blocajul în acordarea de garanții comune poate avea repercusiuni grave asupra UE, în condițiile în care mânia populistă din Franța, Italia și Spania va aduce la putere partide împotriva UE.

Desigur, discursurile politice pot fi puternice, dar se pare că nu sunt percepute nu numai de votanți, ci și de lideri europeni, care, dincolo de problema datoriilor suverane, văd mai degrabă un munte de probleme care se tot acumulează. Este foarte ușor să aduci acuze, în întâlniri la cel mai înalt nivel, că extravaganța unor popoare a adus țările acestora în mari dificultăți și să uiți că, poate, îndatorarea lor a fost determinată de modelul economic al unor SM cu orientare masivă pe

exporturi. La care trebuie adăugat de ce țările în dificultate nu pot egala competitivitatea lor cu a celor care prosperă, sau de ce unele SM din ZE preferă un euro cât mai tare, care le face, totuși, importurile relativ mai costisitoare. Dar mai există o problemă cheie a Pactului de Stabilitate și Creștere (PSC): de ce nu a reglat, pe lângă pragurile de deficite, și pe cele de excedente, dacă susținem că UE este o formă de integrare care trebuie să ajute SM să ajungă la o convergență de dezvoltare și prosperitate?

Este momentul, considerăm, să reamintim ce este trecut în preambulul *Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene* – TFUE (versiunea consolidată, RO, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 326/49, din 26.10.2012), de altfel reluări ale principiilor stabilite în Tratatul de la Roma (1957), și să comparăm cu modul de acțiune al actualilor lideri: confruntare, opoziție, egoul personal și, mai ales, utilizarea sensibilității electoratului propriu când este vorba de solidaritate, deși era de crezut că *sunt împărtășite de toți valori și interese comune ca cetățeni europeni!* Cităm unele angajamente politice din acest preambul, care este călăuzitor când e vorba de *consens, de scopuri comune, de ținte benefice pentru toate SM*. Astfel, semnatarii tratatului au fost și rămân și astăzi:

„DECIȘI să pună bazele unei uniuni tot mai strânse între națiunile europene,

DECIȘI să asigure, printr-o acțiune comună, progresul economic și social al statelor lor prin eliminarea barierelor care divizează Europa,

STABIL(ND) drept scop esențial al eforturilor lor ameliorarea constantă a condițiilor de viață și de muncă a națiunilor lor,

RECUNOSC(ÂND) că eliminarea obstacolelor existente presupune o acțiune concertată în vederea garantării stabilității în expansiune, a echilibrului în schimburi și a loialității în concurență,

DORNICI să consolideze unitatea economiilor lor și să asigure dezvoltarea armonioasă a acestora prin reducerea decalajelor între anumite regiuni și a întârzierii în cazul regiunilor defavorizate...”

Credem că orice *discurs politic de poziție* al liderului fiecărui SM ar trebui să-și ia argumentele din preambulul acestui tratat și să reflecteze

serios, în sensul acțiunii angajante în aceste timpuri când UE se poate afla la o răscruce de drumuri. Să ne concentrăm pe *cuvinte-cheie* ca „uniune tot mai strânsă”, „acțiune comună pentru progresul economic și social”, „scop esențial al eforturilor pentru ameliorarea condițiilor de viață”, „garantarea stabilității în expansiune”, „echilibrul în schimburi și a loialității în concurență” sau „consolidarea economiilor prin reducerea decalajelor”. Cunoașterea acestor sintagme ar fi normal să oprească gândirea discordantă, după cum ar fi momentul unui studiu cuprinzător și obiectiv pentru a se evalua unde se află Uniunea, în raport cu aceste angajamente politice, dar fără a face uz numai de statistici oficiale. Există multe analize care relevă că, în multe privințe, Uniunea nu este mai strânsă, iar atitudini eurosceptice și poziții centrifuge, justificate de beneficii sau riscuri care nu se doresc a fi partajate, au pus practic în *stand by* convergența pentru dezvoltare echilibrată a economiilor SM și o reziliență comparabilă la diverse șocuri.

Marc Touati (Touati, 2012), fost cercetător la Sorbona, fost economist șef la o bancă franceză, consilier în finanțe, a publicat o interesantă carte intitulată *Quand la zone euro explosera...*³, unde face o evaluare a funcționării ZE imediat după criza financiară începută în 2008. Necorelarea BCE cu mersul dobânzilor de politică monetară ale altor bănci centrale, ca FED, Banca Angliei sau Banca Japoniei, nu a făcut decât ca ea să fie „remarcată” prin deciziile de majorare a dobânzii de referință – în obsesia inflației – ceea ce a făcut ca rata de schimb a euro să crească de la 1,35 dolari la 1,44 dolari. Or, acest lucru a afectat atunci, ca și în prezent, SM din sud, confruntate cu o criză a datoriei publice. Calcule făcute la vremea respectivă demonstrau că o apreciere medie anuală a euro cu 10% determina o pierdere de ritm în creșterea economică a ZE de 0,4 p.p. Acesta era paradoxul de politică economică a ZE, spunea Touati: „Pe de o parte, se angaja să ajute SM cu dificultăți în finanțarea datoriei publice la costuri convenabile, iar pe de altă parte, favoriza un euro prea puternic, care reducea din creșterea economică a acelorași SM, ducând la creșterea șomajului și la deficite și datorii ale administrațiilor publice”.

Lucrurile nu sunt diferite nici în prezent, privind la realitate, întrucât prin „înfundarea” posibilelor breșe în abordarea de o altă manieră, comunitară, a datoriei publice (Touati folosea termenul *colmater*), în ZE euro se pierdea soluționarea problemei de fond, cea a slăbiciunii creșterii economice diferențiate, a adâncirii dezechilibrelor dintre SM. În prezent, în cadrul ZE, dar și pe ansamblul Uniunii, avem aceeași problemă a redresării economice postpandemie, de altfel comună și altor state dezvoltate ale lumii, dar cu omiterea cauzelor mult mai vechi: *păcatul originar al construcției euro sau, mai exact, o monedă fără un stat*. Din păcate, o groază de eforturi sunt consumate pe efectul cel mai vizibil și totodată îngrijorător, cel al datoriilor suverane, de neneglijat, reflectând o continuare a eșecului politicilor administrate în criza financiară. Ceea ce miră, privind din perspectiva situației prezente, sunt ideile de atunci ca unele țări să părăsească ZE și să revină la monedele lor naționale, sau ZE euro să fie divizată în două, una cu un euro puternic și una cu un euro mai slab etc., deci în contradicție cu ceea ce era normalitatea unei îmbunătățiri reale a funcționării EMU.

Ocolind soluția Uniunii Fiscale, există încă remedii de tranziție spre aceasta, adică închiderea gap-ului dintre o uniune cu o politică monetară centralizată și lipsa unei politici economice și fiscale comune, capabile să adreseze dezechilibrele sistemice macroeconomice, care pot apărea între SM. Fondul acestei probleme îl găsim bine tratat, doar pe hârtie însă, în documentul Comisiei Europene din anul 2015, *Completing Europe's Economic and Monetary Union*, cunoscut și ca *Raportul celor cinci președinți*, plecându-se de la constatarea, mereu valabilă, că deficiențele structurale ale funcționării ZE nu pot fi depășite decât prin crearea uniunii fiscale și politice. Din punctul de vedere al tranziției spre uniunea fiscală, avem de întărit câteva mesaje politice, preluate din multe alte analize. Primul mesaj este cel al credinței mărturisite a tuturor SM (nu *de fațadă*, cum spune Touati) în necesitatea ca ZE să reziste, iar pentru acest lucru se vor face eforturi concrete, bine definite. Al doilea mesaj se referă la cursul euro, prin care să se închidă aprecierea emoțională că euro este prea slab pentru Germania și prea puternic pentru alte SM, precum cele din sud. O strategie

economică corectă ar fi ca politicile de susținere a creșterii economice să fie legată de un curs al euro benefic pentru toate SM, o propunere de curs fiind de 1,20 dolari pentru un euro. În paralel cu aceste mesaje, este de așteptat, ca un pas premergător, ca SM să-și reformeze economiile din perspectiva cheltuielilor publice și a regulilor fiscale, tocmai pentru a se ajunge mai ușor la compatibilizarea lor pentru o disciplină comună, mai ușor de respectat. În același timp, la nivelul Comisiei Europene ar trebui reluate analizele pentru *surse fiscale autentice comunitare*, care să alimenteze un buget al Uniunii destinat transferurilor către SM, când situația lor o va cere.

În afară de angajamentele preambulului la TFUE, trebuie acordată atenție și semnificațiilor modului de decizie în cadrul UE, atunci când se vorbește de partajări de competențe între Uniune și SM. Edificator în acest sens este Titlul I, Categoriile și domeniile de competențe ale Uniunii, Articolul 2, cu aliniatele de mai jos:

„(1) În cazul în care tratatele atribuie Uniunii competență exclusivă într-un domeniu determinat, numai Uniunea poate legifera și adopta acte cu forță juridică obligatorie, statele membre putând să facă acest lucru numai în cazul în care sunt abilitate de Uniune sau pentru punerea în aplicare a actelor Uniunii.

(2) În cazul în care tratatele atribuie Uniunii o competență partajată cu statele membre într-un domeniu determinat, Uniunea și statele membre pot legifera și adopta acte obligatorii din punct de vedere juridic în acest domeniu. Statele membre își exercită competența în măsura în care Uniunea nu și-a exercitat competența. Statele membre își exercită din nou competența în măsura în care Uniunea a hotărât să înceteze să și-o mai exercite.

(3) Statele membre își coordonează politicile economice și de ocupare a forței de muncă în conformitate cu condițiile prevăzute în prezentul tratat, pentru definirea cărora Uniunea dispune de competență”.

Din perspectiva acestor dispoziții, măcar pentru o perioadă de tranziție spre o uniune fiscală, nu există pericolul de a deschide o Cutie a Pandorei, ci este nevoie de manifestare a unei voințe politice tari, în acord cu tratatul. Nu se poate trece, totuși, cu vederea că, prin sistemul decizional la cel mai

înalt nivel, există o confruntare între SM și mecanismul de guvernare al UE.

Cu această observație atingem *tema interguvernamentalismului* în tratatele internaționale, care, în ceea ce privește guvernarea economică prevăzută în TFUE, impactează modul de funcționare a instituțiilor create pentru EMU, în special, și pentru UE, în general. Conform studiului⁴ elaborat de Elisabeth Lentsch (2017), cercetător la Salzburg Centre of European Union Studies, University of Salzburg, în cadrul proiectului „EMU Choices”, finanțat de Research Executive Agency a Comisiei Europene, mecanismul de decizie interguvernamental nu este „ceva exotic” pentru UE, el fiind prevăzut în tratatele de integrare europeană. Caracterul uniunii economice este dat de „elemente interguvernamentale”, utilizate în mod normal în organizațiile interguvernamentale care își propun o monitorizare și un control multilateral al rezultatelor. De aici provine lipsa de voință a SM ale UE de a transfera mai multe competențe economice și fiscale la nivel supranațional, deși „plăcerea” unor SM de a face aprecieri cu ceea ce se întâmplă în grădina altora este de neînving. În conformitate cu procedurile de coordonare, Consiliul European și Consiliul UE sunt forumurile interguvernamentale care adoptă decizii cu privire la politicile economice și fiscale necesare pentru controlul sustenabilității bugetelor naționale. În caz de divergențe, ceea ce presupune „o criză de management” în luarea unei decizii, forumurile formale sau informale interguvernamentale sunt precedate de EuroSummit-uri, Consilii Ecofin sau reuniuni ale Eurogrupului.

În ultimele două decenii, Consiliul European a devenit principalul actor în gestionarea crizelor, inițiind propuneri legislative și măsuri de monitorizare oarecum în afara cadrului legal, dar cu argumentul forte al soluțiilor necesare pentru EMU. Acesta a fost cazul elaborării *Facilității de Stabilizare Financiară Europeană* (EFSF), convenită între guvernele SM din ZE (2010), legitimată în 2012 prin *Tratatul privind Mecanismul de Stabilitate European* (ESM), instituție devenită permanentă. Cu aceleași proceduri s-a ajuns la *Tratatul pentru Stabilitate, Coordonare și Guvernare* (TSCG, 2012) și la *Acordul privind Fondul Unic de Rezoluție al Uniunii Bancare* (AFURUB, 2014), ambele

nefiind semnate de toate SM. Neaparticiparea unor SM, cum a fost cazul Marii Britanii, Cehiei sau Suediei, a fost motivată individual, de multe ori făcându-se apel la elemente ale dreptului internațional lipsind din dreptul UE. Cu alte cuvinte, când nu există unanimitatea prin consens, se decide interguvernamental între cei interesați. Și totuși, analizele arată că unele SM critică UE pentru nefolosirea opțiunilor din dreptul UE, cum a fost cazul „instrumentului de cooperare îmbunătățit”, fiind evocate prioritare cerințele de procedură ale tratatelor. Acest lucru cu atât mai mult cu cât se consideră că și metoda interguvernamentală se aliniază garanțiilor de control și echilibru (*checks and balances*), prevăzute în *Metoda Comunitară de luare a deciziilor*.

Lentsch atenționează că *regula egalității de putere a votului* fiecărui SM prevăzută în dreptul UE *nu se aplică* (!), după cum recurgerea la interguvernamentalism *exclue legitimarea democratică a deciziilor luate în acest fel de către Parlamentul European*, ele devenind valabile prin ratificarea lor de către parlamentele naționale. Acest lucru „lasă pe dinafară”, spune Lentsch, controlul democratic și juridic în salvagardarea intereselor Uniunii ca un tot. Despre unde s-a ajuns, reflecția tristă a lui Giuseppe Conte, premierul Italiei, de la sfârșitul celei de a treia zi a Consiliului European din iulie 2020, este că *nu va fi niciodată de acord ca un singur SM al UE să dețină monopolul unui mecanism de control*. Referirea sa este la criteriile stricte de distribuție a fondului de redresare, impuse – în situația respectivă – de Olanda și Austria. Conte a susținut, de altfel, și că puterea de decizie trebuie să aparțină „instituției UE”, iar reducerile de fonduri acordate sub formă de granturi solicitate de statele frugale pot fi interpretate ca afront la adresa demnității altor SM greu încercate de pandemie. În aceeași zi, Guy Verhofstadt, membru al Parlamentului European (Belgia), declara că: „Europa este paralizată de necesitatea unanimității între SM”, ceea ce îl determină să ceară abolirea acestui principiu (!). Dilema rămâne între *unitate și unanimitate*, iar numai soluționarea ei va descătușa UE să meargă pe drumul corect definit de tratate. Din păcate, această dilemă nu este singura. Mai există dilema între principii și noul

pragmatism, de altfel utilizat de liderii europeni, ceea ce explică ocolirea fie a dreptului internațional, fie a dreptului UE. Rezultatul a fost *scăderea încrederii cetățenilor în principii* prin lipsa de recurs la ele, practic lipsind sau fiind evitate în discursuri politice de anvergură (Ioan-Franc, 2019) cu scop de reflecție⁵. În promovarea politicilor economice ale UE sau în cele legate de funcționarea EMU predomină abordarea pragmatică. Lucian Croitoru consideră că pragmatismul utilizat în prezent, în mai toată lumea, nu este ghidat de principii și, ca urmare, cu el se ajunge „oriunde, fără ca cei ce proiectează politicile să poată avea un control crescut asupra direcției acestora” (vezi blogul Radu Crăciun, discuție cu Lucian Croitoru, consilier BNR). Se pare că pragmatismul este mai comod, dar doar din experiența aplicării lui din considerente de „grabă”, ceea ce nu înseamnă și rapiditate în decizii: UE nu își atinge astfel obiectivele pe termen lung, ci le amână în detrimentul ei.

Prima breșă în închistarea de ani de zile

Ceea ce s-a crezut imposibil în primele cinci luni ale anului 2020, odată cu propunerea Comisiei Europene pentru un plan de redresare economică, a fost apoi deschiderea inspirată de inițiativa Spaniei, sprijinită de Franța și apoi de Germania. „Recovery Fund”, gândit ca ceva temporar, a fost urmat de serioase dezbateri pentru o capacitate fiscală permanentă pentru ZE. Sergio Fabbrini, profesor de științe politice și decan la Political Science Department al LUISS Guido Carli (Roma) și profesor asociat la Kennedy School of Government, Harvard University, autor al lucrării *Europe's Future: Decoupling and Reforming*⁶, afirmă că *este fără precedent în istoria postbelică a UE ca să se întrevadă o revenire la refuzul SM de „a împărți în comun o putere fiscală”*⁷ (Fabbrini, 2019).

Propunerea Ursulei von der Leyen cu programul „Next Generation EU”, în valoare de 750 miliarde euro ca împrumuturi în numele UE, aduce ca noutate și garantarea lor cu noi taxe, ușurând contribuțiile naționale ale SM (cum sunt cele din Carbon Border Adjustment Mechanism, simplificarea taxei pe valoarea adăugată, digitalizarea, taxele pe producția de material plastic nereciclabil etc.), precum și alocarea resurselor atrase prin granturi și subvenții.

Înțelegerea franco-germană cu privire la fondul de redresare Next Generation EU a fost asemănată cu „Hamiltonian moment”, după numele secretarului trezoreriei americane, care a contribuit semnificativ la crearea Uniunii Fiscale a SUA. Propunerea organizării acestui fond, în funcție de înțelepciunea Consiliului European, va demonstra – când va deveni funcțional –, în opinia lui Fabbrini, posibilitatea reducerii inegalităților dintre SM, produse de diverse crize, concomitent cu o schimbare de atitudine a SM și instituțiile supranaționale ale UE. Fabbrini consemnează ironic că, împotriva prevederilor Articolului 4 din TFUE („The Union shall respect the equality of Member States before the Treaties”), crizele repetate au făcut ca SM din nord să fie *mai egale* decât SM din sud. De unde pornește o asemenea concluzie este ușor de decelat. Așa cum nivelul taxelor afectează grupuri sociale, tot așa regimul fiscal influențează relațiile între statele dintr-o uniune, argumentează Fabbrini. Continuând raționamentul, mai puțin egalitate între SM ale UE induce mai multă inegalitate în interiorul oricărui SM, iar această realitate, deja palpabilă, impune cu necesitate să se discute regimul fiscal de care are nevoie UE în ansamblul ei.

SM din ZE și-au menținut suveranitatea fiscală, deși regimul fiscal al UE este deja suprareglementat prin Pactul de Stabilitate și Creștere (PSC – 1997) și celelalte pachete (Two, Six) decise în urma crizei financiare. În cazul ZE, se resimte centralizarea politicii monetare, dar, din cauza suveranității fiscale, controlul asupra ei a ajuns la limite din ce în ce mai greu respectate. Rezultatul a fost că, pentru SM debitoare, această suveranitate funcționează tot mai restrictiv, iar pentru SM creditoare, ea a devenit și mai puternică (Fabbrini), ceea ce explică în mare măsură reticența acestora de a le ajuta pe primele. Creditarea se face cu restricții consistente, invocându-se că indisciplina debitorilor nu este un motiv ca ceilalți să plătească pentru ea. Această reticență, îmbrăcată în forme protocolare, dar și jignitoare, a dus la divergențele economice dintre grupul SM din nord și cele din sud. Folosește Uniunii acest lucru? Nu, dar SM frugale insistă pe menținerea regimului fiscal actual, care le avantajează chiar în ciuda încercării Comisiei Europene de a fi găsit o formulă de mutualizare a finanțării

datoriilor SM aflate în dificultate. Atât criza financiară, cât și efectele economice diferențiate ale crizei coronavirus asupra SM ale UE, evidențiază pregnant că soluțiile fiscale ad-hoc, temporare, reduse ca necesar etc., denumite, ca instrument bugetar, capacitate investițională, fond de redresare etc., dar mai ales în forma în care sunt distribuite – de regulă, ca împrumuturi și mai puțin ca granturi – nu fac decât să accentueze stresul financiar al SM greu afectate, cu întrebarea *la o cât de mare divergență economică trebuie să ajungă UE, pentru a se trece la schimbarea regimului fiscal în nota solidarității, coeziunii, partajărilor înțelepte și nu egoiste?* O judecată păcătoasă este că, prin acest comportament al SM frugale, tot ele vor beneficia, de fapt, din participarea la reconstrucția economică a celorlalte SM, invocând propria suveranitate fiscală, devenită supranațională prin consensul grupului lor.

Sentimentul că propunerile Comisiei Europene către Consiliul European din iulie 2020 sunt deschizătoare ale unui drum spre o centralizare a politicilor fiscale a SM ale UE poate fi puțin încurajator. Aceasta chiar dacă au dat satisfacție, prin deciziile lor la cel mai înalt nivel, unor SM – ca Italia și Spania – privind formarea și distribuția fondului de redresare postpandemie și aprobarea bugetului multianual al UE pentru anii 2021–2027. O astfel de centralizare poate fi asemănată cu sistemul statului federal german postbelic, respectiv aplicarea principiului unei egalizări rezonabile a capacităților financiare disparate ale SM, cu certe garanții că transferurile vor avea loc în condiții care să nu tensioneze SM, prin mai multe granturi și mai puține credite rambursabile. Deși soluția nu este aplicabilă decât cu schimbarea TFUE, trebuie conștientizat faptul că *UE ar trebui să prevină, măcar de acum încolo, accentuarea presiunilor centrifugale dintre Nord și Sud prin actuala logică a unor SM de a le*

domina pe celelalte prin condiționalitățile de acordare a fondurilor de stabilizare. Ca urmare, singura alternativă rămâne tot Uniunea Fiscală, trecere clară de la o „confederație” cu reguli fiscale, la o „uniune federală” cu o fiscalitate centralizată. Resursele unei fiscalități centralizate au fost deja evocate, ca resurse autentice comunitare (vezi Next Generation EU), dar ceea ce rămâne important este modul de partajare între suveranitatea fiscală a SM în domeniile în care trebuie să-și asume responsabilități și suveranitatea fiscală a Uniunii, cu obiectivul diminuării dezechilibrelor care pun în pericol convergența structurală la nivelul UE și inegalitățile dintre cetățenii europeni (în mod cert asanarea regiunilor slab dezvoltate).

Note

¹ A se vedea amplul punct de vedere asupra „noii economii” exprimat de John Komlos în originalul-i tratat *Principiile economiei într-o lume postcriză* – 2019, scris anume pentru economiștii români și publicat la sfârșitul anului trecut, într-o ediție impecabilă, la Centrul de Informare și Documentare Economică – Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”, Academia Română.

² Young, Brigitte, aprilie 2020, *The German debt blindspot in the European crisis*, Social Europe.

³ Touati, Marc – 2012, *Quand la zone euro explosera*, Editions du Moment, Amazon’s Book Store Paris.

⁴ Lentsch, Elisabeth – 2017, *Report on the institutional consequences of fiscal and economic integration measures*.

⁵ Ioan-Franc, V. – 2019, 18–22 iunie, *Un seule Europe unie pour les prochaines générations d’Européens. Quelques questions que nous inquietent*, Conferința internațională *Economic Complexity: A More United Iberian Peninsula for Stronger Europe*, RACEF, Portugalia.

⁶ Fabbrini, Sergio – 2019, *Europe’s Future: Decoupling and Reforming*, Cambridge University Press.

⁷ Vezi: *Fiscal regimes and equality among states*, Social Europe, iunie 2020.

Jubileul reflexului palmo-mentonier

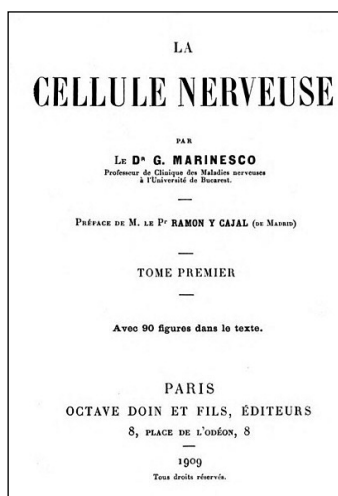
Jean-Jacques Askenasy*

Membriu de onoare al Academiei Române

Se împlinesc 100 de ani de la descoperirea semnului palmomental (alias palmo-mentonier réflex) (PMR) de către savantul român Gheorghe Marinescu și eminentul neurolog dr. Anghel Radovici. A fost descris pentru prima oară în articolul original al lui Gheorghe Marinescu și Anghel Radovici, din anul 1920, în revista de neurologie a Franței „Revue Neurologique”, volumul 27, paginile 237–240, sub numele de un nou reflex cutanat: reflexul palmo-mentonier (*Marinescu G, Radovici A (1920). Sur un reflexe cutané nouveau: reflexe palmo-mentonnier. „Rev Neurol.” 27: 237–40).*

Este un reflex primitiv care constă în contractia mușchiiului mentonier al bărbiei, de aceeași parte cu eminența tenară (palma) stimulată cu un obiect (de obicei un vârf de condei

sau degetul examinerului). Se numește reflex primitiv deoarece este prezent la nou-născuți, pentru a dispărea cu maturizarea sistemului nervos. Reapare cu degradarea zonelor frontale ale creierului. Acest semn clinic face parte integrantă din semiologia neurologică de zi cu zi. El a fost semnalat într-un spectru larg de boli neurologice și uneori prezența lui vine să rezolve dificultăți de diagnostic diferențial. În diagnosticale de sindrom pseudobulbar, sindrom lacunar, sindromul de microinfarct cerebral, demența senilă sau de boala lui Pick sau Alzheimer are o valoare clinică deosebită. În cazurile în care degradarea cognitivă este unicul simptom, prezența reflexului palmo-mentonier are o valoare clinică importantă. Trecearea unui centenar de la descoperirea acestui semn face ca astăzi, când rolul lobului frontal al creierului

Celula nervoasă

Gheorghe Marinescu, medic neurolog român

*Profesor, Facultatea de Medicină Sackler, Universitatea Tel-Aviv, Israel

*Prof. Gheorghe Marinescu, al doilea din dreapta (1929)
Această fotografie face parte din arhiva prof. Jean Askenasy.
Ea va fi predată conform testamentului arhivei Academiei Române.*

se dovedește, pe zi ce trece, a fi din ce în ce mai important în luarea deciziilor și integrarea funcțiilor cognitive, să crească în importanță. Mai mult decât atât, prezența acestui semn clinic vine să dovedească existența unui deficit în zona lobilor frontali și în luarea deciziilor raționale și logice. Este un semn de eliberare de controlul integrator al lobului frontal.

În 1897, Gheorghe Marinescu a prezentat la Facultatea de Medicină din Paris teza sa de doctorat cu titlul *Mâna succulentă în siringomieli*, o mână atrofică, de culoare cianotică, rece și cu hiperhidroză.

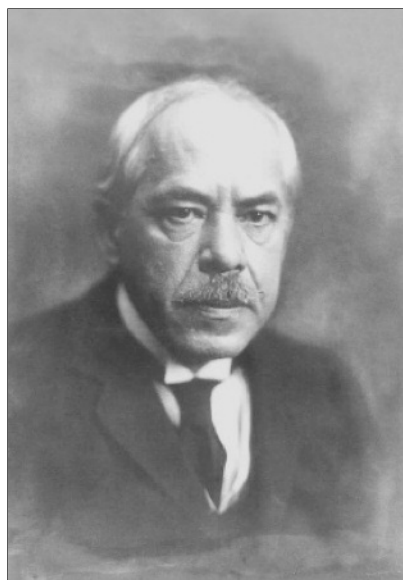
În anul 1947 este descris „sindromul Marinescu-Sjögren”, o boală congenitală rară, constând într-un fenotip descris de Marinescu (ataxie spinocerebeloasă, cataractă, statură mică, întârziere mintală și deformități scheletale) cu tabloul histopatologic al unui reticulul endoplasmatic disfuncțional descris de Sjögren.

Este adevărat, aceste noi descoperiri în neurologie sunt epocale și rămân înscrise pe veci în istoria medicinei, dar raritatea lor le situează după descrierea „reflexului palmo-mentonier”, mai ales

după ultimele descoperiri în importanța lobului frontal în viața omului.

În calitatea mea de senior în neurologie la spitalele universitare Suraski, Sheba, Lowenstein și Soroka am predat semiologia neurologică noilor generații de medici israelieni care folosesc cu roade acest semn clinic. Toate aceste considerente impun comemorarea jubileului acestei descoperiri de către neurologia mondială și în special de către descendenții direcți ai savantului.

Savantul roman Gheorghe Marinescu (28 februarie 1863–15 mai 1938) este fondatorul școlii care-i poartă numele. În 1882 a absolvit Seminarul Central, dar în loc să profeseze, a urmat și cursurile Facultății de Medicină de la București, după care a fost primit în funcția de preparator la Laboratorul de histologie al Spitalului Brâncoveanu, condus de eminentul profesor Victor Babeș. A publicat cu el un studiu despre mielita transversală și un altul despre dilatarea pupilei în pneumonie. Profesorul Victor Babeș, conștient de valoarea tânărului cercetător, a obținut de la guvern o bursă în departamentul ilustrului geniu al neurologiei franceze Jean-Martin Charcot, la

Spitalul Salpêtrière în Paris, care, de altfel, i-a adus consacrarea. Aici colaborează cu maestrul neurologiei mondiale Pierre Marie, Joseph Babinski, din Franța, Carl Weigert și Emil du Bois-Reymond, din Germania. Între 1890 și 1896 întreprinde călătorii de studii în Germania, Anglia, Belgia și Italia.

Se reîntoarce, în 1897, la București cu lauri primiți din mai toate țările Europei și este numit șef de Departament neurologic la Spitalul Pantelimon, pentru ca după scurt timp să fie numit profesor la Universitatea București și, după opt ani, membru al Academiei Române.

În 1919, Clinica de boli nervoase se mută la Spitalul Colentina, unde va rămâne timp de 41 de ani, urmat de asistentul său devotat, academicianul Oscar Sager. Aici s-a constituit nucleul Școlii Românești de Neurologie. Aici mi-am dat examenul de specialist în neurologie.

Preocupat de ideea utilizării noilor tehnici în clinica neurologică, Gheorghe Marinescu întreprinde primele studii cinematografice în bolile neurologice intitulate *Studiile cu ajutorul cinematografiei* din anii 1898 și 1901 pe teme tulburările de mers în hemiplegia organică și isterică, paraplegie, ataxie și boli musculare. De asemenea, întrebuințează razele Roentgen pentru a depista gradul și timpul de creștere a oaselor în acromegalie.

În 1906 a fost ales membru al Academiei Române, unde a rostit discursul de recepție *Progresele și tendințele medicinei moderne*.

În anul 1909 publică cartea intitulată *Celula nervoasă*, prefațată de laureatul Premiului Nobel Santiago Ramon y Cajal.

În 1912 a fost ales membru corespondent al Academiei de Medicină din Paris. A întreprins cercetări pe teme foarte variate, ale căror rezultate au apărut în numeroase lucrări: *Cercetări histo-chimice asupra fermenților oxidanți în fenomenele vieții* (1924), *Bătrânețe și reținere* (1929), *Reflexele condiționate* (1935, împreună cu Arthur Kreindler), *Tonusul mușchilor striati* (1937, împreună cu Nicolae Ionescu-Șișești, Oskar Sager și Arthur Kreindler, prefațată de celebrul neurofiziolog Sir Charles Sherrington), *Determinism și cauzalitate în domeniul biologiei* (1938).

În afara monografiilor a publicat peste 1000 de articole în reviste de specialitate. La această activitate se adaugă participarea la numeroase congrese și reuniuni științifice, la care de multe ori a fost raportor principal. În 1937 apare monografia *Tonusul mușchilor striati* a lui Gheorghe Marinescu împreună cu Nicolae Ionescu-Șișești, Oscar Sager și Arthur Kreindler, prefațată elogios de ilustrul Sir Charles Scott Sherrington.

Profesorul Gheorghe Marinescu a utilizat un arsenal bogat de tehnici în studiul bolilor neurologice. În afara cinematografiei, a razelor Roentgen, a electroencefalografiei, trebuie menționat ultramicroscopul în studiul troficității, neuronofagiei și degenerescenței neuronale retrograde.

Încă înainte de a se fi stabilit originea anatomo-histologică a bolii Parkinson în substanța 75

---

neagră, în anul 1883, el a publicat, împreună cu maestrul său Victor Babeș și Paul Oscar Blocq din Franța, cazul unui Parkinson tremorigen care prezenta o tumoră în substanța neagră a trunchiului cerebral.

Eminentul dascăl a fost un deschizător de orizonturi pentru toată generația de tineri medici în țară și peste hotare, acolo unde a activat. Când, în anul 1925, mentorului său francez profesor Jean Martin Charcot (1825–1893) i s-au celebrat 100 de ani de la naștere, profesorul Gheorghe Marinescu a fost invitat să-i prezinte *laudatio*.

La 15 mai 1938, Gheorghe Marinescu a încetat din viață în București. Iată un citat din testamentul său: „Plecând în lumea din care nimeni nu s-a întors vreodată, n-aș voi să supăr pe nimeni, dar adevărul totuși trebuie spus: prea multă nedreptate este în blagoslovita Țară Românească”.

La 7 aprilie 2003, președintele Academiei Române, acad. Eugen Simion, și președintele Academiei de Științe Medicale, profesorul

Nicolae Cajal, au invitat mai mulți profesori de neurologie, care au părăsit România în timpul diktaturii comuniste și s-au afirmat în Statele Unite, Canada, Israel, Franța și Germania ca elevi ai Școlii Gheorghe Marinescu. În Aula Academiei Române, li s-a conferit titlul de membri ai Academiei de Științe Medicale și Diploma de Merit a Academiei Române. Ședința de comunicări științifice care a avut loc sub conducerea academicianului Constantin Popa a transformat evenimentul într-un omagiu adus savantului Gheorghe Marinescu, întemeietorul Școlii de Neurologie a României. El este cel care a dezvăluit tuturor elevilor săi secretul profesiei de neurolog: „Să rămâi student, chiar atunci când ai devenit un profesor recunoscut”.

Este momentul istoric propice de a se bate o monedă jubiliară sau un timbru jubiliar al „semnului palmo-mentonier”, pentru a se reafirma contribuția acestui savant român la progresul medicinei.

Performanțe editoriale la Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”

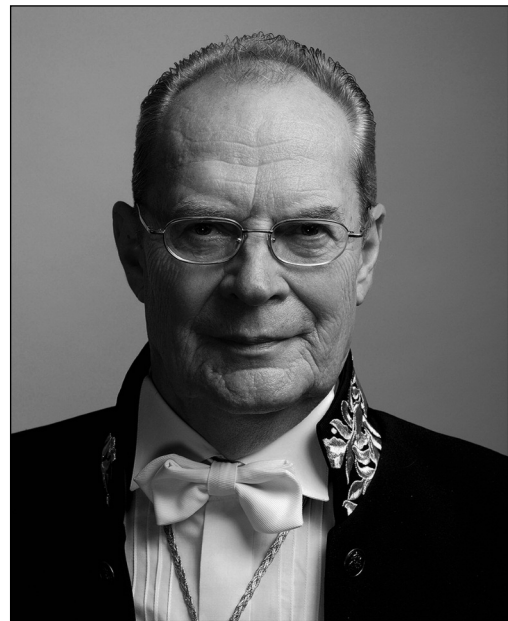
Cristian Radu Nema*

Măsurile adoptate pentru prevenirea extinderii epidemiei de coronavirus din ultimele luni (martie-septembrie) au afectat numeroase domenii ale activităților obișnuite în condiții normale de viață. O parte dintre aceste măsuri, referitoare la claustrare, de exemplu, considerată de către cercetători din domeniul creatologiei ca una dintre condițiile necesare meditației, care nu este numai mistică, ci este și artistică, științifică și filosofică, poate să fie și benefică, după zicala că răul are și părțile sale bune. Ceea ce ar putea să fie ilustrat prin activitatea editorială deosebit de intensă în aceste luni, la Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” al Academiei Române, la care a participat și subsemnatul, în calitate de cercetător asociat, specialist în arte vizuale și cinematografie, mai ales la prezentarea grafică a unora dintre cele 20 de cărți și șapte numere de reviste apărute până la începutul lunii septembrie din anul pandemiei.

Începem cu prezentarea celor șapte volume publicate de către acad. Alexandru Surdu, directorul Institutului.

Prima dintre lucrări se numește *De la Marea Unire la România Mare*, Editura Contemporanul, București, 2020, care cuprinde studiile referitoare la Primul Război Mondial, la jertfa de sânge a ostașilor români, la date inedite despre Marea Unire, despre semnificația Păcii de la Trianon și despre perioada de 20 de ani, din 1920 până în 1940, cât a durat România Mare.

Pe coperta cărții este redată harta cu granițele autentice ale României Mari, cu teritoriile pe care a început să le piardă chiar din 1920.

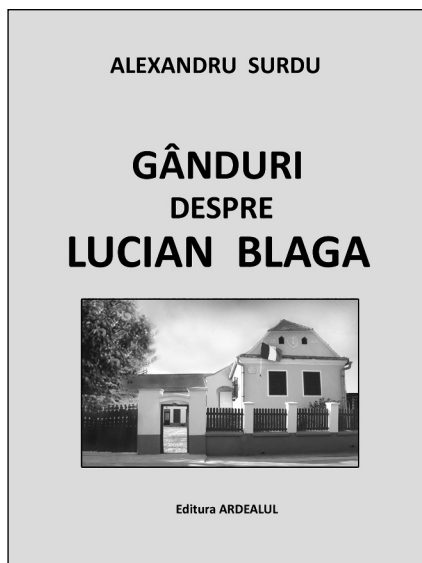

Acad. Alexandru Surdu

Eminescu și filosofia, Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2020, a fost lansată la mormântul poetului din Cimitirul Bellu. Pe copertă am redat o parte dintr-un peisaj de toamnă, cum credem că i-ar fi plăcut lui Eminescu, pe care autorul îl consideră Eroul nostru eponim, căci „dacă spui Eminescu, zici România, și dacă spui România, zici Eminescu!” El fiind și „omul deplin al culturii noastre”, cum îl numea filosoful Constantin Noica.

O parte din lucrare se referă la manuscrisele lui Mihai Eminescu, la a căror editare a contribuit acad. Alexandru Surdu, la semnificația lor filosofică și la cultura enciclopedică a poetului, la patriotismul acestuia, la valoarea perenă a

*Cercetător asociat, Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, doctor în cinematografie și media

scrierilor și a poeziilor sale și, în mod special, la hiperexactitatea ca trăsătură de caracter accentuată a poetului care l-a condus către perfecțiunea artistică.

Cartea *Gânduri despre Lucian Blaga*, Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2020, are pe copertă casa din Lancrăm unde a copilărit Lucian Blaga, în curtea căreia se desfășoară de regulă Simpozioanele anuale „Lucian Blaga”, organizate de Primăria localității Sebeș-Alba, al cărei cetățean de onoare este și acad. Alexandru Surdu. Anul acesta, din cauza pandemiei, simpozionul nu a avut loc la casa Poetului, dar primarul Dorin Nistor și prof. Nadia Mitrea, directoarea Centrului Cultural „Lucian Blaga” din Sebeș-Alba, au participat la Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, ediția jubiliară a XX-a, de la Târgu Mureș, unde a fost lansată cartea mai sus menționată a academicianului Alexandru Surdu (Târgu Mureș, 28 august 2020).

Lucrarea cuprinde relatări despre Lucian Blaga, pe care Al. Surdu le deține de la Constantin Noica și de la Vasile Băncilă. Este prezentată însă și propria părere a filosofului-poet despre el însuși, pe care autorul o republică în acest volum, după un manuscris pe care l-a obținut de la fiica lui Blaga, Ana Dorica sau Dorli, soția academicianului Tudor Bugnariu. Apoi autorul face o prezentare a concepțiilor filosofice ale lui Blaga, ocazie pentru expunerea propriei interpretări pentadice a sistemului filosofic al trilogiilor, dar mai ales a *Spațiului mioritic* și a *Sufletului Românesc*.

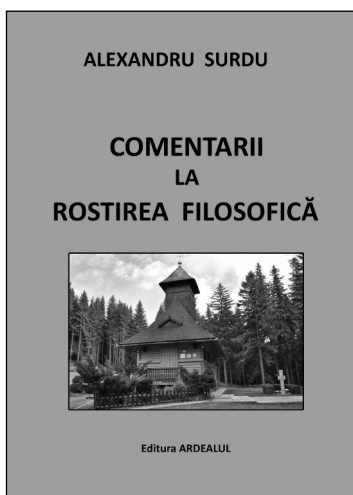
Cartea *Ordinul Cavalerilor Marmațieni*, Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2020, pe a cărei copertă am reprodus blazonul acestui ordin și Deviza *Vera fides usque ad mortem*, cuprinde o suită de studii și articole despre cultura, tradițiile, obiceiurile și originea nobiliară a descendenților din familiile lui Bogdan și Dragoș, ale voievozilor și cnejilor din secolele XIV și XV. Sunt menționate lucrările lui Ioan Cavalier de Pușcariu, Mihaly de Apșa și Alexandru Filipașcu despre Diplomele maramureșene pe care le posedă încă descendenții de astăzi ai nobilimii românești, printre care s-a aflat și academicianul Ionel-Valentin Vlad din familia Timiș de Borșa, fost președinte al Academiei Române.

Un studiu aparte este dedicat *Codicelui de la Ieud* în care se găsea o primă scriere în limba română, datată 1392, unde este vorba despre Legenda Sfintei Duminici și Sărbătoarea Duminicii, pe care o respectă până în zilele noastre tinerii și bătrânii marmațieni care se duc, îmbrăcați în costume tradiționale românești, la slujbele din bisericile lor de lemn cu turle înalte până la cer. Așa fac mai ales în zilele de hram ale mănăstirilor de la Dragomirești, Moisei și Bârsana, în fața cărora pot fi văzute zeci de mii de persoane, ceea ce dovedește marea și adevărata credință (*Vera Fides*) a marmațienilor.

Cartea cuprinde multe descrieri de locuri, tradiții și personalități, făcute cu un talent literar deosebit al autorului care are la suflet aceste meleaguri. O dovedește și întemeierea Asociației „Bogdan-Dragoș” a urmașilor nobilimii românești

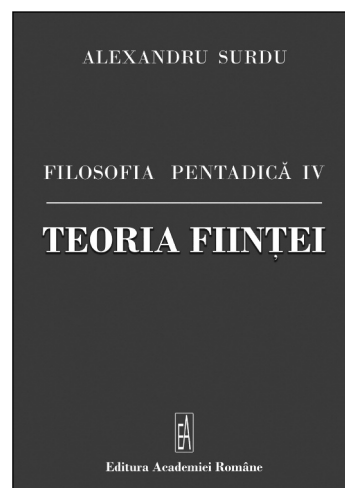
din Maramureș, dar și a centrelor de cercetări de sub egida Academiei Române organizate la Baia Mare, Sighetu Marmației, Giuleștii de Maramureș, Dragomirești și Săliștea de Sus. Acad. Alexandru Surdu este și cetățean de onoare al acestor localități și al Județului Maramureș. Dar meritul deosebit îl constituie începutul reorganizării urmașilor de nobili în Ordinul Cavalerilor Marmațieni.

Lucrarea *Comentarii la rostirea filosofică*, Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2020, este o ediție revizuită de Oana Vasilescu a cărții apărute în 2009, cu ocazia Centenarului „Constantin Noica”, pe care Alexandru Surdu îl consideră „învățătorul său întru cele filosoficești”.

Autorul face cu această ocazie o exegeză exhaustivă asupra Rostirii filosofice românești, tratând despre cele mai vechi încercări, dar, mai ales, despre contribuția lui Mircea Vulcănescu, pe care l-a și urmat Constantin Noica până la elaborarea „Sistemului rostirii filosofice românești”, în forma pentadică, apreciată în mod deosebit de către autor. Sunt tratate aici și probleme de strictă specialitate filosofică; cele referitoare la ființă, la devenire, la particula „întru” și la „devenirea întru ființă”. Lucrarea mai cuprinde și *Câteva gânduri despre Constantin Noica*, adică studii și articole scrise de Al. Surdu între anii 1982–1993 despre Noica, dar și despre Virgil Bogdan și Constantin Floru, din Școala lui Nae Ionescu, pe care a avut prilejul să-i cunoască și cărora le aduce un ultim omagiu.

Pe coperta cărții am reprodus o imagine a Schitului de la Păltiniș, în dreapta căruia se vede crucea de pe mormântul lui Constantin Noica.

Filosofia pentadică IV. Teoria Ființei, Editura Academiei Române, București, 2020, face parte dintre lucrările fundamentale din sistemul filosofic al academicianului Alexandru Surdu, care mai trebuie să cuprindă *Realitatea și Existența Reală*, la care ni se spune că lucrează intens. *Teoria Ființei* cuprinde tratarea pentru prima dată separat a celor trei facultăți de bază ale gândirii: Intelectul, Rațiunea și Speculațiunea și a celor două facultăți hibride ale gândirii: Intelectul Rațional și Rațiunea Speculativă. Distanța lor se face pentadic prin: 1) referințele ontice diferite; 2) procesele psihice distincte; 3) formele noetice deosebite; 4) limbajele acestora inconfundabile și 5) semnificațiile gnoseologice proprii ale fiecăreia dintre ele. În toate aceste domenii, autorul are contribuții originale, incontestabile, pe care le-a obținut în decursul îndelungatei sale activități de cercetător, din 1963 până astăzi, adică de aproape 60 de ani, și de profesor de peste trei decenii. Dar și rezultatele au fost pe măsură: 43 de cărți personale, numeroase editări și traduceri și aproape o mie de studii și articole. Asemenea marilor filosofi români interbelici, Alexandru Surdu încearcă să ne ofere și un sistem filosofic original, a cărui structură și metodologie ne-au fost deja expuse.

Acad. Alexandru Surdu este autor și coordonator al lucrării *Moderne aristotelische Forschungsergebnisse in Rumänien*, publicată în Band XIII, al colecției „Zur modernen Deutung der Aristotelischen Logik”, la Georg Olms Verlag, Hildesheim, Zürich, New York, 2020, la editarea căreia au contribuit și cercetătorii de la Institutul de Filosofie și Psihologie (Șerban N. Nicolau, ca autor, Marius Drăghici și Oana Vasilescu, la editare).

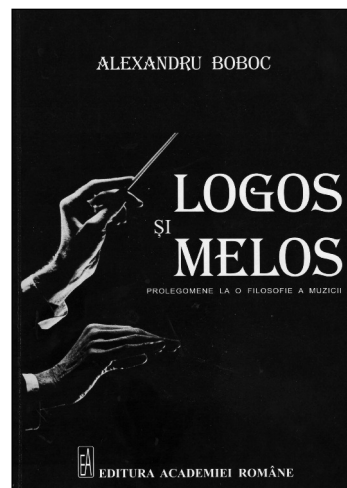

O lucrare de prestigiu pentru filosofia românească tradițională, preocupată de studii referitoare la interpretarea modernă a logicii lui Aristotel, pe profilul colecției amintite a Editurii Olms, care a mai publicat două lucrări românești, în Band IX, *Rumänische Beiträge zur modernen Deutung der Aristotelischen Logik*, în 2004, și lucrarea lui Alexandru Surdu, *Aristotelian Theory of Prejudicative Forms*, în Band X, din 2006.

Lucrarea din Band XIII (2020) este o antologie de studii aristotelice românești ale Institutului de Filosofie, începând cu lucrarea lui Dan Bădărău despre individual la Aristotel; lucrările lui Athanase Joja despre fundamentul predicăției în *Analiticele Secunde* și modalitatea în cosmologia aristotelică; studiile lui Alexandru Surdu despre universal în *Categoriile* lui Aristotel, despre adevăr și corectitudine în silogistica aristotelică și despre trivalență și tetravalență în interpretarea polivalentă a silogisticii aristotelice, și studiul despre tipurile de demonstrații utilizate de Aristotel în lucrarea *De Caelo*, elaborat de cercetătorul Șerban N. Nicolau.

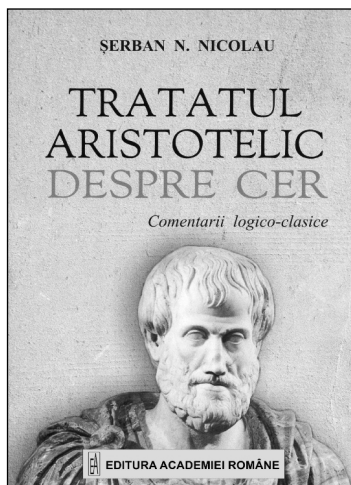
Academicianul Alexandru Boboc, fost cercetător al Institutului de Filosofie și Psihologie, coordonatorul Colectivului de istoria filosofiei universale a publicat, cu sprijinul financiar al academicianului Alexandru Surdu, lucrarea *Logos și Melos. Prolegomene la o filosofie a muzicii*, Editura Academiei Române, București, 2020. Autorul încadrează muzica, alături de celelalte arte, în sfera mai largă a culturii, care o dovedește filosofia culturii în genere, diferă de la o civilizație la alta prin ceea ce s-a numit „stil”. „Stilul cultural” sau „stilul unei culturi” cuprinde

și particularitățile fiecărei arte, chiar dacă acestea nu sunt întotdeauna evidente sau cunoscute. De pe urma unor culturi, cum s-a spus, nu ne-au rămas decât „o mână de cioburi”. Dar este evident că oamenii din acele vremuri nu se ocupau numai cu olăritul. Dar stilul de ornamentare a vaselor ne spune ceva și despre ceea ce se pune în acele vase și despre ocupațiile celor care le foloseau, dacă erau vânători sau agricultori, uneori și despre instrumentele muzicale pe care le foloseau și chiar despre sunetele care puteau fi produse. Ceea ce nu vom putea afla, ca și în cazul *melosului* antic grecesc, este ce melodii se cântau. Dar, cel puțin în ultima situație, cunoaștem în schimb *logosul*, pe care, într-un fel sau altul, trebuia să-l redea și *melosul*. Având în vedere că termenul „logos” însemna nu numai cuvânt, ci și ordine, rost și rațiune, chiar, artistic vorbind, rațiune de a fi (*logos tes ousias*), și melosul redă, în felul său specific, auditiv, rațiunea de a fi și modalitățile sale concrete, care diferă de la o epocă la alta și de la un capăt la altul al lumii.

Acad. Alexandru Boboc a mai publicat și lucrarea *Ce este nihilismul. Nietzsche în interpretări moderne*, Editura Paideia, București, 2020, în care expune principalele interpretări contemporane ale filosofiei lui Nietzsche, cu referințe speciale la M. Heidegger, G. Colli, M. Montinari și J. Simon. Lucrarea cuprinde, în afara unei expuneri generale asupra nihilismului european, câteva fragmente postume din opera lui Nietzsche și traducerea unor lucrări ale filosofilor enumerați, însoțită de note și comentarii.

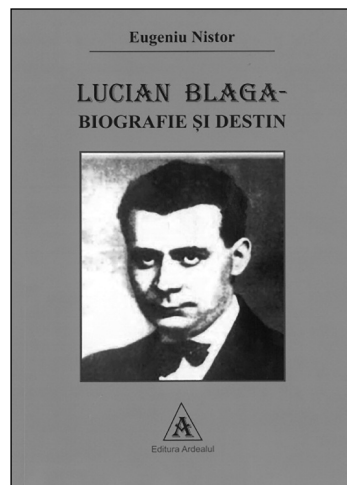

Cercetătorul Șerban N. Nicolau a publicat, cu sprijinul academicianului Alexandru Surdu, *Tratatul aristotelic Despre Cer. Comentarii logico-clasice*, Editura Academiei Române, București, 2020, în care cercetează mecanismul logic de alcătuire a tratatului *Despre Cer*, în spiritul teoriei aristotelice despre noțiune, judecată și raționament. Pentru aceasta face, în prealabil, o expunere a logicii aristotelice, urmând studiile elaborate de acad. Alexandru Surdu despre întregul *Organon* și aplicațiile sale. În felul acesta, va descoperi modalitățile de introducere și definiție ale noțiunilor astronomice, procedeele de elaborare a legilor și a principiilor în forme judicative, formele inferențiale, silogistice și demonstrative pe care le utilizează Aristotel. Cu această ocazie a descoperit și câteva tipuri speciale de demonstrație, cum sunt cele care pornesc de la argumente fizice și cele care pornesc de la argumente logice.

Cercetătorul Adrian Niță a publicat lucrarea *Epoca spiritului*, Editura Institutul European, Iași, 2020, în care tratează relația dintre suflet, rațiune și spirit, considerând că ar fi existat o epocă a sufletului, de la care s-a trecut la una a rațiunii, ajungându-se, în vremea noastră, la era spiritului. Prima, de tip religios, a stat sub semnul Sfântului Augustin, a doua este a raționalismului, a lui Descartes și a lui Leibniz, pe când ultima este a conștiinței și a înțelegerii, pe care o exprimă autori ca Marion, Ricoeur sau Chomsky.

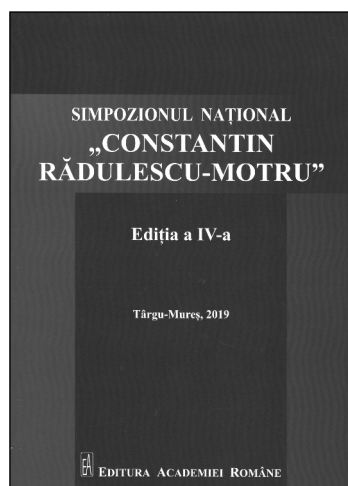
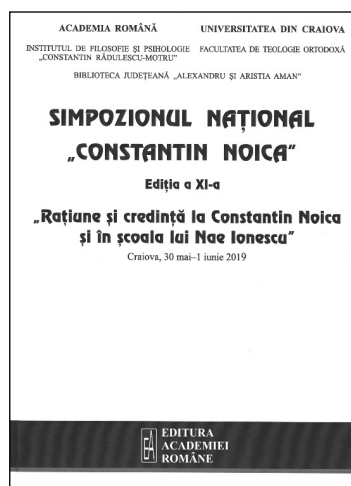
Cercetătorul Eugeniu Nistor a publicat monografia *Lucian Blaga. Biografie și destin*, Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2020. Este vorba despre

o cercetare deosebit de amănunțită a vieții lui Blaga, cu referințe la strămoșii acestuia și la întreaga lui familie, corectând, pe baza unei impresionante bibliografii, erorile comise anterior de alți exegeți și completând numeroase lacune referitoare la diferite perioade din viața poetului-filosof.

Cercetătorul Marian Nencescu a publicat la Editura Detectiv Literar, 2020, două lucrări, respectiv *Delicii istorico-literare* și *Artificii critice*, care cuprind incursiuni și observații din zona literaturii, a artei, a istoriei culturii și, cu precădere, a filosofiei. Demersul critic și estetic, ce poartă pecetea autenticității, a plecat deliberat de la ceea ce C. Rădulescu-Motru numea cândva „starea de personalitate” a artistului, respectiv de la observația că „într-o societate civilizată”, autenticitatea creatorului, a filosofului implicit, se cristalizează în funcție de componenta „morală” a demersului profesional.

Demne de menționat sunt și volumele care cuprind comunicările științifice ale cercetătorilor de la Institutul de Filosofie și Psihologie și ale altor participanți de la simpoziunile tradiționale anuale organizate de acad. Alexandru Surdu cu sprijinul diferitelor instituții de învățământ superior și de cultură și, de regulă, de oficialități ale localităților în care își desfășoară activitățile; de genul acesta este Simpozionul Național „Constantin Noica”, aflat la ediția a XI-a, ale cărui comunicări, pe tema „Rațiune și credință la Constantin Noica și în Școala lui Nae Ionescu”, susținut la Craiova, organizat de Institutul de Filosofie și Psihologie, în colaborare cu Universitatea din Craiova, Facultatea de Teologie Ortodoxă și Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman”, au fost publicate la Editura Academiei Române, București, 2020.

La fel și lucrările Simpozionului Național „Constantin Rădulescu-Motru”, ediția a IV-a, de la Târgu Mureș, ale Institutului de Filosofie și Psihologie, în colaborare cu Primăria Municipiului Târgu Mureș, Societatea Scriitorilor Mureșeni, Editura Ardealul, Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade”, Facultatea de Științe și Litere „Petru Maior”, apărute la Editura Academiei Române, București, 2020.

Lucrările Simpozionului Național „Lucian Blaga”, ediția I, cu tema „Spațiul mioritic, satul și sufletul românesc”, s-au desfășurat la Fărcașa (Maramureș), cu sprijinul Primăriei comunei Fărcașa și al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, din Baia Mare, și au fost publicate la Editura Academiei Române, București, 2020.

Se află în curs de publicare, la Editura Academiei Române, următoarele culegeri de studii, care apar anual, și cuprind cercetările întreprinse de colectivele specializate pe discipline filosofice ale angajaților și colaboratorilor externi ai Institutului de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” al Academiei Române:

- *Studii de istorie a filosofiei universale*, vol. XXVIII;
- *Studii de istorie a filosofiei românești*, vol. XVI;
- *Probleme de logică*, vol. XXIII;
- *Studii de Teoria Categoriilor*, vol. XII;
- *Studii de Epistemologie și de Teoria Valorilor*, vol. VI.

La Institutul de Filosofie și Psihologie apar și publicațiile periodice:

- „Revista de filosofie”;
- „Revue roumaine de philosophie”;
- „Revista de psihologie”;
- „Cercetări filosofico-psihologice”.

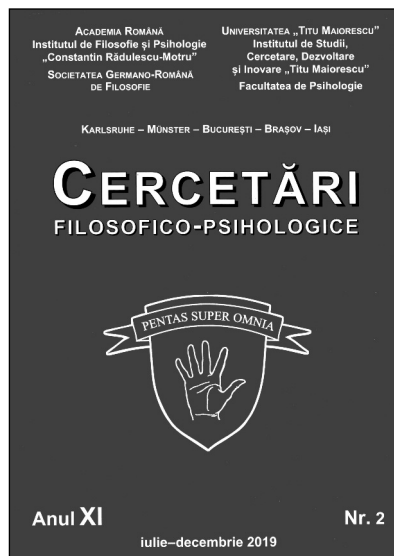
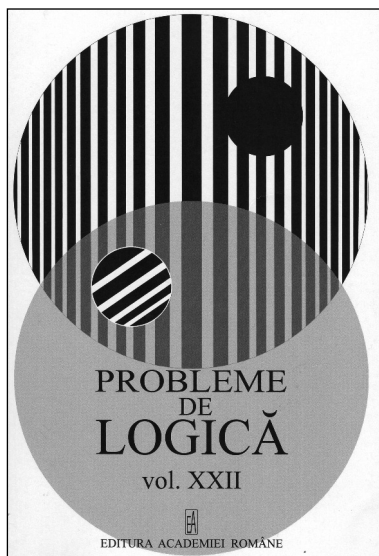
În cadrul centrelor de cercetări care colaborează cu Institutul de Filosofie și Psihologie au apărut următoarele publicații:

- La Centrul de Cercetări Teologice-Filosofice ale Obiceiurilor Românești din Maramureș, al orașului Dragomirești:

- *Simpozionul Național „Veghetori la obârșii”*, ediția a IV-a, cu tema „Rezistența anti-comunistă din Munții Țibleșului”, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2020.

- Revista „Cronica de Dragomirești”, An II, nr. 2, 2020.

- La Centrul de Cercetări Cultură și Civilizație, al orașului Sălișteea de Sus din Maramureș:

– *Simpozionul Național „Cultură și civilizație românească în Maramureș”*, vol. 10, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2020.

– Revista „Semnal”, An II, nr. 2, 2020.

• La Centrul de Cercetări Istorico-Teologice ale Credințelor și Cultelor din Maramureș, al comunei Giulești din Maramureș:

– *Simpozionul Național istorico-teologic din Maramureș*, ediția a IV-a, cu tema „Personalități maramureșene participante la Marea Adunare de la Alba Iulia”, Editura Arta Grafică, Sighetu Marmăției, 2020.

– Revista „Marmația Voievodală”, An I, nr. 1, 2020.

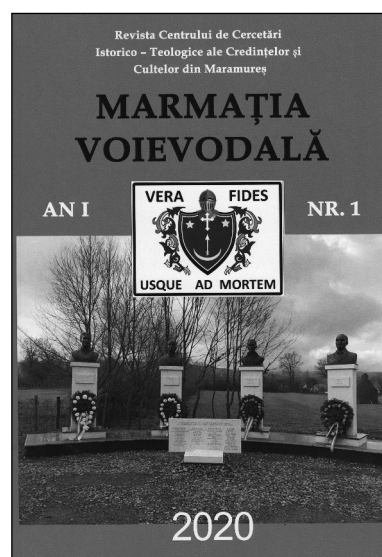
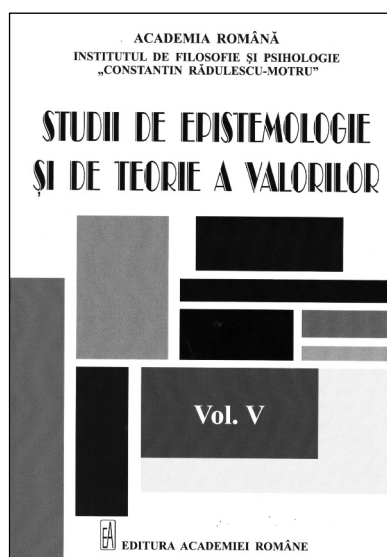
Menționăm cu această ocazie și simpozioanele organizate de Institutul de Filosofie și Psihologie

în ultimele luni, deoarece comunicările susținute vor alcătui volumele ce urmează să fie publicate în anul viitor:

– *Festivalul Internațional „Lucian Blaga”*, ediția a XX-a, Târgu Mureș, 27–30 august 2020, unde acad. Alexandru Surdu a susținut comunicarea *Cunoaștere și creație prin personizarea matricei stilistice a inconștientului*;

– *Simpozionul Național „Constantin Rădulescu-Motru”*, ediția a V-a, Târgu Mureș, 10–13 septembrie 2020 unde acad. Alexandru Surdu a ținut comunicarea *Rădulescu-Motru și apogeul filosofiei românești*.

Se poate considera că cercetătorii Institutului de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, cu toate restricțiile impuse din perioada

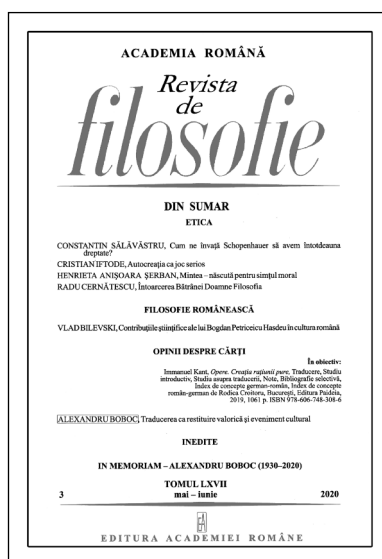

Câțiva participanți la simpoziioanele din Maramureș, Baia Mare, 2020

pandemiei, au obținut, chiar înainte de sfârșitul anului 2020, succese editoriale remarcabile, au publicat 20 de volume, dintre care 11 cărți personale și nouă volume colective (cinci cu studii de specialitate, o antologie publicată în Germania și trei volume de comunicări ale simpoziunilor), la care se mai adaugă studiile publicate în cele patru reviste ale Institutului,

plus cele trei volume ale centrelor de cercetări care colaborează cu Institutul și alte trei reviste ale acestor centre.

În speranța unor vremuri mai bune pentru filosofia românească și pentru cultura română, în genere, le dorim cercetătorilor de la Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru” noi și remarcabile succese editoriale.

Donația Bibliotecii „Petre Gârboviceanu” către Biblioteca Academiei Române (II)

Silviu-Constantin Nedelcu*

1. Conținutul registrului-inventar al Bibliotecii „Petre Gârboviceanu”

Acest registru-inventar al Bibliotecii „Petre Gârboviceanu” a fost donat Bibliotecii Academiei Române în 21 noiembrie 1949 și are un număr de 113 file.

În ceea ce privește analiza conținutului acestui catalog, ne-am propus următoarele obiective:

- identificarea localităților unde au fost tipărite majoritatea lucrărilor;
- limbile lucrărilor (franceză/română/germană etc.);

Un aspect foarte interesant al cercetării noastre ar fi și identificarea în colecțiile Bibliotecii Academiei Române a lucrărilor respective ce poartă autograful lui Petre Gârboviceanu sau alte însemnări ale acestuia¹.

2. Inventarul cărților din Biblioteca „Petre Gârboviceanu”

Așa cum spuneam anterior în primul număr al articolului, există un tabel cu un număr de 9190 de titluri de cărți, cuprins de la fila 1^r la fila 108^r. De precizat faptul că nu este vorba de 9190 exemplare, deoarece fiecare titlu conține 1–18 volume, unele titluri având chiar 1–6 dublete. Tabelul respectiv conține următoarele rubrici: 1) No.; 2) Format; 3) Numele autorului și titlul cărții; 4) Locul; 5) Anul; 6) Volum; 7) Dublet; 8) Valoarea cărții. Titlurile cărților înscrise în acest registru inventar au fost prescurtate din rațiuni de economisire a spațiului.

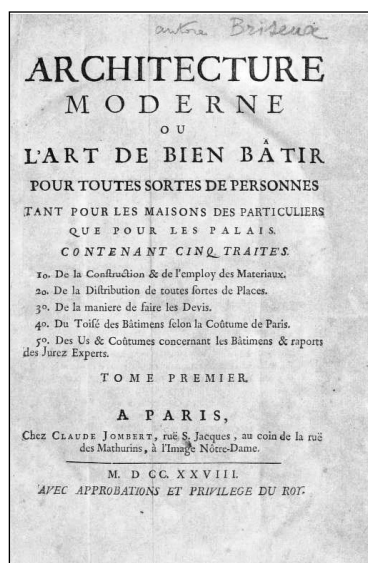
O serie de titluri de cărți de secol XVII și XVIII, române sau străine, ne-au atras atenția în mod deosebit. Dintre ele reținem următoarele:

- No. 95 – III – *Architecture moderne au l’art de bien bâtir...* Tome I, II – Paris – 1728 – 2 vol.²;
- No. 214 – II – *Voyage en divers etats d’Europe et d’Asie* – Paris – 1692 – 1 vol.³;
- No. 798 – Machiavel. *Oeuvres de Machiavel*. Tome I–VI, nouvelle édition – Hale – 1743 – 6 vol.⁴;
- No. 829 – Chompré, *Dictionnaire abrégé de la fable*, 5e édition – Paris – 1766 – 1 vol.⁵;
- No. 1062 – *Retorică adecă învățatură și întocmirea frumoasei cuvântări* – Buda – 1798 – 1 vol – 2 dublete⁶;
- No. 1071 – *Mémoires historique politiques fait en Turquie...* Tome I – Paris – 1790 – 1 vol.⁷;
- No. 1072 – Septchênes (M. De), *Histoire de la décadence de l’empire romaine*, Tome I–XVIII – Paris – 1788–1795 – 18 vol.⁸;
- No. 1073 – *Système de la nature...* – Londres – 1777 – 1 vol.⁹;
- No. 1211 – I – Cantemir (Demetrius), *Histoire de l’empire othoman*, traduite, Tome I–III – Paris – 1743 – 3 vol.¹⁰;
- No. 2383 – Hofmann (Carol Gattlob), *Introductio in lectionem Novi Testamenti* – Lipsiae – 1737 – 1 vol.¹¹;
- No. 2595 – Briot, *Histoire de l’état présent de l’empire ottoman* – Amsterdam – 1671 – 1 vol.¹²;
- No. 2601 – Voltaire, *Romans et contes de Voltaire...* Tome I–II – Paris – 1797 – 2 vol.¹³;
- No. 2628 – Ciceron, *Pensées de Ciceron*, IIe édition – Paris – 1754 – 1 vol.¹⁴;

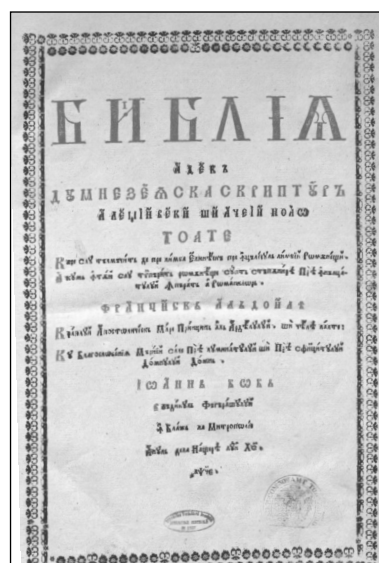
* Dr., bibliotecar, Biblioteca Academiei Române

Allgemeines Lexicon, Leipzig

Architecture Moderne, Paris

Biblia de la Blaj

- №. 2629 – Virgilii, *P. Virgilii Maronis Opera*, Tomus II–IV – Parissis – 1785 – 2 vol.¹⁵;
  - №. 2630 – Ferguson (Adam), *Histoire des progrès et de la chute de la République [Romaine]*, Tome II – Paris – 1791 – 1 vol.¹⁶;
  - №. 2795 – *De obşte gheografie* – Iaşi – 1795 – 1 vol.¹⁷;
  - №. 3404 – Abesci (Elias), *État actuel de l'empire ottoman*, Tome I – Paris – 1792 – 1 vol.¹⁸;
  - №. 3513 – Voltaire, *Zaira. Tragedii în cinci acte şi versuri* – [Paris] – 1732¹⁹ – 1 vol.²⁰;
  - №. 3538 – Perret (J.J.), *La pogonotomie ou l'art d'apprendre à se raser soi-meme* – Paris – 1769 – 1 vol.²¹;
  - №. 3539 – Klein (Samuil), *Logica adecă partea cea cuvântătoare a filosofiei* – Buda – 1799 – 1 vol.²²;
  - №. 3664 – Millot (L'Abbé), *Éléments d'histoire générale*, Tome III–VII, IX – Paris – 1788 – 6 vol.²³;
  - №. 3702 – Fontaine (La), *Fables choisies...* I Partie – Paris – 1745 – 1 vol.²⁴;
  - №. 3755 – Montesquieu, *Oeuvres de Monsieur de...* Tome II – Londres – 1769 – 1 vol.²⁵;
  - №. 3770 – Nicolle de la Croix (L'Abbé), *Géographie moderne*, nouvelle édition, Tome I–II – Paris – 1786 – 2 vol.²⁶;
  - №. 4169 – *Biblia adecă dumneziasca scriptură*, cu blagoslovenia... Ioan Bob – [Blaj] – 1795 – 2 vol.²⁷;
  - №. 4171 – *Allgemeines historisches Lexicon... derer Patrischen, propheten...* I–IV – Leipzig – 1722 – 4 vol.²⁸.
- În afară de cele 26 de titluri enumerate, restul cărţilor sunt de secol XIX şi XX. Unele dintre ele nu au anul de apariţie, iar altele nici locul publicării.
- Majoritatea cărţilor sunt în limba franceză, publicate în mare parte la Paris. Se regăsesc şi cărţi tipărite la Lyon, Londra, Leipzig, Viena, Buda, Bucureşti, Iaşi, Buzău etc.

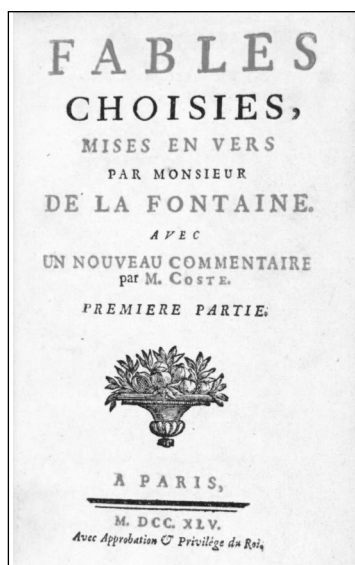
3. Inventarul revistelor din Biblioteca „Petre Gârboviceanu”

În continuarea listei cu cărţi există un inventar al revistelor, cuprins între filele 109^r–112^v, ce însumează un număr de 310 titluri.

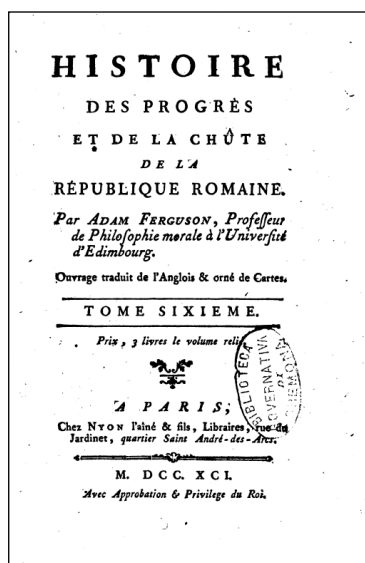
Rubricile tabelului diferă puţin faţă de inventarul cărţilor: 1) No.; 2) Format; 3) Numele revistei; 4) Anul; 5) Locul; 6) Volume; 7) Observaţii.

Dintre titlurile de reviste conţinute în inventar amintim câteva:

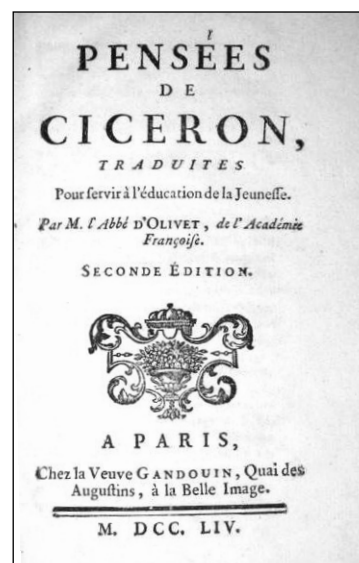
- „Viaţa literară” – Bucureşti – 1906;
- „Gazeta de Transilvania” – Braşov – 1838–1848;
- „Albina Românească” – Iaşi²⁹ – 1829–1849;
- „Lyra Română” – Bucureşti – 1879–1880;
- „Revista Teologică” – Iasi – 1883–1886;

Fables, Paris

Histoire des Progrès, Paris

Pensées de Ciceron, Paris

- „Curierul Românesc” – București – 1829–1845;
- „Analele parlamentare ale României” – București – 1831–1851;
- „Lucașfărul” – Sibiu – 1907–1910;
- „Arhiva istorică a României” – București – 1864–1865;
- „Revue Pédagogique Belge” – Bruxelles – 1888;
- „L'école maternelle” – Paris – 1882–1883;
- „Viața Românească” – Iași – 1906–1927;
- „Convorbiri literare” – Iași – 1872–1914;
- „Analele Societății Academice Române” – București – 1872–1932;
- „Noua revistă pedagogică” – București – 1901–1902;
- „Revistă pedagogică” – București – 1902;
- „Dacia Litterară” – Iași – 1840–1859;
- „Arhiva Dobrogei” – București – 1920;
- „Românul” – București – 1859–1861;
- „Timpulu” – București – 1856;
- „Gazeta de Moldavia” – Iași – 1850–1858;
- „Desbaterile Senatului României” – București – 1865;
- „Educatorul. Ziar pedagogic” – București – 1883;
- „Revista de pedagogie, filosofie, științe literare” – Iași – 1925.

Deși nu sunt publicații periodice, există și câteva titluri care au fost trecute aici, și anume:

- No. 68 – II – *Catalogul manuscriptelor românesci întocmit de I. Bianu* – 1897–1931 – București – 5 – 1 – 6 vol.³⁰;

- No. 70 – II – *Catalogul manuscriptelor grecești întocmit de C. Litzica* – 1909 – București – 1 vol.³¹;
- No. 108 – I – *Catalogul muzeului de Al. Tzigara Samurcaș directorul* – 1908 – București – 1 vol.³²;
- No. 177 – I – *Catalogul colecțiilor comisiunii monumentelor istorice* – 1913 – București – 1 vol.³³;
- No. 289 – I – *Catalog. Muzeul A. Simu* – 1910 – București – 1 vol.³⁴.

Concluzii

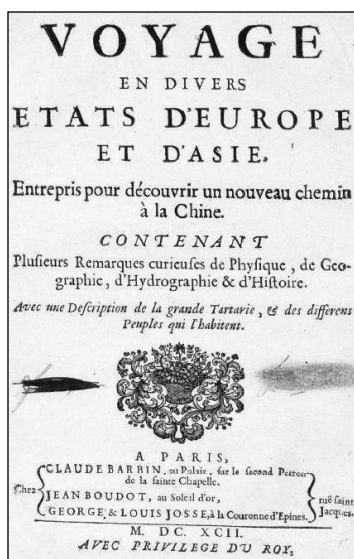
Acest instrument de lucru, foarte util atât pentru cercetători, cât și pentru toți cei care doresc să vadă o retrospectivă a lecturilor unui savant român de secol XIX–XX, ne prezintă o diversitate de titluri.

Majoritatea cărților sunt de secol XIX–XX, iar 26 de titluri sunt de secol XVII–XVIII, preponderent de limbă franceză, publicate la Paris. Există și cărți românești sau străine publicate la București, Buda, Leipzig, Viena ș.a.

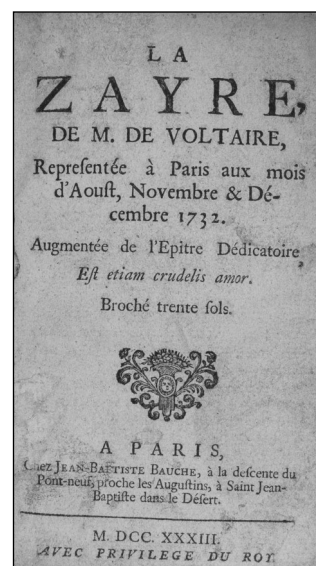
În ceea ce privește revistele, avem de-a face cu un fond bogat de titluri, majoritatea fiind de secol XIX, în mare parte presă românească de la începuturi („Albina Românească”, „Curierul”, „Transilvania” ș.a.). Regăsim și reviste de specialitate, de pedagogie, filosofie, literatură ș.a., dar și din alte domenii, precum matematică, agricultură, jurisprudență, ceea ce ne arată că Petre Gârboviceanu

Retorica, Buda

Voyage en divers etats d'Europe et d'Asie, Paris

La Zayre, Paris

era interesat nu numai de ceea ce se publica din domeniul său de activitate, ci și din alte domenii de cercetare.

Reținem faptul că au fost adăugate unele cataloage, precum cel al manuscriselor românești și al celor grecești, în inventarul revistelor, deși ele nu au legătură cu acesta.

O observație pe marginea consultării și analizei acestui registru inventar este aceea că au fost mai multe etape de redactare a acestuia, lucru care lesne se poate observa din stilurile diferite de scriere, în cazul inventarului de carte, filele 107–108.

Foarte interesantă și utilă ar fi o ediție critică a acestui instrument adăugând, pe lângă transliterația propriu-zisă a acestui registru-inventar, și coatele din catalogul Bibliotecii Academiei Române.

Note

1. Acest aspect îl vom dezvolta într-un viitor studiu, pe care-l vom publica într-o revistă de specialitate de biblioteconomie.

2. Biblioteca Academiei Române, Registrul-inventar al donației Bibliotecii „Petre Gârboviceanu”, f. 2^r.

3. *Ibidem*, f. 3^r.

4. *Ibidem*, f. 10^r.

5. *Ibidem*, f. 10^v.

6. *Ibidem*, f. 13^v.

7. *Ibidem*, f. 13^v.

8. *Ibidem*, f. 13^v.

9. *Ibidem*, f. 13^v.

10. *Ibidem*, f. 15^r.

11. *Ibidem*, f. 29^r.

12. *Ibidem*, f. 31^v.

13. *Ibidem*, f. 31^v.

14. *Ibidem*, f. 32^r.

15. *Ibidem*, f. 32^r.

16. *Ibidem*, f. 32^r.

17. *Ibidem*, f. 33^v.

18. *Ibidem*, f. 41^r.

19. Titlul original al operei lui Voltaire este *La Zayre* și a apărut la Paris în 1733, nu în 1732, așa cum este consemnat în registrul-inventar al cărților.

20. *Ibidem*, f. 42^r.

21. *Ibidem*, f. 42^v.

22. *Ibidem*, f. 42^v.

23. *Ibidem*, f. 44^r.

24. *Ibidem*, f. 44^v.

25. *Ibidem*, f. 45^r.

26. *Ibidem*, f. 45^r.

27. *Ibidem*, f. 49^v.

28. *Ibidem*, f. 49^v.

29. În text apare scris *Eșii* în loc de *Iași* cf. *Ibidem*, f. 109^v.

30. *Ibidem*, f. 109^v.

31. *Ibidem*, f. 109^v.

32. *Ibidem*, f. 110^r.

33. *Ibidem*, f. 111^r.

34. *Ibidem*, f. 112^r.

Trianonul în publicistica maghiară din Transilvania (1920–1921)

Alexandru Porțeanu*

Spre sfârșitul Primului Război Mondial, aproape toți liderii politici maghiari realiști, de toate orientările politice, și majoritatea maghiarilor erau destul de conștienți de mersul iminent al evenimentelor din punct de vedere teritorial, de faptul că noua Ungarie, ce va deveni independentă, va avea o configurație teritorială restrânsă la zona reprezentată de majoritatea maghiară.

Schimbarea „imperului” (a stăpânirii politico-statale) a fost întâmpinată de maghiari printr-o stare de spirit frustrantă. Prin noua frontieră româno-ungară, maghiarii din Transilvania au fost separați de patria-mamă, ca și celelalte grupuri minoritare maghiare din statele succesorale. Noua situație a produs maghiarilor o sensibilă dezorientare politică. Speranțele lor concrete se orientau spre Conferința de pace. Preocuparea generală principală se îndrepta spre faza finală a acesteia, care se va încheia prin Tratatul de Pace dintre Puterile Aliate și Asociate și Ungaria, semnat la Trianon la 4 iunie 1920 și intrat în vigoare numai după ratificarea sa întârziată de către Ungaria (26 iulie 1921).

În acest cadru de ansamblu, în mod lent și treptat, starea de spirit a maghiarilor, îndeosebi a celor rămași în afara Ungariei, a evoluat în direcția din care se va desprinde ideea adaptării și a integrării lor în noile realități. Aceste coordonate au favorizat unele dezbateri de idei în coloanele presei maghiare din Transilvania, asupra modalităților, obiectivelor și soluțiilor social-politice pentru viitorul apropiat și perspectivele social-identitare maghiare.

La 7 mai 1920, „ziarul politic” „Szamos” („Someșul”) de la Satu Mare (redactor responsa-

bil Dénes Sándó) își informa cititorii despre întâlnirea la Satu Mare a unor oficialități române și cehoslovace pe problemele frontierei dintre cele două state, îndeosebi funcționarea căii ferate dintre Satu Mare și Sighetul Marmăției, al cărei traseu trecea de la Halmeu pe Valea Tisei superioare prin Cehoslovacia, fiind singura legătură feroviară a Maramureșului cu Țara. Urmărind dezbaterile din presa română, același ziar „Szamos” (8 mai 1920) aprecia cu anumită exagerare că publicația „Renașterea română” ataca Partidul Național Român din Transilvania pentru pretinse aspirații separatiste; acestor aserțiuni inexacte le-a răspuns prompt ziarul „Patria” de la Cluj, organul PNR. Încercând să pătrundă în culisele tratativelor de pace, ziarul „Szamos”, din 9 mai 1920, reproducea un interesant articol al lui Alexandru Vaida Voievod publicat în „Gazeta Transilvaniei”.

În ansamblu, presa maghiară din Transilvania din perioada mai-iunie 1920 și-a bazat informațiile referitoare la evenimentele în curs de desfășurare pe sursele din principalul centru politic european, Parisul, unde se desfășurau lucrările Conferinței de pace, pe cele de la Viena, Praga ș.a. Cu referire directă la Transilvania erau urmărite cu atenție deosebită cele din presa română de la București și din Transilvania. Este de luat în considerare și faptul că, la fel ca pretutindeni, presa din România era supusă regimului cenzurii, care lăsa spații sau coloane întregi albe din paginile multor ziare.

Presa maghiară din Ungaria era dominată de spiritul depășit al menținerii integrității teritoriale a „Ungariei Mari”, al hegemoniei și oprimării naționalităților.

*Profesor universitar dr.

Spre deosebire de aceasta, presa maghiară din Transilvania era orientată spre obiectivele realiste ale maghiarilor din noul cadru statal al României Întregite. Acele obiective priveau problemele identitare ale minorității maghiare, cultivarea limbii, culturii, a specificului lor propriu, precum și adaptarea lor treptată la noua situație. Intelectualitatea maghiară din Transilvania a îndeplinit un rol important în aceste desfășurări spirituale și sociale. Aceste tendințe obiective, pozitive, permiteau inclusiv formularea întrebării retorice: „Ce s-ar întâmpla dacă Ungaria nu ar semna condițiile păcii?” – titlul unei analize publicate de ziarul săptămărean „Szamos” la 16 mai 1920. Ipoteza, desigur eronată, era generată de dificultățile, întâzierile și tergiversările provocate de delegația ungară în negocierea Tratatului de Pace. Corespondentul de la Paris al ziarului budapestan „Az Est” („Seara”) înfățișa tendențios un asemenea scenariu, inclusiv iluzia menținerii prelungite a situației provizorii, punându-și întrebări referitoare la o eventuală intervenție militară a României și luând mai puțin în considerare poziția Puterilor Aliate, care nu putea fi decât fermă. În realitate, prin capitularea Ungariei (armistițiul de la Belgrad din 15 noiembrie 1918) au încetat operațiunile militare, dar, din punct de vedere politico-juridic și de drept internațional, Ungaria continua să se afle în stare de război cu Puterile Aliate și Asociate până la semnarea Tratatului de Pace, care urma să consemneze încetarea stării de război și posibilitatea reluării relațiilor diplomatice ale Ungariei. Prelungirea incertitudinilor ar fi obligat Puterile Aliate și Asociate să procedeze în consecință, conform stării de război, la ocuparea militară și introducerea administrației militare în Ungaria. O asemenea perspectivă iminentă era fără precedent istoric, deosebit de agravantă pentru răspunderea ce revenea Ungariei. Soluționarea ei a venit prin scrisoarea ultimativă adresată Ungariei la 6 mai 1920 de Conferința de pace („scrisoarea Millerand”).

Liderii Ungariei, reprezentate la Conferința de pace, erau încă exponenți ai politicii hegemoniste, de oprinare a naționalităților. În ultima ședință a delegației ungare de pace, contele Albert Apponyi, referindu-se la primirea textului Tratatului de pace cu mențiunea că „el este definitiv, nu poate fi modificat vreodată”, a considerat faptul în sine ca

un ultimatum, continuând să afirme că acest Tratat nu poate fi acceptat decât cu modificări substanțiale („Nagyvaradi Naplo”, jurnalul orădean, din 30 mai 1920). Spre deosebire de Apponyi, contele Teleky Pal, ministrul ungar de Externe, își exprima speranța că Ungaria micșorată va putea deveni Ungaria independentă, înfloritoare prin munca ei creatoare, prin regenerarea economică, prin puterea culturii, în relații bune cu puterile europene și cu vecinii săi („Nagyvaradi Naplo”, redactor responsabil Fehér Dezső, 20 mai 1920). Obiectivul redobândirii independenței maghiare, după aproape 400 de ani de la Mohács, avea acum o importanță istorică majoră. Presa maghiară din Transilvania relatea, de asemenea, despre dezbaterile Tratatului de pace cu Ungaria în Camera Lorzilor de la Londra, inclusiv aspectele sale contradictorii („Szamos”, 23 mai 1920).

O notă aparte, specifică în peisajul presei maghiare din Transilvania, aducea „săptămănalul politic și critic” „Új Ember” („Omul Nou”) de la Cluj, organ al opoziției democratice de stânga, redactor responsabil Roboz Imre; editorialul din 30 mai 1920 considera că Ungaria trebuie „să înceteze cu toate acele nu, nu, niciodată, ceea ce înseamnă sfârșitul politicii imperialiste și iredentiste, căci va veni timpul când pacea va fi garantată de către un guvern activ al cetățenilor și muncitorilor maghiari cinstiți”.

„Ziarul politic independent” „Újság” („Gazeta”. Noutate) din Cluj, continuator al orientării independist-pășoptiste din Transilvania (redactor responsabil Szász Endre) prelua, la 2 iunie 1920, relatările din „Neue freie presse” referitoare la nota adresată de Apponyi lui Millerand, în care explica insidios motivele demisiei sale din fruntea delegației ungare: Conferința de pace nu a dispus consultarea voinței populare nici din Ungaria, nici din teritoriile dezlipite, știrbind astfel dreptul popoarelor la autodeterminare, pe care chiar Conferința l-a clamat. Deoarece revoluțiile și demonstrațiile naționale erau considerate în dreptul internațional ca expresii ale autodeterminării, Apponyi susținea în contradictoriu că ele nu ar fi avut drept de reprezentare (!).

Același ziar clujean „Újság” publica în ajunul evenimentului (3 iunie) editorialul *Holnap* (*Măine*), în care formula întrebări existențiale,

speranțe vagi și întrebarea dacă în final va fi mai bine sau va fi o pace rea?

Primul și cel mai important articol despre semnarea Tratatului de la Trianon a apărut în presa maghiară din Transilvania la Cluj, în „Új Világ” („Lumea nouă”, ziar politic independent, democrat, redactor responsabil Győri Illés István, care avea o filială administrativă la București). La 6 iunie 1920, el reproducea articolul semnat de Sextil Pușcariu în „Dacia” de la București în ziua precedentă, 5 iunie 1920. Accentul principal al analizei era pus pe perspectivele relațiilor româno-maghiare. „Să căutăm toate punctele de contact cu concetățenii maghiari. Ținuta noastră față de ei va depinde de felul cum vor primi situația consacrată prin Tratatul de pace [...] Va trebui ca și concetățenii noștri neromâni să se obișnuiască cu gândul că poporul român trebuie să capete toate acele drepturi și instituții de care era lipsit înainte... Punctele de contact le vom găsi pe terenul științei, al artei, al cointeresării economice. Vechile vrajbe naționale se vor uita de la sine”. Celălalt ziar clujean, „Újság”, din 8 iunie 1920, relatează semnarea păcii ungare din „vinerea neagră”, referindu-se la ziarele românești „Patria” din Cluj și „Dimineața” din București, ambele din data de 5 iunie, deoarece după semnarea Tratatului din 4 iunie, presa din Budapesta a apărut cu întârziere. Comentarea evenimentelor se declara de orientare național-creștină, împotriva celor distructive, pentru marcarea însemnătății cultural-istorice a evenimentului. Informarea și analiza actului au apărut cu promptitudine, în cel mai scurt timp posibil, în ambele ziare.

Este semnificativ faptul că presa maghiară din Transilvania a acordat atenția prioritară surselor oficiale românești de la București. Sursele informative ungare de la Budapesta treceau în mod deliberat în planul secundar al presei maghiare din Transilvania, din cauza inevitabilei exacerbări a subiectivismului lor. Completarea informațiilor s-a făcut prin referirea la surse din presa europeană, cu precădere la cea franceză. Evenimentul a focalizat atenția publică timp de câteva zile, cum era de altfel firesc („Aradi kozlony”, „Szamos”, „Új Világ”, „Nagyvaradi Naplo”, „Ellenzek”, „Újság”). Câteva texte, puține, sau pasaje din aceste articole erau cenzurate.

Faptul că presa maghiară din Transilvania a acordat prioritate informațiilor parvenite din surse românești sau străine nu însemna nicidecum o procedură tactică prestabilită, ce ar fi putut trăda o anumită tendință de eschivare de la îndatoririle ce-i reveneau, ci dimpotrivă. Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie articolul de fond al ziarului clujean „Ellenzek” („Opoziția”, ziar politic independent, redactor responsabil dr. Dobó Ferenc) din 9 iunie 1920 intitulat *S-a pecetluit*: „Tratatul de Pace se referă în primul rând la Ungaria. Deși privește toată maghiarimea, nu înseamnă că toți maghiarii vor trebui să dispară de pe teritoriile dezlipite [...]. Noul stat nu poate pretinde de la maghiarul transilvan decât să fie un bun cetățean, dar nu poate să ceară nimănui să nu fie bun maghiar. Noi, cei de aici, avem de îndeplinit o menire. Suntem cu toții reprezentanții cuvântului maghiar, ai cărților maghiare, ai cântecelor, culturii și gândirii noastre. Menirea noastră este să trăim și să rămânem aici, iar în condițiile noii vieți să susținem acea spiritualitate care este a noastră și pentru ocrotirea căreia tocmai Tratatul de Pace ne asigură drepturi solide”.

În aceeași direcție pozitivă, „Új Világ”, din 12 iunie 1920, publică articolul *Iorga despre pacea ungară*, tradus din „Neamul românesc”: „Ungurul din Ardeal, din Bacica și din slovacime poate fi ținut legat de seminția lui printr-un avânt de civilizație [...], care reclamă o liniște sufletească sprijinită pe conștiința de drept pentru sine, dar și pentru alții. Și atunci, în interesul mării civilizații umane ne putem înțelege foarte bine”. Este însă de semnalat faptul că traducătorul acestui articol a recurs la un mic exces de zel, îngroșând tușa semantică a unor cuvinte și chiar atribuindu-i lui Iorga o referire la Horthy, inexistentă în original: *traduttore, traditore...*

Gazeta săptămânală „Maramoros” („Maramureșul”, redactor responsabil Harsany Istvan) de la Sighetul Marmației, din 13 iunie 1920, publică o revistă a presei despre semnarea păcii ungare, precedată de un întins articol redacțional intitulat *Nu știm*, care formula o serie de întrebări dubitative neîntemeiate, referitoare la viitorul unității etnografice a maghiarimii. Cu referire la Trianon, gazeta „Maramoros” va consacra „comemorării” sale un „număr special” la 4 iunie 1922.

Săptămânalul clujean „Új Ember”, din 13 iunie 1920, scria în editorialul intitulat *După semnare*: „Maghiarii au semnat pacea, dar noi încă nu știm ce va urma după pace”. Evidențind răspunderile Ungariei pentru provocarea și desfășurarea războiului, articolul constata agravarea contradicțiilor sociale din Ungaria și remarca atitudinea diplomației românești. „Evenimentele au dovedit că poporul maghiar dorește pacea”.

Săptămânalul social-politic „Szilágyság” („Sălajul”, redactor responsabil și conducătorul rubricii politice Somogyi Endre) de la Zalău, din 18 iunie 1920, încheia suita organelor presei social-politice maghiare din Transilvania referitoare la Trianon. Editorialul intitulat *În jurul păcii ungare*, semnat de Rónai Aross Lajos, deși cenzurat pe majoritatea spațiului său, sublinia necesitatea ratificării cât mai grabnice a Tratatului de către Parlamentul Ungariei și formula ideea concludivă asupra urmărilor sale benefice: „Pacea va avea drept rezultat bun și faptul că odată cu restabilirea ordinii publice va reapărea în viață libertatea cuvântului, a întrunirilor, a presei, iar noi, aici, popoarele Transilvaniei – maghiarii, românii, șvabii, sașii – vom dezbate cu toată sinceritatea treburile noastre comune”.

Săptămânalul literar-artistic și social-politic „Erdélyi Szemle” („Revista ardeleană”) de la Cluj s-a remarcat în domeniul cultural-literar prin numele unor autori, ca Márki Sándor, Berde Mária, Cholnoki Jenő, Reményik Sándor (poet și redactor-șef). Ca ecou caracteristic al Trianonului, creațiile lui Vegvari Koltemeniek (*Poemele sfârșitului așteptat*), ale lui Remenik Sandor, se înscriu printre cele apreciate ale epocii. Revista a adoptat, din ianuarie 1921, titlul de „Pásztor tüzet” („Foc de păstori”) care va promova noi curente literare. Poemele susmenționate au făcut obiectul unui amplu studiu *Trianon in Transylvanian Hungarian Literature: Sándor Reményik's „Végvári poems”* (Pittsburgh, 1985) de Várady Huszár Ágnes (Duquesne University, Studies in History).

Marcarea primului an de la Trianon, în iunie 1921, la Huedin, a fost însoțită de lansarea controversatului manifest politic „Kiáltó Szó” („Cuvânt strigător”), din care cenzura a eliminat unele pasaje, iar difuzarea sa nu a fost autorizată. Autorul principal al manifestului a fost arhitectul, publicistul și artistul Károly Kós, împreună cu colaboratorii săi Zágony István (capitolul „Drumul maghiarilor în secolele XIX și XX”) și Paál Árpád (capitolul „Sistemul de activitate politică”, pentru colaborarea cu partidele parlamentare din România). Textul reprezenta un strigăt de durere pentru situația maghiarilor din Transilvania, în sensul conceptului dreptului la durere al oricărui popor, enunțat de filosoful-disident anticomunist Göncz Árpád, primul președinte al Ungariei democratice (1990). Dincolo de acestea însă, manifestul-proiect „Kiáltó Szó”, din 1921, lansa destul de timpuriu ideea autonomiei maghiarilor minoritari.

Exemplificările de mai sus au fost selectate dintr-un număr mai mare de referințe publicistice privind Trianonul, eliminând pe cele unilaterale sau tendențioase. Perioada tratată (1920–1921) oferă imaginea originală, naturală a fondului temei, a semnificațiilor sale reale. În perioadele și fazele următoare, ele vor fi alterate într-o anumită măsură, prin interferența și succesiunea diferitelor conjuncturi politice nefavorabile. Astfel au început treptat unele alunecări pe panta descendentă a tendințelor revizioniste, contrare esenței Trianonului.

În lumina celor de mai sus, exprimări extremiste de tipul „Vesszen Trianon” („Să piară Trianonul”) sunt nu numai aberante, ele putând reprezenta un pericol împotriva libertății popoarelor, a democrației și a păcii internaționale.

În acest cadru de ansamblu, publicistica maghiară transilvăneană a anilor 1920–1921 a reprezentat un punct de plecare, un reper semnificativ al istoriei și al consecințelor Trianonului.

Antropologia și bucuria ideilor

Gheorghită Geană*

Un imperiu al cunoașterii și totodată un templu pe care omul îl edifică adunând experiență – acestea sunt două dintre perspectivele asupra antropologiei oferite în dar de cercetătorul și profesorul Gheorghită Geană în cadrul unui interviu acordat lui Cătălin Mosoia, jurnalist de știință, Biroul de comunicare al Academiei Române.

Cătălin Mosoia: Stimate domnule profesor, sunteți prezentat în diverse lucrări ca antropolog, filosof și sociolog. Care este ordinea pe care o preferați?

Prof. dr. Gheorghită Geană: Îmi vine greu să răspund. Înainte de 1989, nefiind afiliat politic, nu am avut înputernicirea și acceptul să predau la Universitate. După 1989 am fost invitat să predau, mai întâi, la Facultatea de Filosofie, apoi la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, unde, după câțiva ani, am fost invitat să intru în Catedră ca profesor titular. În aceeași perioadă am fost invitat să conduc doctorate la Facultatea de Filosofie. Așadar, eram titular la Sociologie și conduceam doctorate la Filosofie.

Antropologia culturală s-a dezvoltat în cadrele științelor social-umane – orientarea britanică în antropologie se numește chiar „antropologie socială”, iar britanicii consideră antropologia non-biologică drept o ramură a sociologiei, care se ocupă mai ales de populațiile exotice. Deci sunt motive ca antropologia să fie considerată o disciplină de tip sociologic. În Statele Unite este preferată formula „antropologie culturală” – cu deschidere însă nu spre filosofia culturii, cum s-ar putea crede, ci spre etnologie și spre

o sociologie permisivă față de psihologie și față de istorie.

O convertire insolită

Formația mea primordială este de filosof – am absolvit Facultatea de Filosofie, iar la vremea respectivă, în Universitate, nici nu se țineau cursuri de sociologie. Inserția mea în antropologie (în 1967, în calitate de cercetător la actualul Institut de Antropologie „Francisc Rainer” al Academiei Române) a fost un fel de convertire, în care însă am păstrat esența primei mele formații. După o experiență de peste 25 de ani de teren m-am profilat pe exploatarea epistemologică, teoretică, filosofică a unor teme de antropologie, integrând în considerațiile mele și datele de teren pe care le-am obținut în experiențele de lucru concret.

Cătălin Mosoia: Înțeleg că activitatea dumneavoastră științifică se desfășoară pe două paliere: practică (sau de teren) și teoretică.

Prof. dr. Gheorghită Geană: Antropologia este o disciplină de teren – se spune că atunci când doi antropologi se întâlnesc întâia oară, se întreabă reciproc unde au făcut teren. Terenul este legat de ceea ce se numește în limbajul conceptual de limbă engleză *fieldwork*, cercetarea de teren, munca de teren. La un moment dat, am fost invitat să susțin la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu o conferință, pe care am intitulat-o „Cultura antropologică” și atunci am avut această revelație, această iluminare aproape, potrivit căreia aș putea să-mi intituliez cursul de la Filosofie „cultură antropologică”, în loc de „antropologie culturală”.

*Cercetător, Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer” al Academiei Române, profesor de cultură antropologică și de antropologia artei, Universitatea din București

Cred că, între disciplinele social-umane, *antropologia este o disciplină emblematică*. La fel cum este fizica în câmpul științelor naturii – chimia, fizica și biologia sunt științe ale naturii, dar este una care se cheamă „fizică”, de la *physis* (*natură*). La fel stau lucrurile și în câmpul cunoașterii social-umane. Toate disciplinele care se ocupă de om – sociologia, psihologia, istoria oamenilor, demografia – sunt discipline care au în obiectiv lumea umană, adică au o dimensiune antropologică, dar între ele este una care se ocupă anume de fenomenul „om”, într-un mod specific. Problema este ca atunci când vorbești în numele antropologiei să o faci conștient de locul unde te plasezi. Poți să vorbești despre antropologie în sens slab – nu este un termen peiorativ, el se folosește ca atare în logică –, adică pe seama acelei dimensiuni generale, menționate anterior, dar poți să vorbești în numele antropologiei și în sens specific, în sens tare, adică să faci cercetare de teren, să utilizezi metodele antropologiei și conceptele acesteia. Fiind, cum spuneam, o disciplină emblematică, antropologia se oferă drept o nepuizabilă sursă de interpretări epistemologice (de filosofie a științei) –, prilej și pentru mine de a-mi cultiva niște îndrăzneli teoretice (pe care le-ați sesizat).

După conferința de la Sibiu, am schimbat titlul cursului de la Filosofie în curs de „cultură antropologică”. Mi-am zis că dacă studenții de la Filosofie, înclinați spre exercițiul speculativ, se îndreaptă mai greu spre cercetarea de teren, date de antropologie e bine să aibă – fie pentru orizontul lor intelectual, fie în vederea exploatării acelor cunoștințe într-o hermeneutică epistemologică. (Nu trebuie omis, totuși, că, de-a lungul anilor, am avut și câțiva studenți și doctoranzi cu pregătire în filosofie, teologie sau istorie, care au devenit remarcabili antropologi de teren.) În această ordine a lucrurilor, și astăzi mai predau la Filosofie, la școala doctorală, un tandem de cursuri: un curs de fundamente pe care l-am intitulat „cultură antropologică” și un curs de „antropologia artei”, ca un fel de derivație specială în interiorul antropologiei.

Antropologia artei, în complexul categoriilor universale ale culturii

Chiar este vorba de un sens foarte special când vorbesc despre antropologia artei. Plecând de la

Prof. dr. Gheorghiuță Geană

condiția artei de componentă a ceea ce s-au numit, la un moment dat, „categorii universale ale culturii” – categorii, nu în sensul aristotelician sau kantian al cuvântului, ci într-un sens mai pozitivist, adică de grupe, de categorii, de zone ale comportamentului uman. Astfel de categorii au generat, bunăoară: antropologia economică, antropologia politică, antropologia juridică, antropologia religiei – ș.a.m.d. În acest ansamblu se integrează și antropologia artei...

Cultura, în sens antropologic

Pentru că trebuie să avem în vedere faptul următor: în antropologie, când se vorbește despre cultură se înțelege un pic altceva decât ceea ce se înțelege în filosofie și decât ceea ce înțeleg oamenii în general. În limbajul comun, când vorbim despre cultură ne referim, de regulă, la ceea ce ține de creativitatea umană. S-au făcut distincții între oameni care au cultură și oameni care nu au cultură – primitivii au fost numiți, la un moment dat, popoare lipsite de cultură. Cu toate acestea, în sens antropologic, nu există popor și nu există individ fără cultură, întrucât antropologia operează cu o semnificație aparte: cultura în sens antropologic înseamnă comportament uman bazat pe norme – de exemplu, regula (sau norma) de a nu traversa strada pe roșu este o normă culturală. Prin urmare, în sensul acesta larg, nu există popor fără cultură și individ fără cultură. Cu înțelesul acesta s-a vorbit la un moment dat de categorii

universale ale culturii. Altfel spus, cultura este tot ceea ce, într-un mediu, se datorează omului.

Apoi comportamentul uman are diverse zone de manifestare. Omul a inventat anumite norme privind asigurarea hranei și a vieții de toate zilele, iar acestea intră în comportamentul economic; alte aspecte sunt legate de comportamentul politic, organizarea socială, autoritate, clase sociale; există, de asemenea, o zonă a comportamentului juridic – de exemplu, țăranii făceau deosebire între „lege” și „obicei”: obiceiul era pentru ei legea strămoșească, în vreme ce prin lege înțelegeau o dispoziție a statului; acestea sunt chestiuni de antropologie juridică. Există, mai departe, o antropologie a religiei – trebuie să facem distincția între antropologia religiei și antropologia religioasă; teologii când vorbesc despre om fac antropologie religioasă, în schimb, Mircea Eliade a fost suspectat că, ocupându-se de toate religiile lumii, nu ar avea o religie anume. Vorbim aici de detașarea dintre omul de cercetare și obiectul de cercetare, religia ca obiect – poți să fii complet neutru sau ateu și să studiezi religia, dar altfel studiezi religia când ești implicat și când trăiești o anumită religie, când ești un trăitor. Aceasta este o problemă foarte complicată și delicată, deoarece este o zonă de care nu te poți detașa complet.

„Religia este precum cămașa lipită de corp”

În această ordine de idei îmi vine în minte reacția polemică din anii 1940 a părintelui profesor Dumitru Stăniloae față de Lucian Blaga. În *Trilogia culturii* și în *Trilogia valorilor*, Blaga afirmase că religia este o formă culturală, o componentă a culturii, ca și celelalte, precum etica și arta. Părintele Stăniloae, teolog și om profund credincios, s-a opus și a afirmat că religia se află nu oriunde și oricum, ci în centrul vieții culturale și spirituale a omului. Era un caz tipic: în chip similar, în secolul IV d.Hr., Ioan Gură de Aur socotea milostenia drept cea mai importantă dintre ocupațiile din societate; de ce? – pe temeiul că atelierul acestei ocupații sau profesiuni se află în cer!...

Să ne referim și la un alt exemplu: la scandalul de acum câțiva ani, când o revistă franceză – „Charlie Hebdo” – a persiflat și a caricaturizat religia arabilor. Religia este precum cămașa lipită

de corp și sunt trei valori religioase fundamentale: *credința, speranța și iubirea*. Religiile monoteiste afișează toate cele trei valori, dar pe una dintre ele o proiectează drept valoarea principală. La musulmani, credința este pe primul plan; în religia mozaică este speranța; la creștini este iubirea. În consecință, mai ales în cazul musulmanilor – în momentul când te-ai legat de credința lor, te-ai legat de *ființa* lor.

Cred că atunci când vorbim despre multiculturalism și despre drepturile omului trebuie să avem un respect față de omul la care facem referire, dar și față de contextul cultural deja *constituit* în care el alege să trăiască. Societățile umane s-au condus foarte multă vreme – epoci întregi, pot să spun, milenii – după un principiu foarte eficient: la Roma să faci ca romanii, iar dacă te duci în altă parte, să te porți ca acolo (*Si fueris Romae, Romano vivito more; si fueris alibi, vivito sicut ibi*). Ignorarea acestui principiu în lumea de azi poate genera mari tensiuni.

Antropologia ca „stil de cunoaștere”

Cătălin Mosoia: În lucrările dumneavoastră am întâlnit următoarea definiție a antropologiei: la fel ca orice disciplină științifică, antropologia este un „stil de cunoaștere”.

Prof. dr. Gheorghită Geană: Aș face o comparație cu situația din zona artelor: din literatură, muzică, sau plastică. Acolo s-au identificat curente de creație (sau „stiluri”), precum baroc, manierism, clasicism, romantism. Nu există însă granițe între aceste stiluri: Beethoven, de exemplu, este asimilat clasicismului, dar în compozițiile lui muzicale s-au identificat multe elemente romantice. Sau în pictură, Edvard Munch este fără îndoială un expresionist tipic, dar găsim în opera sa elemente de impresionism. În mod asemănător, este foarte greu să delimităm granițe în câmpul cunoașterii. La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, când științele începuseră să se cristalizeze ca discipline, exista opinia potrivit căreia fiecare știință trebuie să aibă un obiect propriu în care nu trebuie să se amestece alte discipline. De exemplu, sociologia, conform concepției lui Émile Durkheim (1858–1917), se ocupă de „faptul social”, înțeles ca o stare de constrângere chiar, de coerciție a unui fel de câmp social care acționează asupra

Prof. dr. Gheorghiu Geană

individului. Durkheim a dat asemenea exemple: dacă mergi într-o țară străină trebuie să folosești moneda țării respective; dacă intri într-o mulțime care militează pentru o idee, pentru ceva anume, și îți propui să nu intri în câmpul respectiv de manifestare (adică să nu îți parți partea nimănui), la un moment dat, te trezești că începi să strigi și tu – la fel ca pe stadion: te duci cu gândul să nu îți cu nicio echipă și la un moment dat te prinde masa de spectatori. Câmpul social, acesta este obiectul sociologiei, după Émile Durkheim, faptul social înțeles ca atare. Un alt exemplu: te duci la un concert și poate că îți spui că muzica aceea o poți asculta și acasă; nu! – acasă o ascuți cu tine și cu gândurile tale, dar într-o sală de concerte te lași pătruns de un flux invizibil de trăiri ale întregii săli, întrucât acolo se manifestă un câmp social.

Pe vremea aceea, la începutul secolului al XX-lea, problemele individului erau lăsate în seama psihologiei. Așa se face că foarte multă vreme antropologii nu s-au ocupat de problemele personalității, considerându-se că „personalitatea” este un concept legat de individualitatea umană și că aceasta reprezintă domeniul tematic al psihologiei. Mai mult, exista viziunea potrivit căreia fiecare disciplină trebuie să se ocupe de un obiect anume. Ulterior, oamenii de știință și-au dat seama că, de fapt, realitatea este un continuum și că este greu să trasezi granițe în câmpul cunoașterii; prin urmare, este într-un tot normal să te ocupi de același fenomen din mai multe perspective. La această cerință ontologică – legată de

obiectul de cercetare și de studiu – s-a adăugat, ca o schimbare către suplețe, observația că dacă există un domeniu al realității de care se pot ocupa diverse științe, atunci fiecare dintre acestea trebuie să aibă măcar metode proprii de cercetare. Așa s-au ivit în câmpul cunoașterii social-umane metodele sociologice – chestionarul, de exemplu, sau statistica socială; în psihologie au apărut apetitul și înclinația către testele psihologice, o metodă foarte adecvată; în antropologie s-a mers foarte mult pe „observarea participativă”, pe cercetare intensivă, adică descinzi într-un sat, de pildă, și stai acolo cât mai mult posibil, nu te duci doar să faci o anchetă și pleci.

Metoda observării participative

Îmi povestea odată o tânără antropologă din America – o studentă care venise să facă cercetări (*fieldwork*, cum spuneam la început) în România, la sfârșitul anilor 1960 și începutul anilor 1970 – despre un american care s-a dus în Japonia să cerceteze o localitate rurală și a constatat că nu poate să mănânce ceea ce îi gâtesc sătenii din localitatea respectivă; atunci el s-a mutat într-un oraș din apropiere și făcea un fel de navetă, zilnic; acest fapt însă, spunea tânăra mea interlocutoare, a atras schimbarea profilului cercetării: dintr-o cercetare de antropologie, în una de sociologie.

Metoda observării participative pretinde, așadar, să te inserezi, presupune o imersiune în comunitatea respectivă. Orice ins care descinde într-un sat este străin acolo și-atunci cunoașterea

este deformată; la fel ca în fizică, unde acționează principiul complementarității, al dependenței datelor cercetării de instrument; cercetătorul, în momentul în care măsoară ceva legat de mișcarea cuantică sau a astrelor, modifică starea obiectului – cam așa se întâmplă (ba poate mai abitir) și în cunoașterea social-umană, fiindcă atunci când te duci într-un sat oamenii te privesc cu suspiciune, ceea ce obstrucționează cunoașterea autentică.

Eram cândva pe teren în Vrancea, la Bârsești, cu o echipă de vreo șase-șapte persoane; și a venit un țăran la mine și mi-a zis: „Nu mai ne duceți pe noi cu zăhărelul că sunteți de la Academie și faceți cercetări, studii despre noi, despre Vrancea; sunteți de la securitate toată ziua!” Cum trebuie să te porți cu astfel de oameni? Nu poți să-i bruschezi. Ei bine, observarea participativă reprezintă cheia metodologică în asemenea situații.

Am avut o surpriză tonică atunci când un țăran, paznic la Primărie, văzând că unii oameni erau rezervați și nu prea îndrăzneau să vină să stea de vorbă cu noi, a venit și mi-a spus: „Să fiți răbdători pentru că noi, oamenii din sat, avem problemele noastre, dumneavoastră aveți alt nivel de înțelegere și nu trebuie să vă supărați pe oameni”.

Cătălin Mosoia: Un filosof!...

Prof. dr. Gheorghită Geană: Într-adevăr. Nu mai spun că am întâlnit în drumurile mele oameni cu o înțelepciune originală. Odată mi-a spus un țăran din Banat ce înseamnă a fi înțelept: „Înțelept este un om care face un bine și nu arată că a făcut un așa mare bine”. Am tresărit: mi-am dat seama imediat că mi se oferise o definiție a înțelepciunii în versiunea ei morală. Socrate spunea că înțelept este cel care nu pretinde că știe ceea ce nu știe, aceasta fiind versiunea gnoseologică a înțelepciunii. Omul de care am amintit, care avea doar două clase primare, a dat definiția morală a înțelepciunii. Toate acestea sunt aspecte pe care le-am consemnat în caietele mele de teren.

„Un imperiu al cunoașterii”

Cătălin Mosoia: „Abilitatea de a stăpâni un ansamblu de cunoștințe bine structurat, precum și procesul dobândirii lor”, aceasta era propunerea dumneavoastră privind înțelegerea culturii.

Prof. dr. Gheorghită Geană: Da, am formulat acest enunț, dar nu cu referire la conceptul de

cultură (pe care l-am precizat anterior), ci la necesitatea de a fi în cunoștință de cauză atunci când vorbim despre ceva (a avea cultura acelor fapte). Cercetător fiind, nu este bine să pleci în teren cu o preconcepție. Pe de altă parte, domeniul acesta de care se ocupă antropologia este vast. Eu mi-am îngăduit să afirm că antropologia este „un imperiu al cunoașterii”, dar este un imperiu foarte bine structurat, caracterizat prin coerența între cele trei componente ale arhitectonicii oricărei discipline științifice: specificul *ontologic*, specificul *metodologic* și specificul *conceptual*. Retorica în numele antropologiei a înflorit de multe ori la întâmplare, poate cu mult sentiment și cu bună intenție, dar important este să ai o viziune adecvată asupra felului cum se structurează lucrurile, să le stăpânești și să le înțelegi în organizarea lor arhitectonică.

Anul 1989 a fost o bornă istorică și pentru antropologia românească. Înainte nu prea era înțelept să vorbești despre antropologie – mă refer la antropologia socială și culturală (adesea se face uz de această denumire conjuncțională). La noi tradiția a fost una biologică – prin racordare la tradiția europeană de altminteri –, dar antropologia socială și culturală s-a oficializat în 1964 (prin meritele lui Vasile Caramela, un descendent din școala gustiană) și a fost un moment foarte interesant chiar din punct de vedere al filosofiei științei (a fost o bună ilustrare a schimbării de paradigmă în știință, într-un moment când Thomas Kuhn tocmai își lansase această teorie ce avea să facă epocă). Noi, instituțional, am fost oarecum cruțați de suspiciunea oficială, ideologică, pentru că eram plasați într-un centru de profil biomedical, într-o zonă în care cenzura ideologică funcționa mai puțin dur. Ca să vorbești despre antropologie socială și culturală era riscant, fiindcă această disciplină era cultivată mai ales în Anglia și SUA: în astfel de condiții puteai oricând să fii suspectat de cosmopolitism, de pactizare cu ideile occidentale. După 1989, foarte mulți au început să vorbească despre antropologie – s-au întemeiat Catedre și Cursuri de antropologie, la Facultățile de Sociologie mai ales. Am o admirație pentru Institutul de Etnografie și Folclor, care și-a păstrat titulatura ca atare, deși termenul de „etnografie” pare multora desuet. Este un semn de consecvență, de identitate, de conservare și de continuitate a identității.

Botezul, nunta și bocetele ca ritualuri

Revin la problema metodelor. Nimeni nu zice să nu folosești în sociologie observarea participativă. Dar ea este o metodă izvorâtă pe terenul cercetărilor antropologice, din nevoia aceea de a zăbovi mai mult timp în sânul unei comunități. Și aceasta are o explicație: o cultură în sens antropologic, în sensul în care spuneam, de comportament uman bazat pe norme, se structurează pe două cicluri: ciclul anului (însemnând alternanța dintre timpul de lucru și timpul de sărbătoare, dintre regulile muncii și regulile ritualurilor) și al doilea ciclu, acela al vieții, marcat de evenimentele prin care trece omul (în special de ritualurile legate de naștere, căsătorie și moarte).

Aici trebuie făcută o distincție: mulți vorbesc, chiar antropologi străini, despre căsătorie ca un ritual, dar căsătoria nu este un ritual, ci un fapt evenimential din planul realului – ritualul este nunta. Expresia folosită uneori „moartea-nuntă” nu-i corectă: moartea este faptul real, înmormântarea, bocetul sunt ritualurile corelate ei. Nașterea este naștere, botezul este ritualul. Trebuie făcută distincția; și, la urma urmei, în astfel de situații se vede rostul filosofiei: ea te ajută să faci distincție între planul ontologic (al realității) și reflectarea lui în planul mental, prin ritualuri. În „nunta mioritică” – tulburătorul caz în care moartea survine asupra unui tânăr înainte ca acesta să se fi căsătorit – avem de-a face cu o înmormântare-nuntă (nu cu moartea-nuntă!), ca soluție creatoare de tip ritualic la o criză existențială.

Cultură, structură socială, personalitate

Revenind la conceptul de „cultură” – acesta este fundamental în antropologie, însă el se asociază altor concepte cum ar fi conceptul de „structură socială”. Spuneam despre cultură că este un ansamblu de comportamente bazate pe norme; dar aceste comportamente și norme se diferențiază de la un grup social la altul, în funcție de ocupații, de statutul social (dacă ești sau nu familist, de exemplu), în funcție de vârstă etc.

Lucian Blaga are o poezie excepțională, *Trei fețe* (publicată în primul său volum, în 1919, *Poe-mele luminii*), în care surprinde aceste specificități în care oamenii trăiesc cultura în funcție de vârstă:

„Copilul râde:

«Înțelepciunea și iubirea mea e jocul!»

Tânărul cântă:

«Jocul și-nțelepciunea mea-i iubirea!»

Bătrânul tace:

«Iubirea și jocul meu e-nțelepciunea!»»

Poetul recurge acolo la tehnica permutării. În câteva versuri, cu o economie de limbaj extraordinară și o densitate de idei aidoma, Blaga a surprins o realitate profundă: cultura este trăită în funcție de vârstă, astfel că vârsta devine un criteriu de diferențiere (și, în fond, de îmbogățire a complexității).

Alt concept important este „personalitatea” – și nu doar personalitatea individuală (modul cum individul trăiește cultura), ci și „personalitatea de bază”, colectivă (aici se deschide un vast orizont către cercetarea caracterului național, a etnicității și a națiunii).

„Filosofia este ca sarea în bucate”

Cătălin Mosoia: Cum de ați ales filosofia?

Prof. dr. Gheorghită Geană: Cred că aceasta este o chestiune de destin. Începuse să se studieze în licee, să se predea anumite elemente de filosofie. Îmi aduc aminte că mi-a spus odată un profesor, când a auzit că vreau să merg la filosofie: „Nu te duce la filosofie!” – adevărul este că filosofia era subordonată ideologiei. Am fost îndoctrinați cu marxism, cu o ideologie dogmatică, dictatorială.

Cătălin Mosoia: Să înțeleg că a fost un îndemn care venea mai degrabă din straturile interioare...

Prof. dr. Gheorghită Geană: De aceea spuneam că a fost ceva legat de destin, în sensul acesta. M-a fascinat gândul ca atare. Trăind în lumea satului, probabil că aveam o înclinație către lucrurile profunde. La filosofie mă atrăgeau Cursurile de logică și îmi amintesc, de asemenea, de un curs de-a dreptul captivant, „Istoria literaturii și artei universale”, ținut de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Aveam deschidere spre cursurile din zona de logică și filosofia științei. După ce am terminat facultatea s-a reluat firul cercetărilor și al cursurilor de sociologie – sociologia a fost interzisă în perioada 1948–1966. Nu cred că aș fi urmat sociologia – nu pentru că nu aveam înclinație către faptul concret, dar cred că

aveam o prejudecată față de sociologie sau poate înclinația față de filosofie era mai puternică.

Filosofia este un nivel de cunoaștere de maximă cuprindere. În prezent, filosofia nu se mai practică în forma creației de sisteme filosofice, deși nu este exclus și așa ceva. Constantin Noica a creat un sistem de filosofie (mai ales de ontologie) de o frumusețe și de o spectaculozitate neobișnuită. De obicei, sistemele clasice de filosofie se întemeiază pe concepte care sunt, din punct de vedere gramatical, ori substantive ori infinitive lungi: „ființă”, „timp”, „spațiu”, „devenire”, „mișcare”; Noica, însă, a întemeiat un sistem de ontologie, de teoria existenței, pe o prepoziție: „întru”! Absolut spectaculos!...

Cum spuneam, nu faci antropologie practic pe teren, dar cultură antropologică trebuie să ai. La fel și cu filosofia: un pic de filosofie presărată în cercetările pe care le-ai făcut pune realitatea într-o lumină nebănuită, relevantă. Este ca sarea în bucate, dacă vrei. Sarea nu poți să o consumi ca un aliment în sine, dar fără sare parcă bucatele nu au gust. Știa ea ce știa – fiica cea mică a împăratului din basmul nostru cu pricina, dar și (frapantă similaritate culturală!) mezina regelui Lear!...

Antropologia este o disciplină de tip universalist, la fel ca filosofia. Cred că este singura disciplină care face concurență filosofiei din acest punct de vedere.

„Genialitate freatică”

Revin la chestiunea științelor ca stiluri de cunoaștere. Este greu să delimitezi realitatea, deși oamenii la început așa au crezut, că se pot delimita niște sectoare și că fiecare sector aparține tematic unei discipline. Nu se mai poate practica așa ceva. Despre filosofie s-a spus că este o disciplină de cunoaștere universală, de tip universalist. Așa este și antropologia. Vorbeam de categoriile universale ale culturii, iar practic aceste categorii acoperă întreg comportamentul uman. Antropologia se poate fixa pe oricare dintre aceste categorii. Inclusiv filosofia – în accepțiunea de comportament ideatic – poate să intre în perspectiva antropologică. În mod curent, oamenii înțeleg filosofia gândindu-se la sisteme filosofice, la Kant, la un nivel foarte înalt de abstracție; există însă filosofie la nivel popular, acea înțelepciune anonimă, cum este numită îndeobște; eu i-am zis *genialitate*

freatică – adică un fel de genialitate din care izvorăște în momente de grație geniul personalizat; Brâncuși a fost profund influențat de modul de gândire, de poveștile, de miturile și de simbolurile culturii arhaice din Oltenia, de unde provine el; Enescu, așijderea, spunea că atunci când compune se gândește la drumurile de țară moldovenești. Prin urmare, există acest substrat al culturii originare, primordiale.

Ipostaza originară a democrației

Țin să punctez încă un aspect ce mi se pare că merită atenție. Democrația nu s-a născut la Atena, cum spun teoreticienii, ci s-a născut în aceste comunități arhaice, fie ele tribale sau sătești – eu iau exemplul satelor românești, dintr-o perspectivă instituțională. Istoricii vor înțelege mai prompt ce vreau să spun; ei au descoperit în istoria noastră socială instituția *oamenilor buni și bătrâni*. Oamenii buni și bătrâni erau sfaturile de bătrâni, care funcționau pe lângă biserici, dar care rezolvau problemele dificile ale satului.

Eu mi-am făcut ucenicia de teren în zona Branului. Oamenii locului mi-au spus că atunci când se isca o ceartă într-o familie și tensiunea răbufnea în afara gospodăriei respective, neamurile și vecinii chemau părțile aflate în conflict la *fețe de oameni* – aceste „fețe de oameni” erau oameni cinstiți, oameni curați, cu judecată sănătoasă, varianta brăneană a oamenilor buni și bătrâni. Acestea sunt forme de democrație care nu au de-a face cu înțelepciunea greacă sau cu un fel de înțelepciune elaborată în mod sofisticat. Antropologia ne ajută, astfel, să înțelegem lumea în profunditatea și în originaritatea ei.

Jurnalul de teren

Cătălin Mosoia: Despre rolul jurnalului de teren în meseria de antropolog ați vorbit (și ați scris), evidențiindu-i utilitatea și punctând decisiv: fără jurnalul de teren nu se poate...

Prof. dr. Gheorghiu Geană: Ideea își are povestea ei. A existat un mare antropolog, polonez de origine, Bronisław Malinowski (1884–1942). Inițial a făcut studii de psihofiziologie în Germania, la Leipzig, dar într-o vacanță a citit *Creanga de aur* a lui James George Frazer (1854–1941) și a căzut într-un fel de iubire față de antropologie – a plecat în Anglia, și-a luat un

doctorat în antropologie la London School of Economics și-apoi a devenit părintele întemeietor al antropologiei britanice moderne (alături de Alfred Reginald Radcliffe-Brown).

Malinowski este cel care a configurat metoda observării participative. Prin 1914, înainte de izbucnirea Primului Război Mondial, el a plecat undeva în Melanezia, iar britanicii nu i-au mai dat voie să revină în Europa și i-au impus un fel de domiciliu forțat; întrucât își făcuse studii și în Germania, care era de cealaltă parte a baricadei față de britanici, aceștia, ca să fie siguri că nu va face spionaj, l-au ținut acolo, departe. Malinowski a ținut un *Jurnal în sensul strict al cuvântului*, în care își defula toate neliniștile lui: relațiile cu băștinașii, dorul față de iubita lui rămasă în Europa etc. Acel jurnal a fost publicat după 50 de ani, în 1967 (cu titlul de mai sus), și a declanșat o veritabilă modă. Trebuie spus, totuși, că nevoia de jurnal apăruse încă de prin anii 1950, ca un mod de adaptare a antropologului plecat de „acasă” la condițiile cercetării îndelungate a „altor culturi”.

Dar, apropo de jurnal, citeam cu niște ani în urmă jurnalul profesorului Eugen Simion, *Timpul trăirii, timpul mărturisirii. Jurnal parizian*, este foarte interesant acolo un aspect, pe care criticii literari nu l-au sesizat: timpul filtrează trăirile din teren sau dintr-o anumită experiență intelectuală. Ulterior, când scrii jurnalul îți clarifici mai bine ideile. Din acest punct de vedere, cartea academi-cianului Eugen Simion include, subtil, o temă dezbătută în antropologia postmodernă: statutul ontologic al unui text memorialistic (sau marcat în vreun fel de dimensiunea temporalității)!...

Proverbul ca instrument de cercetare

Cătălin Mosoia: Jurnalul este un instrument de adaptare pentru antropologi. Mi-ar plăcea să vorbiți și despre proverb, ca instrument de cercetare.

Prof. dr. Gheorghiță Geană: Aici ați atins o coardă sensibilă! Proverbul este o formă de filosofie, o formă de (ceea ce am numit în discuția noastră) genialitate freatică. S-a spus la un moment dat despre Nietzsche sau despre Cioran că această formă de discurs filosofic în aforisme reprezintă o formă de decădere a filosofiei – nu așa zice așa ceva! Aș spune că, dimpotrivă, este o

întoarcere la forma originală a filosofiei. S-a spus că forma originală a filosofiei este mitul sau alegoria. Nu! Forma originală a filosofiei este proverbul, gândirea populară, gândirea freatică.

Am scris la un moment dat un microeseu despre filosofia proverbelor, dar este un proiect pe care nu mi l-am dus la capăt. Am făcut și o cercetare pe tema aceasta, iar apoi am elaborat un chestionar bazat pe proverbe, pe formule paremiologice – este un chestionar, un fel de test paremiologic, prin care am încercat să scot în evidență opțiunile valorice ale oamenilor, tipul de spiritualitate, personalitatea, am încercat să sondez și concepția lor despre frumos, despre bine. Am înrămat acest chestionar în formule paremiologice cu sens contrar; spre exemplu, simplu vorbind: „Ziua bună se cunoaște de dimineață”, părerea altuia este că: „Ziua să o lauzi după ce apune soarele”; sau: „Dracului nu-i da niciun deget că-ți ia mâna toată”, altul zice: „Fă-te frate cu dracul, până treci puntea”. Despre frumos: „Nu-i frumos ce e frumos, e frumos ce-mi place mie” – până unde merge această relativizare? Sau: cât de întrepătrunsă este proto-ideea (sau, dacă vrem, sentimentul) de frumos cu pragmaticul, cu utilul? În chestionar aveam peste 30 de enunțuri cu sens contrar și îl puneam pe om să aleagă. Unii oameni mi-au comentat: „Degeaba ceva este frumos, dacă nu ține de foame, de cald”, iar eu le spuneam: „Uite, am o floare: ea nu ține nici de cald, nici de foame” – și urma, uneori, replica obstinată: „Da, dar se ofilește repede”.

Am aplicat chestionarul în niște sate din Vrancea și am scris un text pe tema aceasta, dar materialul este neexploatat până la capăt. Vreau să spun, totuși, că mulți dintre ei, mai ales oameni în vârstă, începeau să brodeze și erau situații în care pe seama unui proverb îmi spuneau o mică snoavă, o povestioară sau o variantă a aceluia proverb.

Cătălin Mosoia: Îi provoca!...

Prof. dr. Gheorghiță Geană: Mi-a rămas un fel de nostalgie... Capitolul acesta nu l-am încheiat, nu am valorificat tot materialul pe care îl am. Aplicam o sută de chestionare în fiecare sat. Am fost în șase sate din Vrancea, în două din Argeș și în trei din Alba, pe Valea Arieșului. Aproape că nu mai contează statistica în sine, ci răspunsurile date, fiindcă uneori răspundeau cu alte proverbe. Cred că pot să îmbogățesc colecția națională de

proverbe cu date din aplicarea acestui chestionar! În plus, am transformat proverbul dintr-un obiect de cercetare, cum îl abordează folcloriștii, în instrument de cercetare. Cred că aici a fost partea mea de contribuție, de inovație, știu eu?!...

Piramida ideală a populației

Cătălin Mosoia: Vorbind despre inovații, trebuie să menționăm și metoda dumneavoastră de diagnosticare a îmbătrânirii demografice.

Prof. dr. Gheorghită Geană: Cred că și în acest caz se poate recunoaște formația mea filosofică. (Începusem să vă spun despre necesitatea filosofiei. Contactele mele cu antropologii străini m-au dus la concluzia că foarte puțini dintre ei au cultură filosofică – am avut chiar surpriza să aud de la un cunoscut antropolog: „Știi..., nu mă pricep la filosofie...”).

Metoda de diagnosticare a izvorât dintr-o nevoie a mea în ipostaza de cercetător. Am făcut microdemografie, adică demografie la scara unor comunități rurale; am studiat natalitatea, mortalitatea, viața de familie, structurile familiale, piramidele demografice, structura pe vârstă a populației. Piramida demografică apare ca un triunghi – populația tânără, începând de la copii și adulți, în proiecție plană este un triunghi. Făceam asta pe bază de inventar al populației, din registrele agricole de la primărie; aveam date despre volumul demografic al unui sat pe grupe de vârstă și doream să aflu gradul de îmbătrânire – există metode, dar acelea sunt dependente de natalitate și mortalitate, care sunt niște parametri variabili. Cea mai cunoscută metodă o constituie modelul populației stabile: îți închipui că diferența dintre natalitate și mortalitate rămâne constantă într-un interval de 50–100 de ani și îți construiești o piramidă a populației în funcție de acest aspect, de constanta respectivă; în continuare, compari populația reală cu ce ai obținut; după aceea schimbi natalitatea și mortalitatea, de aici și diferența dintre ele, astfel că obții o altă piramidă; dar asta înseamnă că trebuie să fii mereu dependent de natalitate și mortalitate.

Ei bine, în mine a lucrat o intuiție de tip kantian. Kant a plecat de la varietatea percepțiilor umane. Omul are tot felul de percepții de la obiectele și de la universul din jurul lui; ele nu coincid de la un om la altul, de la un grup la altul,

iar Kant a încercat să găsească o unitate a lor. Și a găsit această unitate în eul transcendent, adică în eul conștiinței: a transfigurat spațiul și timpul în categorii apriorice ale conștiinței. Oarecum asemănător, mi-am zis și eu că trebuie să mă dispensez de natalitate și de mortalitate; și mi-am închipuit următoarele: plec de la o construcție ideală și presupun că o populație ideală în proiecție plană arată ca un triunghi isoscel, în care am același număr de bărbați și de femei, iar micșorarea volumului de populație de la o grupă („cohortă”) de cinci ani la o altă grupă de cinci ani este constantă. Prin urmare, construiesc un triunghi isoscel, îl împart în două, pornind de la vârf la bază, de o parte sunt femeile, iar de altă parte, bărbații – care, conform premisei, sunt în număr egal; este adevărat (dar amănuntul este neglijabil), datele arată o mică variație: într-o populație, în general, sunt mai multe femei, iar variația aceasta cunoaște și o anumită nuanțare, adică până pe la 48–50 de ani, până pe la mijlocul piramidei respective – o piramidă fiind construită pe 100 de ani –, sunt mai mulți bărbați; după aceea, în partea a doua a piramidei, în partea „de sus”, raportul se schimbă: sunt un pic mai multe femei, iar pe ansamblu, la scară globală (nu doar românească), se constată o mică variație (de la unu până la două/trei, maximum patru procente) în favoarea părții feminine. (Deschid o mică paranteză și spun că sunt și populații dezechilibrate când intervine o ciumă, o foamete sau un război, dar vorbim de modul ideal.)

Așadar, am construit acest triunghi isoscel și l-am împărțit în categorii de vârstă de cinci ani, de la o cohortă la alta. Practic, fiecare cohortă arată, în plan geometric, precum un trapez isoscel turtit, iar în vârf am un triunghi. Acest triunghi împarte exact celelalte trapeze de sub el. Triunghiul se referă la populația între 96 și 100 de ani, dar nu mă interesează vârsta aceasta, ci triunghiul ca atare. El divide trapezele de sub el cu o rată crescândă în mod constant (anume: 2). I-am dat și o denumire: „piramidion”, de la piramidă (dar și de la piramidion, care este partea de sus a unui obelisc). Acest piramidion împarte tot triunghiul în părți constante. Apoi observ și stabilesc. De exemplu, iau grupa de vârstă de tineri de până la 15 ani și văd de câte ori se cuprinde triunghiul respectiv în formațiunea aceea corespunzătoare

categoriei de tineri; pe urmă, categoriei de mijloc; pe urmă, categoriei de bătrâni. Piramidionul este o constantă (i-am zis constanta G) și are valoarea numerică 0,0025: este un etalon cu care măsoară populația reală. Am imaginat această metodă prin anii 1984–1985, în timpul cercetărilor mele de teren din Vrancea.

În 1991 s-a desfășurat un congres european de demografie la Paris. Eu nu aveam pașaport, dar au plecat două colege ale mele și le-am dat comunicarea mea în limba franceză, crezând că se va publica în documentele congresului. Când s-au întors, mi-au spus că lucrarea s-a multiplicat și s-a distribuit. Am trăit o emoție ciudată. M-am dus la Yolanda Eminescu (scoborătoare dintr-un frate al poetului), specialistă de renume european în dreptul intelectual; i-am povestit cazul, iar ea m-a sfătuit să public lucrarea în limba română. „Aveți prioritate în orice limbă ați publica-o”, mi-a spus. Și-am publicat studiul în revista „Sociologie Românească”, în 1992.

Fapt antropologic

Cătălin Mosoia: Faptul antropologic este un fapt social, dar un fapt social este un fapt antropologic?

Prof. dr. Gheorghiță Geană: Există un continuum sociocultural, nu sunt delimitări între ele. În duhul unui nobil pan-antropologism am să spun că, în definitiv, orice cunoaștere – indiferent că este în domeniul fizicii, al chimiei, biologiei, psihologiei, sociologiei, sau antropologiei – are o deschidere antroposcopică, sau o funcție antroposcopică, adică se produce în perspectiva ființei umane. Aceasta este funcția oricărei forme de cunoaștere la nivel științific.

Cătălin Mosoia: Atunci orice fapt social este un fapt antropologic.

Prof. dr. Gheorghiță Geană: Valorificarea oricărei forme de cunoaștere trebuie să se bucure de validare socială, de ceea ce fenomenologii numesc „test de intersubiectivitate”, dar în cercuri strict științifice – adică dacă tu ai ajuns la o idee, la o viziune despre un obiect, sau la o teorie, ea nu are nici o valoare dacă nu întrunește și acceptarea în comunitatea științifică de profil. Deci orice fapt de cunoaștere este și un fapt social, antroposcopic, adică se produce din perspectiva unei nevoi umane, are o finalitate umană în ultimă instanță.

Modèle spirituale

Cătălin Mosoia: „Boabe de zăbavă” este unul dintre textele reprezentând pagini din jurnalul dumneavoastră, în care ați citat nume sonore de personalități. Care dintre acestea considerați că v-au marcat în evoluția dumneavoastră profesională?

Prof. dr. Gheorghiță Geană: Pe unii i-am întâlnit direct, pe alții nu mi-a fost dat. În tinerețea mea am fost fascinat de Simion Mehedinți, care era din Soveja, din satul meu de baștină. Am scris despre el, am material pentru o carte – texte de exegeză. În orice caz, mi l-am luat ca model în ceea ce privește preocupările lui fundamentale, când a plecat în străinătate la studiul geografiei. Cu recomandări de la Alexandru Odobescu și Titu Maiorescu, Simion Mehedinți a studiat la Paris, Berlin și Leipzig, frământat să afle care sunt obiectul, metodele și categoriile geografiei ca știință; în mod similar, la începutul carierei mele, m-am străduit să-mi clarific *statutul epistemologic al antropologiei*.

În facultate am întâlnit-o pe Zoe Dumitrescu-Bușulenga, fapt menționat anterior, cu care nu m-am revăzut mulți ani, dar după aceea mi-am dat seama ce benefică a fost întâlnirea sa cu noi, cu studenții de la Filosofie – ea ținea Cursuri de istoria literaturii universale, dar și de istoria artelor și îmi pare rău că notițele mele de la acele cursuri au ars într-un incendiu. Eu și-acum Cursul de antropologia artei pe care îl susțin îl dedic personalității sale.

În cultura română au existat câteva figuri ilustre de cărturari care puteau să scrie despre orice fără să dea sentimentul că sunt diletanți. Mă gândesc la Tudor Vianu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Edgar Papu – ei puteau să scrie despre filosofie, literatură, muzică, arte plastice, teologie chiar. Acesta a fost tipul de intelectual pe care eu l-am admirat. Aceasta a fost aspirația mea, pur și simplu, trăită. La Edgar Papu am descoperit un precept după care eu m-am condus tot timpul, fără să-l conștientizez ca atare, anume: este imoral să spui sau să scrii banalități. L-am cunoscut și am avut multe întâlniri cu Traian Herseni, care venea din școala sociologică a lui Dimitrie Gusti; el a crezut în mine și m-a încurajat. La sfârșitul anilor 1970 l-am cunoscut pe Constantin Noica – am scris despre el, s-a legat și o corespondență între

---

noi (pe care nu am publicat-o încă). În ultimii ani l-am cunoscut pe Dan Hăulică (o îmbinare între erudiția lui Vianu și expresivitatea lui Călinescu) și am participat la consacratele Colocvii de la Putna.

Cătălin Mosoia: Constantin Noica vă considera „prieten” (este cuvântul său)...

Prof. dr. Gheorghiță Geană: Chiar și astăzi când scriu ceva mă gândesc ce ar zice Noica despre cele izvodite de mine. Unele dintre paginile în care mărturisesc că-mi place să mă recunosc sunt despre Noica însuși, despre Miorița, despre istoria poporului român ca apocatastază și despre genialitatea freatică asupra căreia am glosat mai înainte...

Cătălin Mosoia: Ați încercat, de asemenea, să așezați filosofia istoriei pe cultul strămoșilor, să

explicați geneza conștiinței naționale a românilor prin fenomenul târgurilor de pe Carpați sau să radiografați relația dintre antropologie și fenomenologie – lucrări apărute în publicații de prestigiu din străinătate... Experiența dumneavoastră demonstrează că aveți bucuria ideilor, îndrăgiți esența lucrurilor și totodată aveți fascinația întregului, a lucrului total. Ținând seama de toate acestea, care ar fi perspectiva dumneavoastră asupra domeniului căruia v-ați dedicat?

Prof. dr. Gheorghiță Geană: Îmi imaginez un templu al antropologiei unde, la intrare, stă scris: *Nimic din ceea ce este omenesc nu-mi este străin*, iar în urma experienței dobândite pe parcurs, frecventând acest templu, la ieșire, să se poată citi: *Omul este hărăzit să fie măsura tuturor lucrurilor*.

Munții noștri aur poartă (IV)

Nicolae Bud*
Alexandru Nicolici**

Cei ce ne urmăresc preocupările pot constata insistența și consistența cu care urmărim situația mineritului din țara noastră. Studiem mult, participăm cu rezultate la reuniuni științifice consacrate acestui domeniu, publicăm fără intermitențe în reviste de specialitate, scriem, individual sau în colaborare, cărți.

Articolul de față este o continuare în seria preocupărilor noastre consacrate mineritului văzut de aproape, adică din haina minerului de meserie.

Prin HGR nr. 458 din 10 iunie 1999 s-a aprobat acordarea licenței de exploatare companiei Minvest Deva pentru 20 ani, cu dreptul de prelungire pentru perioade succesive de câte cinci ani. Este de reținut faptul că anterior emiterii licenței de exploatare menționate, *nu a existat licență de exploatare pentru perimetrul Roșia Montană*. Din documentele la care am avut acces nu reiese faptul că ar fi existat o licitație pentru asocierea în vederea exploatării între compania de stat Minvest Deva și Gabriel Resources. În data de 4 octombrie 2000, Minvest Deva a solicitat, prin adresa nr 2404 înaintată la ANRM București, transferul Licenței de exploatare nr. 47/1999 către RMGC. Prin Ordinul Nr. 310, din 9 octombrie 2000, președintele ANRM a aprobat tranferul acestei licențe către RMGC ca *titular* și Minvest ca *afiliat*. Ordinul a fost întocmit pe baza unei note a Ministerului Industriei și Comerțului de la acea vreme, care justifica transferul licenței prin necesitatea continuării finanțării proiectului. Actele adiționale la licența de exploatare nu au fost aprobate prin Hotărâre de Guvern, fapt care

ridică semne îndreptățite de întrebare asupra forței juridice a acestora.

Acestea au fost împrejurările în care România și-a cedat către RMGC cel mai important zăcământ de aur¹.

Operațiunea respectivă a fost imediat secretizată, deși privea cel mai mare zăcământ de aur. Perimetrul minier are însă și alte necunoscute relevante publicului larg, cu o miză care, probabil, se află în cu totul altă parte. Să deducem că este rea voință intenționată față de noi? Înțeleptul chinez Sun Tzu a spus, cu mult înainte de Hristos, că „nicio țară nu poate fi cucerită fără o complicitate din interior”. Or, la noi, complicitatea este mai mult decât binevoitoare față de tot ce se întâmplă din exterior. Nu ne pune nimeni în capul mesei. Probabil că nu suntem decât o țară consumatoare, așa cum se exprima primul trimis al FMI la noi, domnul Paul Thomson. Ne întrebăm cu ce? Producătoare nu mai suntem, este aproape limpede.

O întrebare se impune: cum a fost posibil? Mai mult, cum este posibil ca o țară bogată în resurse – gaze naturale, țigăi, minerale, cărbune – să nu contribuie în mod semnificativ la producția și avuția țării. Pericolul în forma unei maladii economice – de care și România este suferindă – căreia i se spune „boala olandeză” sau „blestemul resursei” sau „trezirea nemiloasă”.

Statisticile arată că țările în curs de dezvoltare bogate în resurse naturale au rezultate pronunțat mai slabe, în termenii creșterii PIB-ului, decât țările sărace în resurse. De asemenea, indicatorii lor sociali sunt și ei sub medie. „Boala olandeză”

*Doctor în economie și doctor în inginerie, consilier al președintelui Grupului de firme Astra

**Inginer geolog-geofizician, președintele Asociației Naționale a Profesioniștilor din Geologie și Minerit

afectează cu precădere țările în curs de dezvoltare pentru că ele sunt puțin pregătite cum trebuie să o combată și nici nu manifestă voință pentru a face acest lucru.

Am putea spune că AURUL din măruntaiele pământului nu este cu nimic mai valoros decât în perioada care a stat în adormire timp de milenii dacă nu poți crea o ECONOMIE care să-l extragă și să-i adauge valoarea cuvenită.

Pe de altă parte, devine aproape clar că tot AURUL acesta trebuie extras și utilizat. Argumentul că trebuie lăsat generațiilor viitoare este de-a dreptul stupid. Acolo, în subteran, nu valorează nimic². Bani rezultă din exploatarea lui ar putea fi investiți și înmulțiți în alte afaceri inteligente de care să beneficieze generațiile viitoare. Atât doar că noi nu trăim într-o țară condusă inteligent și cu bună credință. Și atunci ce este de făcut? Nu mai exploatăm zăcămintele minerale de frica hoților? Ei oricum fură! Perpetuarea acestor stări de fapt arată că România este ca un stat care și-a abandonat cetățenii, și ceea ce este mai grav, cetățenii și-au abandonat statul. *Agenda schimbării* de paradigmă în *sectorul mineralelor* face ca aproape nimic să nu semene cu ce știm. Nici măcar cu asemănătorul. Orice „călătorie” în acest univers este o experiență a diversității, cu precizarea că foarte puțini mijlocesc saltul de la diversitate la diferență. Una este să te miști în variațiunile multiple ale aceleiași teme, alta este să te simți catapultat pe un nou teren care îți propune o cu totul altă viziune, printre care și faptul că *nevoile de produse minerale* și de altă natură pentru o mai bună calitate a vieții trebuie satisfăcute cât mai echitabil posibil de oamenii acestei generații.

Acest lucru se poate întâmpla doar într-un singur caz, cel în care în urma unei *strategii adecvate*, România reia progresul economic fără de care nu mai putem emite pretenții să fim un stat puternic și prosper, adică independent. STATUL de drept trebuie să devină o realitate și nu o iluzie, cu atât mai mult cu cât sub ochii noștri se învederează creșterea alarmantă a neîncrederii populației în corectitudinea și temeiurile juridice ale instituțiilor statului.

Cum spuneam, ne trebuie o *strategie a schimbării programului economic* și ca parte intrinsecă a acesteia și o *strategie a resurselor minerale*.

Miști calificate, atașate profund românismului, temerare și pragmatice, sunt chemate să conceapă atât viitorul profil economic al țării pornind de la resursele de acumulare, de investiție, cât și căile de mobilizare a energiilor în condițiile în care dispunem de facilitățile democrației.

De precizat, *strategia resurselor* ar trebui să îndeplinească cel puțin trei condiții pentru a se dovedi, prin efecte, și pozitivă și semnificativă: *exploatarea să fie rațională; să se facă în folosul economiei românești; să poată fi controlată și de către deținătorul legal al rezervelor subsolului – STATUL ROMÂN.*

Țara noastră trebuie să lase în urmă iluzia că putem crea prosperitate pe deficite și pe baza datoriei publice, iluzia că politicile fiscale și monetare pot compensa lipsa de reforme și iluzia că, odată obținută, prosperitatea nu poate dispărea.

Ni se pare că nu avem un *concept politic* în măsură să exprime înăuntru și în afară interesele vitale ale României, lipsindu-ne până și replica la atacuri directe ori implicite. „*Glasul*” României *nu-l mai aude nimeni pe marea scenă a lumii.*

Democrația ne dă, uneori, încredere și speranță, poate și ceva elan, dar mafiotismul are grijă să ni le taie chiar înainte de a se întrupa în ceva prin perversitate și lipsa de scrupule.

Trebuie să înțelegem că trăim într-o *lume nouă*, o lume a unei democrații capitaliste globale, o *lume care ne oferă* un număr extrem de noi posibilități, dar și de noi și dificile provocări.

Legat de problematica *sectorului mineralelor*, ne vom susține felul de a înțelege lucrurile cu trăirile și experiențele proprii. Facem acest lucru dintr-un sentiment al responsabilității față de adevărul istoric, dar și din dorința de a le împărtăși sincer cititorilor pe ce ne bazăm.

Nu pretindem că am avea toate răspunsurile. Dar circumstanțele ne-au facilitat accesul la aproape tot ce a fost mai bun în materie de idei, opinii și experiențe de o mare varietate. Am avut în primul rând acces la gama diversă a literaturii de specialitate care aborda multe dintre problemele cu care ne confruntăm. Un lucru este sigur: *sectorul mineralelor* există, se dezvoltă sau regresează până la dispariție datorită investițiilor. Un mare obiectiv *minier sau metalurgic* presupune foarte mulți bani investiți și o perioadă până la 105

punerea în funcțiune care rar este un număr cu o singură cifră (Figura 2).

Investițiile se fac cel puțin pentru obiectivele de exploatare minieră acolo unde natura oferă o *anomalie*, unde procese geologice de milioane de ani au dus la o concentrare anormală de *substanțe minerale utile*, care s-au dovedit necesare și cu timpul indispensabile. Nu oriunde pe glob găsim în *concentrație valorificabilă* aur, argint, cupru, zinc, plumb, fier etc.

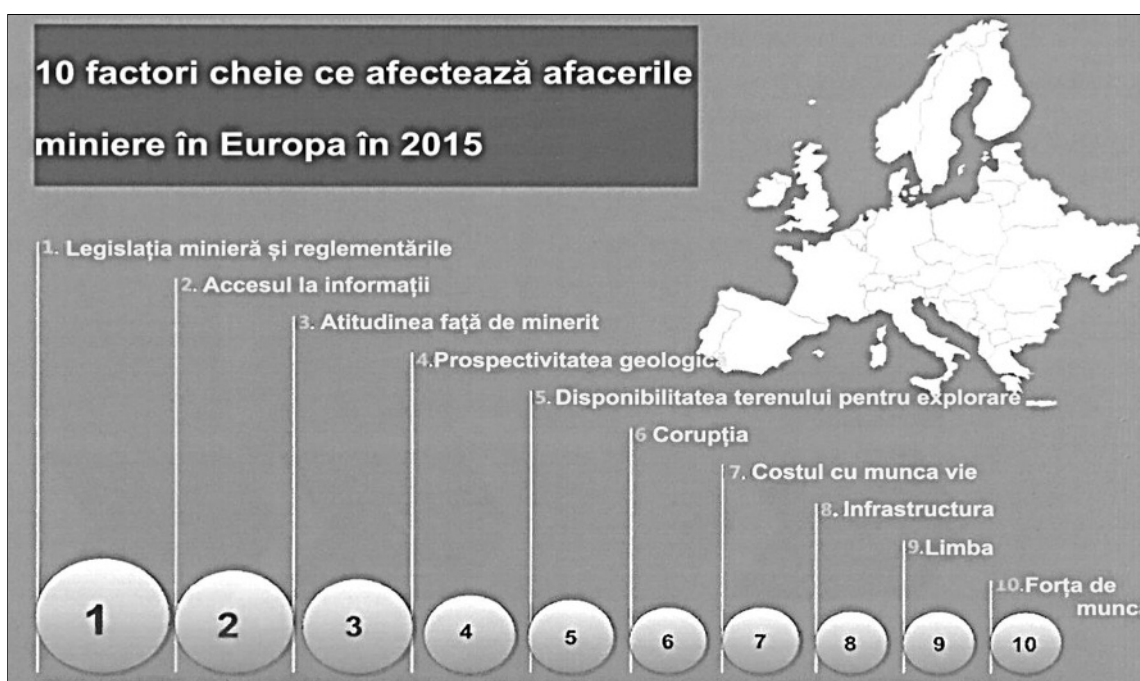
Ce gen de minerit va avea România în viitor? Mineritul va putea contribui la dezvoltarea economică a țării? Înțelegerea contribuției potențialului mineritului la dezvoltarea în care există această activitate economică este fără îndoială una dintre cele mai mari priorități cu care se confruntă sectorul mineralelor. Sectorul trebuie să aducă beneficii economice ample. Atunci când anumite condiții sunt îndeplinite, cum ar fi: cadrul legislativ și politic adecvat, stabilitate politică și dreptul de proprietate bine definit, este probabil ca investitorii să fie atrași de zăcămintele minerale bogate.

Pentru România, care a avut și are probleme cu sectorul mineralelor, este imperios necesar să aibă deschiderea de a gestiona bogățiile minerale și de a atrage investiții. O provocare cheie constă în prezent în dezvoltarea cadrului politic și legis-

lativ care să asigure ca *bogăția minerală* să fie exploatată și să creeze beneficii durabile pentru comunitățile locale și pentru populație în ansamblu. Acest cadru trebuie să recunoască faptul că producția dintr-un *zăcământ mineral* are o *durată finită de viață*, după care mina se închide. Este vital să existe ceva care să arate că activitatea a condus la îmbunătățirea stocurilor din alte forme de capital.

Sunt *proiecte miniere* în desfășurare și cel mai inteligent lucru pe care cei vizați – decidenții – îl pot face este, în primul rând, să afle în/pe ce lume trăim, unde și ce am greșit și ce am putea face pentru a nu repeta greșelile. Cu proiectele în curs și previzibile, în viitor vom avea probleme noi de care nu este suficient să aflăm că există, ci să ne pregătim să le facem față. Avem în vedere aici cel puțin faptul că este vorba de investiții private într-un sector în care România nu are experiență.

În ianuarie 1999, la întâlnirea anuală a Forumului Economic Mondial (Annual Meeting of the World Economic Forum) de la Davos, conducătorii marilor corporații miniere s-au întâlnit într-un cadru oficial și au căzut de acord asupra unui proces în trei pași, sub numele de Inițiativa Globală Minieră (Global Mining Industrie – GMI). Potrivit inițiatorilor GMI, aceasta a reprezentat o

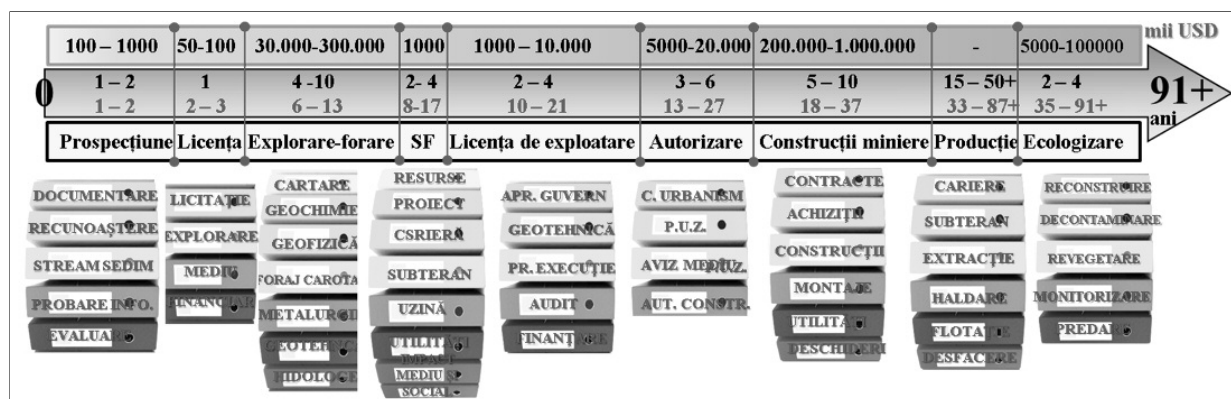

Figura 2

încercare a liderilor mondiali ai afacerilor din *sectorul mineralelor* care a avut ca scop realizarea unei înțelegeri clare a rolului pozitiv pe care ramurile sectorului îl au de jucat în gestionarea tranziției la dezvoltarea durabilă și s-a concretizat prin trei componente principale:

- Un proces independent de analiză și consultanță asupra problemelor-cheie cu care se confruntă *sectorul minier*, cunoscut sub numele Mineritul, Mineralele și Dezvoltarea Durabilă (MMSD) – Mining, Minerals and Sustainable Development.

- O conferință globală cu privire la *Minerit, Metale și Dezvoltare Durabilă* cu tema *Asigurarea Resurselor Viitorului (Resourcing The Future)* ținută în 2002 la Toronto.

- O asociație industrială care să se focalizeze pe *dezvoltarea durabilă a mineritului, metalelor și a altor ramuri ale sectorului industrial mineral*, pentru a oferi o *voce globală a sectorului*, concretizată în constituirea *Consiliului Internațional al Mineritului și Metalelor (CIMM) – International Council on Mining and Metals (ICMM)* care asigură continuitatea inițiativei.

Reacția europeană, după 16 ani, la primul forum minier MINEX-EUROPE 2015 (17–18 noiembrie Viena) este deosebit de viguroasă prin studiul complex realizat în 27 de țări. Studiul arată că primii trei factori (în ordinea importanței), ce afectează dezvoltarea durabilă a sectorului minier în Europa, sunt de natură politică!³

Foarte nociv este faptul că toată brambureala asta economică vine pe un fond de dezordine politică, generatoare de presiuni extreme, semnificative, presiuni din partea unora care au și mijloacele să le exercite.

Când țară trăiește din consum, cu un STAT supraîndatorat, mereu avid de noi împrumuturi, cu o economie care nu produce mai nimic cu adaos de luat în seamă, finalul este previzibil.

Putem accepta acest viitor? Săraci în țară bogată?! Excluz!

Dar sigur soluțiile nu pot veni de la cei săraci cu duhul, cei manipulați sau fără sânge românesc în vene. Avem resurse minerale, avem soluții, deci avem VIITOR!

Opțiunea noastră? Managementul strategic!⁴

Note

¹ Nicolae Bud, *Proiectele Miniere. Evaluarea din perspectiva dezvoltării durabile*, Editura Academiei Române, București, 2012, date actualizate.

² Nicolae Bud, *La hotarul dintre milenii: mineritul încotro?*, Editura Academiei Române, București, 2015.

³ Alexandru Nicolici, o prezentare în cadrul Forumului Minier Român, București, 2016.

⁴ Aurelian Simionescu, Nicolae Bud, Alexandru Bud, *Crizele și managementul strategic. O abordare pragmatică din lumea vieții trăite*, Editura Academiei Române, București, 2019.

Premiile Academiei Române pe anul 2018, decernate în anul 2020

I. DOMENIUL FILOLOGIEI ȘI LITERATURII

1. Premiul „Timotei Cipariu”

Lucrarea: *Școala Ardeleană*, vol. I–IV

Coordonator: Eugen Pavel*

Premiul se acordă exclusiv lucrării.

2. Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu”

Volumul: *Istoria limbii române*, vol. I

Coordonatori: Marius Sala**, Liliana Ionescu

Ruxăndoiu

Autori: Victor Celac, Raluca-Mihaela Nedeia,

Emanuela Dima și Dana-Luminița Teleoacă

3. Premiul „Titu Maiorescu”

Lucrarea: *Enciclopedia literaturii române vechi*

Coordonare și revizie: Dan Horia Mazilu*,

Gheorghe Chivu**, Eugen Pavel* și Laura E.

Bădescu

Premiul se acordă exclusiv lucrării.

4. Premiul „Lucian Blaga”

Lucrarea: *Pour une morphologie du genre uto-*

pique

Autor: Corin Braga

5. Premiul „Ion Luca Caragiale”

Volumul: *Ultima dorință, Comedii, Teatru*

Autor: Radu F. Alexandru (Feldman Radu

Alexandru)

6. Premiul „Ion Creangă” nu s-a acordat.

7. Premiul „Mihai Eminescu” nu s-a acordat.

II. DOMENIUL ȘTIINȚELOR ISTORICE ȘI ARHEOLOGIEI

1. Premiul „Vasile Pârvan”

Lucrarea: *Descoperiri din perioada Antichității târzii în Podișul Central Moldovenesc*

Autor: Mircea Mamalaucă

2. Premiul „Dimitrie Onciul”

Lucrarea: *Mănăstirea „Sfântul Nicolae Domnesc” Popăuți*, vol. I–II

Autor: Luca Diaconu

3. Premiul „George Barițiu”

Lucrarea: *Monografia orașului Târgu Frumos*

Autori: Dumitru Boghian, Sergiu-Constantin Enea, Marius Chelcu și Ionuț Minea

4. Premiul „Nicolae Bălcescu”

Lucrarea: *Development, Left and Right: Ideological Entanglements of Reformist Projects in Pre-communist Romania*

Autor: Victor Rizescu

5. Premiul „A.D. Xenopol”

Lucrarea: *În componența României Întregite. Basarabia și basarabeni de la Marea Unire la notele ultimative sovietice*

Autor: Nicolae Enciu (Republica Moldova)

6. Premiul „Mihail Kogălniceanu”

Lucrarea: *The Ottoman Threat and Crusading on the Eastern Border of Christendom during the 15th Century*

Autor: Liviu Pilat și Ovidiu Cristea*

7. Premiul „Eudoxiu Hurmuzaki”

Lucrarea: *Legăția română la Petrograd (1914–1918). Documente / La Légation roumaine à Pétrograd (1914–1918). Documents*

Editori: Gheorghe E. Cojocariu* și Eugen-Tudor Sclifos (Republica Moldova)

8. Premiul „Nicolae Iorga” nu s-a acordat.

III. DOMENIUL ȘTIINȚELOR MATEMATICE

1. Premiul „Simion Stoilow”

Grupul de lucrări: *Funcții super, cvasi-martingale și invariante pentru un proces Markov*

Autor: Iulian Cîmpean

2. Premiul „Gheorghe Lazăr”

Grupul de lucrări: *L-funcții Artin, forme modulare și partiții restricționate*

Autor: Florin Nicolae

3. Premiul „Spiru Haret”

Grupul de lucrări: *Serii Theta asociate partițiilor întregi*

Autor: Mircea Merca

4. Premiul „Gheorghe Țițeica” – Secția de științe matematice nu are propuneri.

5. Premiul „Grigore C. Moisil” – Secția de științe matematice nu are propuneri.

6. Premiul „Dimitrie Pompeiu” – Secția de științe matematice nu are propuneri.

7. Premiul „Petre Sergescu” – Secția de științe matematice nu are propuneri.

IV. DOMENIUL ȘTIINȚELOR FIZICE

1. Premiul „Constantin Miculescu”

Grupul de lucrări: *Nanostructuri multifuncționale cu aplicații în nanomedicină*

Autor: Rareș Ionuț Stiuftuc

2. Premiul „Dragomir Hurmuzescu”

a) Grupul de lucrări: *Măsurători de elemente în concentrații foarte mici prin spectrometrie de masă cu acceleratorul.*

Autor: Mihaela Enăchescu

b) Grupul de lucrări: *Perfecționarea tehnicilor de depunere în plasmă a materialelor refractare și determinarea proprietăților structurale și fizice și potențialului funcțional al acestora*

Autor: Vasile Tiron

3. Premiul „Ștefan Procopiu”

a) Grupul de lucrări: *Noi senzori plasmonici cu aplicații în biofizică*

Autor: Vasile A. Popescu

b) Grupul de lucrări: *Studiul reacțiilor de fisiune nucleară, descrierea teoretică a observabilelor experimentale și compararea acestora cu datele măsurate*

Autor: Horia Pașca

4. Premiul „Horia Hulubei”

Grupul de lucrări: *Studii de astrofizică nucleară și dezvoltarea instrumentației pentru detectarea de particule încărcate folosind fascicule Gama*

Autori: Dimiter L. Balabanski și Cătălin Matei

5. Premiul „Radu Grigorovici”

a) Grupul de lucrări: *Studii ale claselor de materiale intermetalice inovative L10 și faze MAX, cu proprietăți magnetice dure și aplicații în domeniul energiilor regenerabile*

Autor: Alina Daniela Crișan

b) Grupul de lucrări: *Studiul tranziției de fază*

în straturile subțiri calcogenice suprapuse pentru celule de memorie cu stări logice multiple

Autor: Alin Velea

V. DOMENIUL ȘTIINȚELOR CHIMICE

1. Premiul „Costin D. Nenițescu”

Grupul de lucrări: *Sisteme polimerice multi-componente naturale – modificare, degradare, stabilizare*

Autori: Liliana Roșu și Cristian-Dragoș Varganici

2. Premiul „I.G. Murgulescu”

a) Grupul de lucrări: *Nanostructuri atipice de SiO₂ obținute prin metoda sol-gel cu aplicații în foto/bio/electro/cataliză*

Autor: Crina Anastasescu

b) Grupul de lucrări: *Materiale catalitice versatile pentru domeniul energiei și obținerea de compuși cu valoare adăugată*

Autor: Mihaela Florea

3. Premiul „Gheorghe Spacu”

a) Grupul de lucrări: *Contribuții la chimia combinațiilor complexe ale metalelor din blocul d și f pentru obținerea de materiale funcționale avansate cu proprietăți optoelectronice și/sau aplicații în biomedicină*

Autor: Elisabeta Szerb

b) Grupul de lucrări: *Sisteme organice cu stări multiple/multifuncționale reversibile din clasa analogilor de curcumina*

Autor: Liliana Cseh

4. Premiul „Nicolae Teclu”

Grupul de lucrări: *Modelarea interacțiunilor catalizator – substrat organic la nivel molecular prin tehnici cuantice ab initio*

Autor: Isabela Costinela Man

5. Premiul „Cristofor I. Simionescu”

Grupul de lucrări: *Materiale siliconice în sisteme de conversie a energiei*

Autor: Adrian Bele

VI. DOMENIUL ȘTIINȚELOR BIOLOGICE

1. Premiul „Emil Racoviță”

Lucrarea: *Cave Ecology*

Autor: Oana Moldovan

2. Premiul „Grigore Antipa”

Grup de cinci lucrări pe tema: *Suita de lucrări pionierat în domeniul entomologiei și microbiologiei criminalistice*

Autor: Lavinia Iancu

3. Premiul „Nicolae Simionescu”

Grup de șapte lucrări pe tema: *Molecule active în combaterea infecțiilor nosocomiale*

Editor: Irina Roșca

4. Premiul „Emanoil Teodorescu” nu s-a acordat.

VII. DOMENIUL ȘTIINȚELOR GEONOMICE

1. Premiul „Grigore Cobălcescu”

Lucrarea: *Relația dintre asociațiile de foraminifere fosile și mediile depozitionale din nordul Pânzei de Tarcău (Carpații Orientali, România)*

Autor: Raluca Bindiu Haitonic

2. Premiul „Ludovic Mrazec”

Lucrarea: *Mineralogia argilelor mio-pliocene din Bazinul Focșani*

Autor: Barbara Soare

3. Premiul „Gheorghe Munteanu-Murgoci”

Lucrarea: *Coals of Romania: Geology, petrology and use*

Autori: Mihai Emilian Popa* și Georgeta Predeanu

4. Premiul „Ștefan Hepites”

Lucrarea: *Pre-seismic geomagnetic and ionospheric signature related to the Mw5.7 earthquake occurred in Vrancea zone on September 24, 2016*

Autori: Dragoș Armand Stănică, Dumitru Stănică*, Jan Blecki (Polonia), Tomasz Ernst (Polonia), Waldemar Jozwiak (Polonia) și Jan Słominski (Polonia)

5. Premiul „Simion Mehedinți”

Lucrarea: *Studiu asupra solifluxiunii din zona alpină a Carpaților Meridionali*

Autor: Raul-David Șerban

VIII. DOMENIUL ȘTIINȚELOR TEHNICE

1. Premiul „Aurel Vlaicu”

Grupul de lucrări: *Caracterizarea mecanică a materialelor celulare avansate (Mechanical characterization of advanced cellular materials)*

Autori: Emanoil Linul și Nima Movahedi (Australia)

2. Premiul „Traian Vuia”

Cartea: *Manufacturing Cost Policy Deployment (MCPD) Transformation Uncovering Hidden Reserves of Profitability*

Autor: Alin Postecă

3. Premiul „Henri Coandă”

Grupul de lucrări: *Prelucrarea și caracterizarea unor materiale polimerice avansate*

Autori: Cătălin Fetecău și Felicia Stan

4. Premiul „Constantin Budeanu”

Grupul de lucrări: *Soluții inteligente pentru ecosisteme energetice*

Autori: Ioan Salomie, Tudor Cioară și Ionuț Anghel

5. Premiul „Anghel Saligny” nu s-a acordat.

6. Premiul „Petre Sergescu” – Secția de științe tehnice nu are nicio propunere (Istoria științelor și tehnicii)

IX. DOMENIUL ȘTIINȚELOR AGRICOLE ȘI SILVICE

1. Premiul „Ion Ionescu de la Brad”

Lucrarea: *Ampelografia României*, vol. IX, *Soiuri noi de viță-de-vie și portaltoi creați în România*

Autori: Gheorghe Glăman*, Liviu Dejeu*, Elena Brândușe, Adrian Șerdinescu și Marian Ion

2. Premiul „Marin Drăcea”

Lucrarea: *Pomologia României*, vol. IX, *Soiuri noi de măr, păr, gutui, cireș, vișin, prun și cais create în România* și vol. X, *Soiuri noi de piersic, nectarin, nucifere, specii pomicole noi, arbuști fructiferi, căpșun și portaltoi creați în România*

Autori: Nicolae Ștefan*, Gheorghe Glăman*, Nicolae Braniște, Florin Stănică, Ion Duțu și Mihai Coman

3. Premiul „Gheorghe Ionescu-Șișești”

a) Lucrarea: *Cartografie digitală & mobile GIS*

Autori: Mihai Valentin Herbei, Adrian Șmuleac și Cosmin Alin Popescu

b) Lucrarea: *Cartarea ecosistemelor naturale și seminaturale degradate*

Autori: Sorin Avram, Carmen Adriana Gheorghe și Alexandru Sin

X. DOMENIUL ȘTIINȚELOR MEDICALE

1. Premiul „Iuliu Hațieganu”

Lucrarea: *Facultatea de medicină, școala medicală clujeană și spitalele din Cluj (1500–2000)*

Autor: Florea Marin

2. Premiul „Victor Babeș” nu s-a acordat.

3. Premiul „Gheorghe Marinescu” nu s-a acordat.

4. Premiul „Ștefan S. Nicolau” nu s-a acordat.

5. Premiul „Daniel Danielopolu” nu s-a acordat.

6. Premiul „Constantin I. Parhon” nu s-a acordat.

XI. DOMENIUL ȘTIINȚELOR ECONOMICE, JURIDICE ȘI SOCIOLOGIEI

• Domeniul științelor economice

1. Premiul „Petre S. Aurelian”

Cartea: *Capitalul în România Postcomunistă*, vol. 1–3

Autor: Florin Georgescu

2. Premiul „Virgil Madgearu”

Cartea: *100 de ani de comerț exterior românesc*

Autori: Dumitru Miron, Mihai Ionescu, Valentin Lazea și Gheorghe Zaman**

3. Premiul „Victor Slăvescu”

a) Cartea: *Analiza statistică a educației. Vector al dezvoltării socioeconomice*

Autor: Daniela Mihaela Neamțu

b) Cartea: *Criminalitatea informatică privind transferurile financiare*

Autor: Mircea Constantin Șcheau

4. Premiul „Nicholas Georgescu-Roegen”

Cartea: *Buna guvernare. Cauză și efect ale negentropiei sociale*

Autori: Florina Bran, Carmen Valentina Rădulescu și Dumitru Alexandru Bodislav

• Domeniul sociologiei

5. Premiul „Dimitrie Gusti”

Cartea: *Infrastructură și societate. Considerente teoretice și studii de caz*

Autor: Ovidiana Bulumac

6. Premiul „Henri H. Stahl”

Cartea: *Fațetele muncii precare în România*

Autor: Ana-Maria Preoteasa

• Domeniul științelor juridice

7. Premiul „Simion Bărnuțiu”

Lucrarea: *Droit européen et comparé des sociétés et des affaires*

Autor: Raluca Papadima

8. Premiul „Nicolae Titulescu” nu s-a acordat.

9. Premiul „Andrei Rădulescu” nu s-a acordat.

XII. DOMENIUL FILOSOFIEI, TEOLOGIEI, PSIHOLOGIEI ȘI PEDAGOGIEI

1. Premiul „Mircea Florian”

Lucrarea: *Teoria substanței la Leibniz*

Autor: Adrian Niță

2. Premiul „Ion Petrovici”

Lucrarea: Prin subteranele dostoevskiene

Autor: Ion Fercu

3. Premiul „Constantin Rădulescu-Motru” nu s-a acordat.

4. Premiul „Vasile Conta” nu s-a acordat.

5. Premiul „Dumitru Stăniloae” nu s-a acordat.

XIII. DOMENIUL ARTELOR, ARHITECTURII ȘI AUDIOVIZUALULUI

1. Premiul „George Enescu” în domeniul creației muzicale

Lucrarea: *Răspântii. O poveste românească* (operă în cinstea Centenarului)

Autori: Dan Variu (compozitor) și Cosmina Timoce-Mocanu (libretist)

2. Premiul „Ciprian Porumbescu” în domeniul muzicologiei

Lucrarea: *Instrumentele tradiționale românești. Studii acustico-muzicale*, vol. I

Autor: Ovidiu Papană

3. Premiul „George Oprescu” în domeniul istoriei artei, *ex aequo*

a) Lucrarea: *Arta din România. Din preistorie în contemporaneitate*, vol. I și II

Autori (editori): Răzvan Theodorescu** și Marius Porumb**

Premiul se acordă exclusiv lucrării.

b) Lucrarea: *Fericitul Vladimir Ghika. În spiritul caritatis. Desene*

Autori: Anna Maria Orban și Iulia Cojocariu

4. Premiul „Ion Andreescu” în domeniul artei plastice

Lucrarea: *Sacrosanctus* (expoziție Galeria „Simeza”)

Autor (grafician): Răzvan-Constantin Carățanase

5. Premiul „Simion Florea Marian” în domeniul etnografiei și folclorului

Lucrarea: *Alimentația. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, vol. I, Oltenia

Autori: Cătălin Alexa, Cornelia Belcin Pleșca și Laura Ioana Toader (coordonator general: Ion Ghinoiu)

---

6. Premiul „Duiliu Marcu” în domeniul arhitecturii

Lucrarea: *Restaurarea palatelor Moskovits Miksa și Stem* (Oradea)

Autori: arh. Ernest Pafka

7. Premiul „Aristizza Romanescu” în domeniul artelor spectacolului, *ex aequo*

a) Lucrarea: *Moromeții 2*

Autor (regizor): Stere Gulea

b) Lucrarea: *Festivalul Național de Teatru* (ediția 2018)

Autor (organizator, critic de teatru): Marina Constantinescu

XIV. DOMENIUL ȘTIINȚEI ȘI TEHNOLOGIEI INFORMAȚIEI

1. Premiul „Tudor Tănăsescu”

Lucrarea: *Trei lucrări științifice reunite generic în „Tehnici data-driven de acordare a parametrilor reguletoarelor”*

Autori: Raul-Cristian Roman și Radu-Emil Precup**

2. Premiul „Mihai Drăgănescu”

Grup de patru lucrări științifice: *Metode avansate de inteligență artificială aplicate în medicină*

Autor: Dorin Comaniciu

3. Premiul „Grigore Moisil”

Cartea: *Dictionary Learning Algorithms and Applications*

Autori: Bogdan Dumitrescu și Paul Irofti

4. Premiul „Grigore Cartianu”

Grup de patru lucrări științifice: *Metode și baze de date de îmbunătățire a vizibilității în imagini afectate de ceață*

Autori: Codruța O. Ancuți și Cosmin Ancuți

---

* Laureat al unui Premiu al Academiei Române

** Membru al Academiei Române

Mircea Petrescu (1933–2020)

Academia Română anunță că la 15 noiembrie a încetat din viață prof. dr. ing. Mircea Petrescu, membru de onoare al Academiei Române, profesor universitar emerit al Universității Politehnice din București, membru titular al Academiei de Științe Tehnice.

Mircea Petrescu s-a născut în anul 1933 în Florești, Prahova. A absolvit Facultatea de Electronică și Telecomunicații din Institutului Politehnic București (1957), iar în 1963 a devenit doctor inginer în domeniul electronică și telecomunicații. Din anul 1969 a fost numit conducător științific de doctorat, astfel s-a inițiat școala doctorală în cadrul Catedrei de calculatoare.

În decursul anilor a îndrumat peste 60 de cercetători care au obținut titlul de doctor. A publicat peste 150 de lucrări științifice de specialitate și a participat la multe contracte de cercetare care au condus la introducerea în fabricație a unor echipamente de tehnică de calcul. Din 1967, a fost șeful Catedrei de tuburi electronice și tranzistoare. A inițiat introducerea specializării calculatoare la Institutul Politehnic din București și a organizat Catedra de calculatoare a Institutului, fiind primul șef al acesteia, în perioada 1969–1973. A fost prorector al Institutului Politehnic din București (1973–1978) și a revenit la conducerea Catedrei în perioada 1985–1990. În anul 1970 a organizat Centrul de Calcul al Institutului Politehnic din București pe care l-a condus până în 2001. A participat la achiziția primelor sisteme de calcul ale Catedrei, calculatorul HP 2116 B cu bandă perforată, IBM 1130 cu cartele, urmate de FELIX 256, 1024 care au constituit infrastructura de bază a Centrului de Calcul din Universitate.

Profesorul Mircea Petrescu a fost implicat în elaborarea primului program național de introducere a calculatoarelor în România, adoptat în

1967, în urma căruia s-a construit platforma tehnologică Pipera cu întreprinderile ICE, IIRUC, FEPER ș.a., s-au înființat institutele de cercetare ICI și ITC, iar în centrele universitare din România s-a introdus specialitatea calculatoare. Între anii 1993–1996 a participat la elaborarea strategiei naționale de informatizare fiind președinte al Comisiei Naționale de Informatică a României. În decursul celor peste 50 de ani, cât a activat în Departamentul de calculatoare, a predat cursurile: Teoria circuitelor electrice liniare și neliniare, Dispozitive și circuite electronice, Circuite electronice integrate, Tehnica impulsurilor, Circuite numerice, Teoria comutației și sinteza logică, Analiza asistată de calculator a circuitelor integrate, Programare, Informatică generală, Baze de date.

Mircea Petrescu a introdus pentru prima oară în țara noastră disciplina Baze de date, esențială pentru pătrunderea informaticii în orice domeniu 113

---

de activitate. În 1984 a conceput și a implementat, împreună cu echipa de baze de date, sistemul de gestiune de baze de date RECOL, care se distingea prin noutatea arhitecturii sale. În cadrul colaborării cu Universitatea din Grenoble, Franța, a pus în funcțiune, pentru prima dată în România, sistemul de gestiune baze de date SOCRATE, precursor al sistemelor de tip ERP. Una dintre realizările importante ale profesorului Mircea Petrescu este cea legată de analiza asistată de calculator a circuitelor integrate prin introducerea sistemului de programe SPICE, inclusiv în învățământul tehnic superior. A inițiat și a participat la cercetări care au condus la punerea în fabricație a unui cuplor acustic (primul de la noi din țară), a unui terminal inteligent (Telerom P), a unor sisteme pentru prelucrări grafice (Digraph, GT 300), produse pe scară industrială de întreprinderi din București și Cluj-Napoca. Pentru unele dintre aceste lucrări a fost distins cu Premiul „Traian Vuia” al Academiei Române în anul 1983.

Profesorul Mircea Petrescu a avut colaborări cu personalități din domeniul electronicii și informaticii, precum prof. Lotfi Zadeh și prof. Donald Pederson de la Universitatea Berkeley din California, unde a activat ca *visiting professor*, cu prof. Hugo DeMan de la Universitatea Catolică din Louvain, prof. Louis Bolliet de la Universitatea din Grenoble, prof. Helmuth Waldschmidt și prof. Herbert Schmidt de la Universitatea Tehnică din Darmstadt etc. Participarea ca *visiting pro-*

fessor la Universitatea din California-Berkeley a contribuit la orientarea Catedrei de calculatoare spre domenii extrem de actuale ale tehnicii de calcul. Mircea Petrescu a participat la inițierea unui program amplu de activități cu tema „Matematica pentru industrie”, la invitația Universității „Aristotel” din Salonic, Grecia, profesor George Bleris, program aflat sub auspiciile Uniunii Europene. A dezvoltat legături profesionale strânse cu colegii din facultățile și catedrele de specialitate din alte universități ale țării noastre: Universitatea „Politehnica” Timișoara, Universitatea din Craiova, Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Universitatea din București, Universitatea Petrol și Gaze din Ploiești ș.a.

Mircea Petrescu a fost desemnat *profesor onorific* al Politehnicii din Timișoara și a primit titlul de *doctor honoris causa* al universităților din Craiova, Timișoara, Suceava și al Universității Petrol-Gaze Ploiești. A fost membru fondator al Academiei de Științe Tehnice din România (1999), iar din 2006 membru de onoare al Academiei Române.

Universitatea Politehnica din București și întreaga comunitate științifică din România au pierdut o personalitate de mare valoare, iar noi, cu toții, am pierdut un bun coleg, un om deosebit, un prieten. Va rămâne mereu în memoria celor care l-au cunoscut.

Nicolae M. Manolescu (1936–2020)

Academia Română anunță încetarea din viață, la 28 noiembrie 2020, a prof. dr., medic veterinar, Nicolae M. Manolescu, membru corespondent al Academiei Române din anul 1992, inițiatorul și fondatorul Asociației One Health-New Medical Concept România.

Nicolae M. Manolescu s-a născut la 21 iulie 1936, în comuna Strunga, județul Iași. Absolvent al Facultății de Medicină Veterinară din București (1966), a devenit doctor în medicină veterinară (1969). Și-a continuat specializarea la Institutul „Victor Babeș” din București, Rims și Berlin (Germania). A îndeplinit diferite funcții: șef al Secției de morfologie și microscopie electronică din cadrul Institutului „Pasteur” (1969–1987); șef al Laboratorului de morfologie și oncologie comparată din Institutul de Oncologie București (1987–1991); șef de secție la Institutul Oncologic din București (din 1991); profesor universitar la Facultatea de Medicină Veterinară (1992–2004); director general în Ministerul Educației Naționale (Departamentul de cercetare științifică).

Nicolae M. Manolescu a pus bazele Școlii de înalte studii postuniversitare de medicină veterinară din București, al cărei director a fost (1994–1996, 2001–2002). A fost decan al Facultății de Biotehnologie, pe care a înființat-o în cadrul Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară (1996), și director al Institutului Național de Biotehnologie (1996). Este creatorul Școlii române de hematologie și citologie veterinară, al celei de oncologie comparată și de microscopie electronică Scanning. Ca o premieră mondială, se înscrie diagnosticul rapid al anemiei infecțioase a calului prin testul hema-

tologic de LCT; de asemenea, diagnosticul citologic rapid al pestei porcine clasice prin medulogramă. Pentru prima dată în România a introdus și a pus la punct tehnologia microscopiei electronice în baleiaj pentru probleme de medicină și biologie; a identificat și a descris celulele sangvine normale, leucemice și sarcomatoase la om și la animalele domestice; a realizat cele dintâi imagini color de microscopie optică și electronică prin tehnica de pseudocromatizare. Rezultatele cercetărilor sale au fost prezentate în peste 500 de lucrări și studii, publicate, singur sau în colaborare, în țară și în străinătate, între care peste 25 de volume și zece brevete. În anul 2000 a pus bazele – în premieră națională – „Revistei române de oncologie comparată” bilingvă (română și engleză); a fost directorul programului național de cercetări de biotehnologie – BIOTECH.

Membru de onoare al Academiei de Științe Agricole și Silvice și membru titular al Academiei de Științe Medicale, profesorul Nicolae M. Manolescu a fost și membru în comitetului director EACR (European Association for Cancer Research) din Nottingham (1998–2002), membru al Societății „Ateneul Român”, președinte fondator al Fundației „Societatea Română de Oncologie Comparată”, membru al Academiei Franceze de Medicină (2013), vicepreședinte al Forumului Național de Medicină Com-

parată (2013), președinte fondator al Asociației „One health New Medical Concept” din România (2015).

Doctor honoris causa al Universității „Bioterra” din București și al Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București (2002), Nicolae M. Manolescu a fost distins cu Premiul Academiei Române (1978) și cu Premiul internațional „Nikola Tesla” (1980); a fost *profesor universitar emerit*.

Gavril Ștrempel (1926–2020)

În ziua de 1 decembrie 2020 s-a stins din viață reputatul istoric Gavril Ștrempel, membru de onoare în cadrul Secției de științe istorice și arheologie a Academiei Române.

Născut la 8 septembrie 1926, în comuna Pomi, județul Satu Mare, a urmat cursurile liceale la Satu Mare și Pitești și pe cele universitare la Facultatea de Istorie a Universității din București. În 1967 și-a susținut, la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj, teza de doctorat cu titlul *Copiști de manuscrise românești până la 1800*.

În 1950 a intrat ca bibliotecar adjunct la Biblioteca Academiei Române, locul de care și-a legat numele pentru întreaga viață. A fost bibliotecar principal (1953), delegat cu coordonarea serviciilor unite de documente și manuscrise (1954), cercetător principal și șef al Secției de manuscrise, șef al Secției de colecții speciale, director adjunct (din 1975) și director general (din 1994). A adus o contribuție majoră la bunul mers al acestei instituții de cultură, la îndrumarea activității de specialitate din cadrul ei, la îmbogățirea colecțiilor, repertorierea întregii producții de carte, apariția unor volume de mare însemnătate, precum: *Bibliografia modernă a cărții* (4 volume); *Publicațiile periodice românești* (2 volume); *Catalogul manuscriselor românești* (4 volume) ș.a. De-a lungul anilor a publicat numeroase lucrări, studii și articole, precum și o serie de ediții critice, între care: *Antim Ivireanul*, *Predici* (1962); *Antim Ivireanul*, *Opere* (1972 și 1997); Nicolae Costin, *Ceașornicul domnilor* (1976); Ioan Neculce, *Opere* (1982); Ioan Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei și O samă de cuvinte* (1986); Axinte Uricariul, *Cronica paralelă a Țării Românești și*

a Moldovei (2 volume, 1993–1994); *Cronograf tradus din grecește de Pătrașco Danovici* (2 volume, 1998–1999); Ianache Văcărescu, *Istoria othomanească* (2001); *Marii cronicari ai Moldovei* (2003). A colaborat la volumul I din *Istoria literaturii române*, la volumele I–III din *Documentele Răscoalei din 1821* ș.a. În 1997 i-a apărut monografia *Antim Ivireanul*.

Personalitate de seamă a istoriei culturii românești, Gavril Ștrempel a fost membru titular al Uniunii Scriitorilor, membru de onoare al Societății Numismatice Române; *doctor honoris causa* al Universității „Vasile Goldiș” din Arad (2006). A fost distins cu: Premiul revistei „Manuscriptum” (1972), Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române (1976), Premiul Uniunii Scriitorilor (1999), Premiul orașului Satu Mare (2000), Premiul Național al Ministerului Culturii (2001). A fost decorat cu Ordinul Național „Steaua României” în grad de Ofițer, cu 117

Ordinul „Meritul Cultural”, cu Medalia Muncii, cu Medalia „Mihai Eminescu”. Municipiile Râmnicu Vâlcea și Satu Mare l-au declarat *cetățean de onoare*.

Pentru activitatea sa deosebită în slujba Bibliotecii Academiei, dar și a culturii românești, la 12 noiembrie 1993 Gavril Ștrempel a fost ales membru de onoare al Academiei

Române în cadrul Secției de științe istorice și arheologie.

Prin dispariția sa, comunitatea academică și cultura română pierde pe unul dintre străluciții ei reprezentanți.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Secția de științe istorice și arheologie

Octombrie

22 octombrie: În Sala de expoziții „Theodor Pallady” a Bibliotecii Academiei Române a fost vernisată expoziția „Ion I.C. Brătianu – 156 de ani de la naștere”. La eveniment au luat cuvântul acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, acad. Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al Academiei Române, economist Florin Cîțu, ministrul Finanțelor Publice, și prof. ing. Nicolae Noica, director general al Bibliotecii Academiei Române. Expoziția – dedicată omului politic Ion I.C. Brătianu, personalitate marcantă a politicii românești a secolului XX, liderul Partidului Național Liberal vreme de aproape două decenii, care a jucat un rol fundamental în realizarea Marii Unirii de la 1918 și în dezvoltarea României moderne – reunește manuscrise, piese de arhivă și corespondență, foi volante, precum și un bogat material fotografic din colecțiile Bibliotecii Academiei Române și ale Muzeului Național al Literaturii Române.

Noiembrie

3 noiembrie: În cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea a 90 de ani de activitate a Arhivei de Folclor a Academiei Române, Secția de arte, arhitectură și audiovizual a organizat un simpozion *online*. Au avut prezentări:

– dr. Marian Lupașcu, *Trecut și prezent în proiectele Arhivei de Folclor a Academiei Române*;

– prof. dr. Ion Cuceu, *Contribuții la cunoașterea istoriei Arhivei de Folclor a Academiei Române. Perioada 1948–1966*;

– dr. Sanda Ignat, *Strategii arhivistice și proceduri de consultare a arhivelor din institutele*

științifice europene. Câteva posibile sugestii pentru activitatea IAFAR;

– dr. Elena Bărbulescu, *Terenuri – o poveste încâlcită*;

– dr. Salat-Zakariás Erzsébet, *Lista de zestre – sursă secundară în cercetarea de teren*;

– dr. Liviu Pop, *Terenul digital: de unde adunăm și cum*;

– dr. Maria Cuceu, *Corpusul răspunsurilor la chestionarele Ion Mușlea. Stadiul de realizare și problema continuării lucrării*;

– dr. Anamaria Lisovschi, *Metode de cercetare aplicate la manuscrisele de drept cutumiar ale Fondului Mușlea, IAFAR (Răspunsurile la Chestionarul al XII-lea)*;

– prof. dr. Zamfir Dejeu, *Preliminarii la cercetarea dansului tradițional*;

– dr. Ileana Benga, *Anteparta patria. Fapte vii de cultură populară și urmele lor în mâinile noastre*;

– prof. dr. Ion Taloș, *De la romani la români. Note pe marginea unei cărți-eveniment a academicianului Ioan-Aurel Pop*.

5 noiembrie: În cadrul prelegerilor științifice „Moștenirea lui Asachi”, Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași a organizat conferința *online* „Geopolitică și istorie în spațiul românesc” susținută de acad. Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al Academiei Române.

6 noiembrie: La Academia Română a avut loc lansarea numărului 100 al revistei „Știință & Tehnică”, cea mai longevivă revistă românească dedicată științei, tehnologiilor moderne, astronomiei și cercetării științifice. Manifestarea s-a desfășurat în Clubul Academicienilor și a constituit un dublu eveniment, întrucât, odată cu numărul aniversar din noua serie, relansată acum zece ani *online*, și în format print modern, a avut loc și lansarea oficială a proiectului „Un club de știință în fiecare liceu, O seră în fiecare școală”. Scopul proiectului este sprijinirea tuturor profesorilor vizionari și pasionați de știință, precum și atragerea unui număr mai mare de 119

elevi către studiul materiilor reale și al științei moderne.

6–7 noiembrie: Institutul de Statistică Matematică și Matematică Aplicată „Gheorghe Mihoc-Caius Iacob” al Academiei Române și Laboratorul Raphael Salem al Universității din Rouen Normandy din Franța au organizat în colaborare, la București, *workshop*-ul *online* „StatMod2020 – Statistical Modeling with Applications”.

Obiectivul acestui *workshop* a fost de a reuni experți internaționali din domeniul modelării statistice, pentru a prezenta cercetări științifice, luând în considerare atât aspectele teoretice, cât și aspectele aplicate. Acțiunea a vizat raportarea celor mai recente progrese științifice în domeniu, discutarea problemelor majore și a principalelor direcții viitoare pe această temă. Au susținut intervenții 43 de cercetători din 12 țări dispuse pe patru continente. O parte importantă a comunicărilor acestui *workshop* se bazează pe articolele din numărul special „Probability, Statistics and their Applications”, publicat în revista „Mathematics” (ISSN 2227-7390).

12 noiembrie: Institutul de Științe Politice și
120 Relații Internaționale, prin Centrul de Cercetări

Sociologice LARICS, a organizat, sub egida Secției de științe medicale a Academiei Române, *workshop*-ul „Sănătatea românilor în timpul pandemiei COVID-19”. În cadrul *workshop*-ului au fost prezentate rezultatele Barometrului de Sănătate Publică, o cercetare sociologică, realizată în luna octombrie 2020, ce evaluează percepția românilor cu privire la sănătatea proprie și la sistemul de sănătate, în perioada pandemiei de COVID-19. La *workshop*-ul moderat de acad. Victor Voicu, vicepreședinte al Academiei Române, au luat cuvântul prof. univ. dr. Dan Dungaciu, director al Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române, și Alina Culcea, președintele Asociației Române a Producătorilor Internaționali de Medicamente. Scopul *workshop*-ului este identificarea unor direcții strategice pentru perioada următoare, în contextul în care domeniul sănătății rămâne prioritar atât pentru autorități, cât și pentru cetățeni.

18 noiembrie: Ajuns la a 19-a ediție, Seminarul Național de Nanoștiință și Nanotehnologie, organizat în cadrul Academiei Române, a devenit seminar internațional și s-a bucurat de o largă participare științifică și de concursul unor specialiști din Comisia Europeană. Seminarul s-a desfășurat *online* și a fost deschis de acad. Bogdan C. Simionescu, vicepreședinte al Academiei Române. Ediția 2020 a Seminarului de Nanoștiință și Nanotehnologie este parte integrantă dintr-un dublu eveniment internațional, cu titlul „From Nanotechnology to Key Digital Technologies”, și s-a desfășurat în corelație cu seminarul „Nanotechnology and Internet of Things” (IoT), organizat de Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE). În cadrul seminarului au susținut prelegeri experți internaționali. Dublul eveniment From Nanotechnology to Key Digital Technologies urmărește să demonstreze importanța cercetării fundamentale pentru inginerie și în particular pentru noua revoluție industrială (Industry 4.0).

26–27 noiembrie: Academia Română a organizat prima manifestare dedicată prezentării proiectelor finanțate prin Granturile Academiei Române. Sesiunea din acest an a fost dedicată subprogramului „Științe Umaniste”. În deschidere au luat cuvântul acad. Bogdan C. Simionescu, vicepreședinte al Academiei Române, și acad. Ioan Dumitrache, secretarul general al Academiei Române, coordonatori ai programului intern de finanțare. Simpozionul s-a desfășurat pe cinci secțiuni – literatură și filologie; științe istorice și arheologie; științe economice, juridice și sociologie; filosofie, teologie, psihologie și pedagogie; arte, arhitectură și audiovizual –, în cadrul cărora au fost prezentate aproximativ 50 de lucrări elaborate de 43 de echipe de cercetători din institutele Academiei Române.

Decembrie

3 decembrie: În Aula Academiei Române a avut loc ceremonia de decernare a Premiilor Academiei Române pe anul 2018 (*online*), acordate

celor mai reprezentative creații științifice și culturale românești, realizate sau publicate în anul 2018 în domenii diverse, de la literatură, istorie, filosofie, arte plastice, teatrale și muzicale, până la matematică, fizică, chimie, biologie, agronomie, silvicultură, științe tehnice și tehnologia informației. Pentru anul 2018 au fost acordate 63 de premii dintre cele 81 prevăzute.

**HAZARD, VULNERABILITATE
ȘI REZILIENTĂ LA INUNDAȚII
ÎN ROMÂNIA**

Abordări la diferite scări spațiale

**Coordonatori: Dan BĂLTEANU
Dana MICU
Viorel CHENDEȘ**

România este una dintre țările europene cu un potențial ridicat al riscului de producere a inundațiilor, pagubele medii anuale fiind estimate la circa 140 milioane de euro (Banca Mondială, 2018). Acest volum, care se referă la inundațiile din România, are un caracter transdisciplinar și este elaborat de cercetători din patru instituții de profil, în strânsă legătură cu aspectele actuale ale impactului schimbărilor climatice asupra râurilor. Evaluările realizate cuprind rezultatele cercetărilor cu privire la arealele inundabile din lungul principalelor râuri, susceptibilitatea și hazardul la inundații, calitatea apei potabile în sectoarele inundate, precum și la vulnerabilitatea socioeconomică și capacitatea de adaptare la nivel regional. Având în vedere sursele, mecanismele și caracteristicile diferite ale inundațiilor, au fost selectate trei areale reprezentative pentru studii de detaliu pe principalele trepte de relief ale României: bazinele hidrografice Timiș-Bega, Teleajen-Buzău și Bârlad.

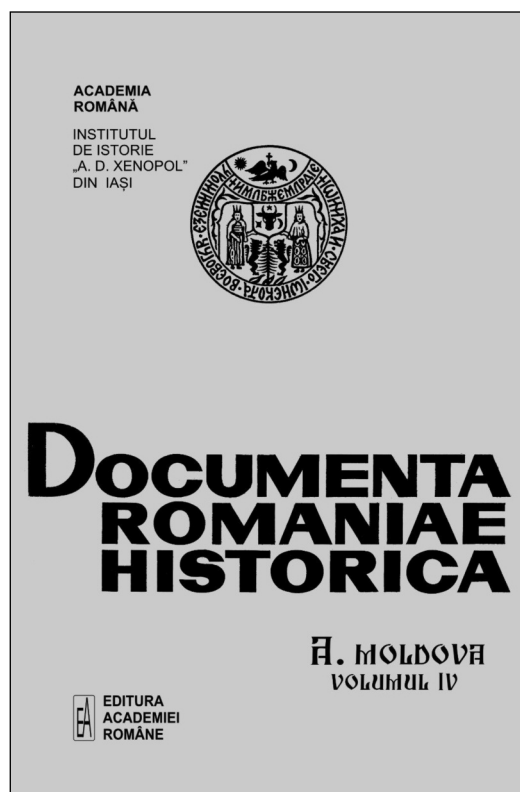
O mai bună cunoaștere a susceptibilității, hazardului și vulnerabilității la inundații poate contribui la definirea unor măsuri cuantificabile și diferențiate, în funcție de specificul fiecărui bazin hidrografic, precum și a principalelor obiective de management al riscului la inundații. Astfel, prin rezultatele obținute, volumul oferă servicii științifice adaptate pentru diferiți utilizatori, cu scopul de a îmbunătăți procesul decizional.

DOCUMENTA ROMANIAE HISTORICA

A. MOLDOVA

Volumul IV

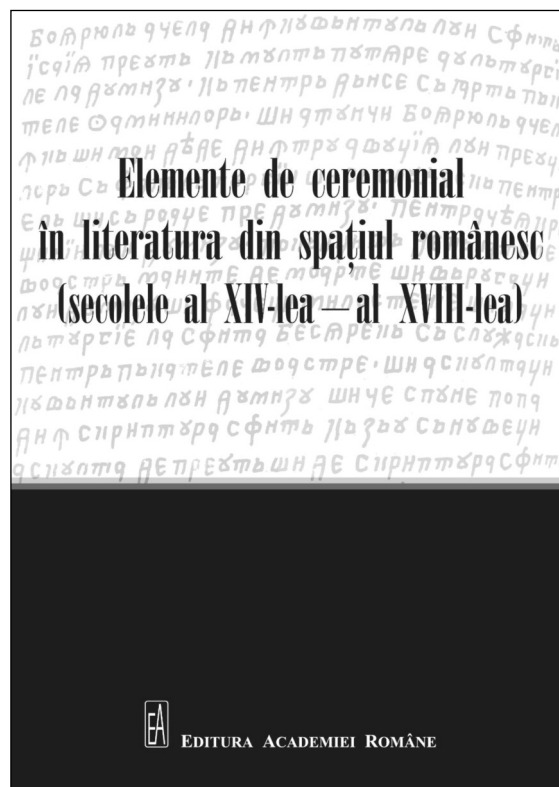
Volumul cuprinde 196 de acte interne, din timpul domniei lui Bogdan al III-lea și a lui Ștefan cel Tânăr, editate după originale și facsimile sau copii slavone, după traduceri și rezumate românești sau germane, dintre care 191 sunt autentice, iar cinci sunt false. Unele dintre acestea se păstrează la Biblioteca Academiei Române, în Fondul de Documente Istorice, la sediile Arhivelor Statului din Iași, Suceava, București, Chișinău, Varșovia și Liov, la Biblioteca Națională Rusă din Sankt Petersburg, Muzeul Istorice de Stat din Moscova, Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași, Muzeul Brăilei și Muzeul Județean Timișoara, 16 acte fiind republicate după edițiile acestora.

ELEMENTE DE CEREMONIAL ÎN LITERATURA DIN SPAȚIUL ROMÂNESC

(secolele al XIV-lea–al XVIII-lea)

Volumul reunește actele colocviului organizat în cadrul proiectului *Literatura română de ceremonial (secolele al XVII-lea–al XVIII-lea). Texte și terminologii* (mai 2016), la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”. Temele abordează din punct de vedere al tradiției bizantine și post-bizantine ritualul de înscăunare a domnitorilor români, pe baza unor documente și surse locale sau internaționale, elementele ceremonialului aulic fiind regăsite de-a lungul perioadei medievale, atât la nivel literar, cât și iconografic.

GHID PENTRU AUTORI

Propunerile de articole se predau la redacție în format electronic (CD, stick) sau se trimit prin e-mail, ca fișiere atașate.

Sunt returnate autorilor propunerile de articole care nu corespund indicațiilor din prezentul ghid, care nu sunt culese cu toate semnele diacritice pentru limba română sau franceză și care nu sunt corect scrise în limba română sau străină.

Sunt respinse propunerile de articole care au fost publicate (parțial sau integral), care nu au conținut științific pertinent, elemente originale, resurse bibliografice relevante și de actualitate.

Consiliul editorial decide acceptarea sau respingerea manuscrisului. Autorii sunt singurii responsabili asupra opiniilor și ideilor exprimate.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază!

Din cauza volumului mare de lucru, nu se primesc materiale dactilografiate sau scrise de mână care necesită culegere.

Pentru a scurta timpul de pregătire editorială, lucrările trebuie redactate, după cum urmează:

- Redactarea manuscriselor va respecta standardele precizate de Dicționarul explicativ al limbii române – DEX (ediția 2007, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro/>), Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române – DOOM (ediția 2005, Editura Univers Enciclopedic), Hotărârea Adunării generale a Academiei Române din 17.02.1993 privind revenirea la grafia cu „â”, și „sunt”, în grafia limbii române (www.acad.ro/alte-Info/pag_norme_orto.htm).

- Cuvintele străine inserate în textul în limba română se vor culege italic.

- Se menționează referințele despre autori: titlul științific, prenumele și numele de familie ale autorilor, funcția, locul de muncă, localitatea, țara și datele de contact (telefon, e-mail etc.).

- Referințele bibliografice se scriu la sfârșitul articolului, în ordinea citării în text, numerotându-se cu cifre arabe, urmate de punct.

- Citările se scriu cu caractere italice. Fiecare citare trebuie să fie însoțită de sursa bibliografică, obligatoriu, menționată în lista de referințe bibliografice.

- Materialul ilustrativ se va prezenta separat de textul articolului, scanat cu rezoluția de 300 dpi, alb-negru cu extensia TIFF, sau se vor prezenta originalele ilustrațiilor, care vor fi scanate și prelucrate la redacție, după care se vor înapoia sub semnătură, autorului.

- În cuprinsul articolului se va menționa locul unde se va plasa figura sau tabelul, precum și legenda figurilor sau titlul tabelului.

- Tabelele trebuie să fie alb-negru fără coloane evidențiate cu alte culori.

De asemenea, dacă există scheme nu trebuie să aibă evidențieri în alte culori.

Dimensiunile unui articol trebuie să fie 5–6 pagini calculator, corp 12 și 3–4 ilustrații.

Redacția revistei „Academica“
Casa Academiei – Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, București,
tel: 021.318.81.06/2712, 2713

**Abonamentele la revista „Academica” se pot face prin mandat poștal pe adresa
revistei „Academica”, serviciul difuzare (Ioana Tălpeanu)
sau cu ordin de plată în contul RO64TREZ7055005XXX006462,
Trezoreria sector 5, București.**
Prețul unui abonament pentru 12 luni este 36 lei.

ISSN 1220-5737 126 PAGINI

PREȚUL 6 lei